AN INTRODVCTION

OF THE EIGHT PARTES of speche, and the Construction of the same, compiled and sette foorthe by the cõmaundement of our moste gracious souereigne lorde the kyng.

Londini.

ANNO. M.D.XLVI.

TB.

HENRY THE .VIII. BY THE GRACE OF GOD KYNG of England, Fraunce, and Irelande, defendour of the faith, and of the churche of Englande, and also of Irelande, in earth the supreme head, to al schoolemaisters and teachers of grammer within this our realme gretyng. Emong the manifolde businesse and most weighty affaires, appertaynyng to our regall auctorite and office, we forgette not the tendre babes, and the youthe of our realme, whose good education and godly bryngyng vp is a great furniture to the same, and cause of muche goodnesse. And to the entent that hereafter thei maie the more readily and easily attaine the rudimentes of the latine tounge, without the great hynderaunce whiche heretofore hath ben through the diuersitee of grammers and teachinges: we wyll and commaunde, and straightly charge all you schoolemaisters and teachers of grammer within this our realme and other our dominions, as ye intende to auoyde our displeasure, and haue our fauour, to teache and learne your scholars this englishe introduction here ensuyng, and the latine grammer annexed to the same, and none other, whiche we haue caused for your ease, and your scholars spedy preferrement, brefely and plainely to be compiled and sette foorthe. Fayle not to apply your scholars in learnyng and godly education.

ALbeit this realme of England hath iuſt cauſe to thynke it ſelfe moſte bounden to the goodneſſe of god for manifold and ſundry benefytes receiued of his ineſtimable bountifulneſſe, yet if we will weigh the iuſt value of thynges in an egall ballaunce, as a certaine wyſe philoſophier did, which affirmed that realme to be moſte happie, where as either a wyſe and learned man had the rule, or the ruler applyed hym ſelfe to wyſedome and learnynge: we maie perceiue vs engliſhe men, in nothyng ſo fortunate, as in that we haue a kyng and gouernour, bothe of excellent wyſedome, learnyng, and vertue, and alſo of great ſtudie and diligence to encreaſe the ſame, whoſe kyngly qualitees, whan they ſhall hereafter by ſuche godly monumentes, as his maieſtee ſhall leaue behynde hym, appeare ſo plainly to his poſteritee, as we nowe preſently ſee thynges, many of theim already dooen, ſome in dooyng and mo ſhall ſee, whiche his maieſtee by the grace of God, entendeth hereafter to dooe: out of queſtion al that haue gone before him, maie wel appere but ſhadoes. And to leaue the large fieldes of his princely actes, wherin the wiſeſt and beſt learned myght walke tyll wytte and eloquence were bothe wery, what conſtaunt iudgement, and what profounde knowlage hath his maieſtee ſhewed and declared to all the world, in this varietee of iudgementes and learninges: and what peines, ſtudie, and trauaile dooeth he take, to bringe thynges, yet beyng ferre out of ſquare, to a conformitee, and lyke a good heardе of Chriſtis churche, to leade his flocke into the folde of true doctrine, the hurdels of the ſame ſo well vnderpight, that the wulues ſhall not be able to ouerthrow them? And as his maieſtee purpoſeth to ſtablyſhe his people in one conſent and harmony of pure and true religion: ſo his tendre goodneſſe towarde the youthe and childhode of this realme en-

tendeth to haue it brought vp vnder one absolute and vniforme fort of learnyng. For his maiestee considering the great encumbraunce and confusion of the yong and tender wittes, by reason of the diuersitee of grammer rules and teachynges (For heretofore euery maister had his grammer, and euery schole diuers teachynges, and chaungyng of maisters and schooles, dyd many tymes vtterly dul and vndooe good wittes) hath appoynted certaine learned men mete for suche a purpose, to compile one bricke playne and vniforme grammer, whiche only (all other sette a parte) for the more spedynesse and lesse trouble of young wittes, his highnesse hath commaunded all scholemaisters and teachers of grammer within this his realme, and other his dominions, to teache their scholers. Now consider you fathers in this realme, how muche ye be bound to suche a gracious kyng, whose care is not only for you, but for your posteritee also, and your tendre babes. And you schoolemaisters of Englande, to whom the cure and education of tendre youthe is committed, with what great study and diligence ought you to folowe the example of our moste gracious soueraigne: whiche emong the infinite businesses appertainyng to his regal office, so earnestly myndeth the well bringyng vp of youthe in learnyng and vertue: How glad, howe desirous ought you to be, not onely to dooe this his graces commandement, but also busily to apply your selfes, to trade and brynge vp your scholars in good maners, in knowlage of tounges and sciences:

And somwhat to declare vnto you the conditions and qualitee of this grammer, ye shall vnderstande, that the viii. partes of speche, and the construction of the same, be not here set forth in englische at large, but compendiously and briefly for the weake capacitee of yong and tendre wittes. And therfore if any thing semeth here to want in this englische introductions, ye shal vnderstande, it was lefte out of purpose, and shall be supplyed in the latine rules made to the same entente, whiche children shal be apt to learne, what tyme they shall haue competent vnderstandyng

ſtanding by theſe former rudimentes. You tendre babes of Englande ſhake of ſlouthfulneſſe, ſette wantonneſſe a parte, apply your wittes wholly to learnyng and vertue, wherby you maie do your dutie to god and your kyng, make glad your parentes, profit your ſelfes, and muche aduaunce the common weale of your countrey. Leat noble prince Edwarde encourage your tendre hertes, a prince of great towardneſſe, a prynce in whom god hath powred his graces abundauntly, a prince framed of ſuche perfectneſſe of nature, that he is lyke by the grace of god to enſue the ſteppes of his fathers wiſedome, learnyng, and vertue, and is nowe almoſte in a readineſſe to renne in the ſame raſe of learnyng with you. For whome ye haue greatte cauſe to praie, that he maie bee the ſonne of a longe lyuynge father.

{ Learne diligently.
{ Loue god entierly.

AD PVBEM ANGLICAM HEXASTICON.

OTVA parue puer non parua eſt gloria, Rex eſt,
Commoda qui ſtudiis proſpicit ampla tuis.
Rex magnus tibi parue puer, Rex porrigit ultro
Dulcia nectareæ pocula grammaticæ.
Accipe munifici dulciſsima pocula regis,
Hæc hauri, hæc auidis faucibus ebibito.

PRECATIO PRO DOCILITATE.

AVDI PRECES meas æterna patris ſapientia domine IESV, qui teneræ ætati docilitatis commodum addidiſti, adde quæſo ad naturæ propenſionem auxilium gratiæ tuæ, ut litteras ac liberales diſciplinas citius perdiſcam, ſed tuæ gloriæ ſeruituras, quarum adminiculis adiuta mens mea, plenius aſſequatur cognitionem tui, quem noſſe felicitatis humanæ ſumma eſt, utq; ad tuæ ſanctiſsimæ pueritiæ exemplum in dies proficiam ætate, ſapientia, et gratia apud deum et apud homines. Qui uiuis et regnas in conſortio patris ac ſpiritus ſancti in æterna ſæcula. AMEN.

AN INTRODVCTION
of the eyght partes of ſpeche.

IN ſpeche be theſe eight partes folowing.

Noune, Pronoune, Verbe, Participle	declined	Aduerbe, Conjunction, Prepoſicion, Interiection	vndeclined.

Of the Noune.

NOVNE IS THE name of a thyng that maie bee ſeen, felt, heard, or vnderſtande: As the name of my hande in latine is Manus, the name of an howſe is Domus, The name of goodneſſe, is Bonitas.

Of nounes ſome bee ſubſtantiues, and ſome be adiectiues.

A noune ſubſtantiue is that ſtandeth by him ſelfe, and requireth not an other woorde to bee ioigned with hym: as, Homo, *a man*, and it is declined with one article: as, Hic magiſter, *a maiſter*, or els with twoo at the mooſte: as, Hic et hæc parens, *a father or mother*.

A noune adiectiue is that can not ſtand by hym ſelfe, but requireth to be ioigned with an other woorde: as, Bonus, *good*, Pulcher, *fayre*. And it is declined, either with three terminacions: as, Bonus, bona, bonum, or els with three articles: as, Hic hæc et hoc felix, *happy*: hic et hæc leuis, et hoc leue, *lyght*. A noune ſubſtantiue, either is proper to the thyng that it betokeneth: as, Edouerdus is my proper name: or it is common to mo: as, Homo, is a common name to all men.

Numbres of nounes.

In nounes bee two numbres, The ſingular and the plural.

The

The ſingular numbre ſpeaketh of one, as, lapis, *a ſtone*. The plurall numbre ſpeaketh of mo than one, as lapides, *ſtones*.

Cales of nounes.

¶ Nownes be declined with ſix cales ſingularly and plurally, the Nominatiue, the genitiue, the Datiue, the Accuſatiue, the Uocatiue, and the Ablatiue.

¶ The Nominatiue cale cometh bekore the verbe, and aunſwereth to this queſtion, who or what: as, Magiſter docet, *The maiſter teacheth*.

¶ The genitiue cale is knowen by this token, of, and aunſwereth to this queſtion, whoſe or wherof: as, Doctrina magiſtri, *The learnyng of the maiſter*.

¶ The Datiue cale is knowen by this token, to, and aunſwereth to this queſtion, to whom, or to what: as, Do librum magiſtro, *I geue a boke to the maiſter*.

¶ The accuſatiue cale koloweth the verbe, and aunſwereth to this queſtion, whome or what: as, Amo magiſtrum, *I ſoue the maiſter*.

¶ The vocatiue cale is knowen by callyng or ſpeakyng to: as, O magiſter, O *maiſter*.

The ablatiue cale is commonly iuigned with prepoſicions, ſeruynge to the ablatiue cale: as, De magiſtro, *Of the maiſter*. Coram magiſtro, *Before the maiſter*. Alſo in, with, through, for, from, by and than, after the comparatiue degree, bee ſignes, of the ablatiue cale.

¶ Articles.

¶ Articles ar borowed of the pronoune, and be thus declined.

Sing	Nominatiuo hic hæc hoc,	Plu.	Nominatiuo hi hæ hæc,
	Genitiuo huius,		Gtõ horum harum horum,
	Datiuo huic,		Datiuo his,
	Accuſatiuo hũc han choc		Accuſatiuo hos has hęc,
	Uocatiuo caret,		Uocatiuo caret,
	Ablatiuo hoc hac hoc,		Ablatiuo his.

Gendres of nounes.

¶Gendres of nounes bee ſeuen, the maſculine, the feminine, the neutre, the common of two, the common of thre, the doubtfull, and the epicene.

¶The maſculine gendre is declined with this article hic: as, hic uir, *a man.*

¶The feminine gendre is declined with this article hæc: as, hæc mulier, *a woman.*

¶The neutre is declined with this article hoc: as, hoc ſaxum, *a ſtone.*

¶The common of twoo is declined with hic, and hæc: as, hic et hæc parens, *a father or mother.*

¶The common of three is declined with hic, hæc, and hoc: as, hic hæc et hoc felix, *happie.*

¶The doubtfull gendre is declined with hic or hæc: as, hic uel hæc dies, *a daie.*

¶The epicene gendre is declined with one article, and vnder that one article, bothe kyndes bee ſignified: as, hic paſſer, *a ſparowe*, hæc aquila, *an egle*, *bothe he and ſhe.*

The declenſons of nounes.

¶There be fyue declenſons of nounes.

¶The firſt is whan the genitiue and the datiue caſe ſingular ende in æ diphthonge, the accuſatiue in am, the vocatiue lyke the nominatiue, the ablatiue in a. The nominatiue plurall in æ diphthonge, the genitiue in arum, the datiue in is, the accuſatiue in as, the vocatiue lyke the nominatiue, the ablatiue in is, as in exaumple.

Sin.	Nominatiuo hæc muſa,	Plu.	Nominatiuo hæ muſæ,
	Genitiuo huius muſæ,		Genitiuo harũ muſarum,
	Datiuo huic muſæ,		Datiuo his muſis,
	Accuſatiuo hanc muſam,		Accuſatiuo has muſas,
	Vocatiuo o muſa,		Vocatiuo o muſæ,
	Ablatiuo ab hac muſa,		Ablatiuo ab his muſis,

¶The ſecound is, whan the genitiue caſe ſingular endeth in i,

the datiue in o, the accusatiue in um, the vocatiue for the most parte lyke the nominatiue, the ablatiue in o, The nominatiue plurall in i, the genittiue in orum, the datiue in is, the accusatiue in os, the vocatiue lyke the nominatiue, the ablatiue in is, as in exaumple.

Sin.	Nominatiuo hic magister	Plur.	Nominatiuo hi magistri,
	Genitiuo huius magistri,		Genitiuo horum magistrorum,
	Datiuo huic magistro,		Datiuo his magistris,
	Accusatiuo hunc magistrum,		Accusatiuo hos magistros,
	Vocatiuo o magister,		Vocatiuo o magistri,
	Ablatiuo ab hoc magistro,		Ablatiuo ab his magistris.

¶ HERE IS TO be noted, that whan the nominatiue endeth in us, the vocatiue shall ende in e, as Nominatiuo hic dominus, uocatiuo o domine. Excepte Filius, that maketh o fili, and deus, that maketh o deus. whan the nominatiue endeth in ius, if it be a proper name of a man, the vocatiue shall ende in i, as Nominatiuo hic Georgius, uocatiuo o Georgi.

¶ NOTE ALSO that all nounes of the neutre gendre, of what declenson so euer they bee, haue the nominatiue, the accusatiue, and the vocatiue lyke in bothe numbres. And in the plurall numbre they ende all in a, as in exaumple.

Sin.	Nominatiuo hoc regnum,	Plural.	Nominatiuo hæc regna
	Genitiuo huius regni,		Genitiuo horum regnorum,
	Datiuo huic regno,		Datiuo his regnis,
	Accusatiuo hoc regnum,		Accusatiuo hæc regna,
	Vocatiuo o regnum,		Vocatiuo o regna,
	Ablatiuo ab hoc regno,		Ablatiuo ab his regnis.

¶ Excepte ambo et duo, whiche make the neutre gendre in o, and be thus declined.

Nomi-

Pluraliter
- Nominatiuo ambo, ambæ, ambo,
- Genitiuo amborum, ambarum, amborum,
- Datiuo ambobus, ambabus, ambobus,
- Accuſatiuo ambos, ambas, ambo,
- Vocatiuo ambo, ambæ, ambo.
- Ablatiuo ambobus, ambabus, ambobus, Lykewyſe duo.

¶ The thirde is, whan the genitiue caſe ſingular endeth in *is*, the datiue in, i, the accuſatiue moſte commonly in em, and ſomtime in im, and ſometyme in bothe: the vocatiue lyke the nominatiue, the ablatiue in e, ſometyme in i, and ſometyme bothe in e, and in i. The nominatiue caſe plurall in es, the genitiue ſometyme in um, and ſometyme in, iũm, the datiue in bus, the accuſatiue in es, the vocatiue lyke the nominatiue, the ablatiue in bus, as in exaumple.

Sin.
- Nominatiuo hic lapis,
- Genitiuo huius lapidis,
- Datiuo huic lapidi,
- Accuſatiuo hunc lapidem,
- Vocatiuo o lapis,
- Ablatiuo ab hoc lapide,

Plur.
- Nominatiuo hi lapides,
- Genitiuo horum lapidum,
- Datiuo his lapidibus,
- Accuſatiuo hos lapides,
- Vocatiuo o lapides,
- Ablatiuo ab his lapidibus

Sin.
- Nominatiuo hic & hæc parens,
- Genitiuo huius parentis
- Datiuo huic parenti,
- Accuſatiuo hunc & hãc parentem,
- Vocatiuo o parens,
- Ablatiuo ab hoc & hac parente,

Pl.
- Nominatiuo hi & hę parẽtes,
- Genitiuo horum & harum parentum,
- Datiuo his parentibus,
- Accuſatiuo hos & has parentes,
- Vocatiuo o parentes,
- Ablatiuo ab his parentibus.

¶ The fowerth is, whan the genitiue caſe ſingular endeth in us, the datiue in ũi, the accuſatiue in um, the vocatiue lyke the nominatiue, the ablatiue in u. The nominatiue plurall in us, the genitiue in uũm, the datiue in ibus, the accuſatiue in us, the vocacatiue lyke the nominatiue, the ablatiue in ibus, as

in exaumple.

Sin.	Nominatiuo hæc manus,	Plur.	Nominatiuo hæ manus,
	Genitiuo huius manus,		Genitiuo harum manuum,
	Datiuo huic manuĩ,		Datiuo his manibus,
	Accusatiuo hanc manum,		Accusatiuo has manus,
	Vocatiuo o manus,		Vocatiuo o manus,
	Ablatiuo ab hac manu,		Ablatiuo ab his manibus

¶ The fifte is, whan the genitiue and the datiue case singular doooe ende in ei, the accusatiue in em, the vocatiue like the nominatiue, the ablatiue in e. The nominatiue plurall in es, the genitiue in erum, the datiue in ebus, the accusatiue in es, the vocatiue lyke the nominatiue, the ablatiue in ebus, as in exaumple.

Sin.	Nominatiuo hic meridies,	Plur.	Nominatiuo hi meridies,
	Genitiuo huius meridiei,		Genitiuo horũ meridierum,
	Datiuo huic meridiei,		Datiuo his meridiebus,
	Accusatiuo hũc meridiẽ,		Accusatiuo hos meridies,
	Vocatiuo o meridies,		Vocatiuo o meridies,
	Ablatiuo ab hoc meridie,		Ablatiuo ab his meridiebus.

The declinyng of adiectiues.

¶ A noune adiectiue of three terminacions is thus declined.

Sin.	Nominatiuo bonus, bona, bonum,	Plur.	Nominatiuo boni, bonæ, bona,
	Genitiuo boni, bonæ, boni,		Genitiuo bonorum, bonarum, bonorum,
	Datiuo bono, bonæ, bono,		Datiuo bonis,
	Accusatiuo, bonum, bonam, bonum,		Accusatiuo bonos, bonas, bona,
	Vocatiuo bone, bona, bonum,		Vocatiuo boni bonę bona
	Ablatiuo bono, bona, bono,		Ablatiuo bonis.

¶ There are besides these certaine nounes adiectiues of an other maner of declinyng, whiche make the genitiue case singular in iĩs, and the datiue in, i, whiche been these that folowe, with their compoundes.

No-

Sin. Nominatiuo unus, una, unum,
Genitiuo unius,
Datiuo uni,
Accuſatiuo unum, unã, unum,
Vocatiuo une, una, unum,
Ablatiuo uno, una, uno,

Plur. Nominatiuo uni, unæ, una,
Genitiuo unorum, unarum, unorum,
Datiuo unis,
Accuſatiuo unos, unas, una,
Vocatiuo uni, unæ, una,
Ablatiuo unis.

In lyke maner be declined totus, ſolus, and alſo ullus, alius, alter, uter, and neuter, ſauyng that theſe .v. laſt reherſed, lacke the voc. caſe. A noune adiectiue of thre articles is thus declined.

Singu. Nominatiuo hic hæc & hoc felix,
Genitiuo huius felicis,
Datiuo huic felici,
Accuſatiuo hunc hanc felicem, & hoc felix,
Vocatiuo o felix,
Ablatiuo ab hoc hac hoc felice uel felici,

Plur. Nominatiuo hi & hæ felices, & hæc felicia,
Genitiuo horum harum & horum felicium,
Datiuo his felicibus,
Accuſatiuo hos & has felices & hæc felicia,
Vocatiuo o felices & o licia
Ablatiuo ab his felicibus.

Singu. Nominatiuo hic & hæc triſtis & hoc triſte,
Genitiuo huius triſtis,
Datiuo huic triſti,
Accuſatiuo hunc et hanc, triſtem & hoc triſte,
Vocatiuo o triſtis & o triſte,
Ablatiuo ab hoc hac & hoc triſti,

Plur. Nominatiuo hi & hæ triſtes & hæc triſtia,
Genitiuo horum harum & horum triſtium,
Datiuo his triſtibus,
Accuſatiuo hos & has triſtes & hæc triſtia,
Voc. o triſtes & o triſtia,
Ablatiuo ab his triſtibus.

Compariſons of nounes.

¶ Adiectiues, whoſe ſignificacion maie encreaſe, or bee diminiſhed, maie fourme compariſon.

¶ There bee three degrees of compariſon, The poſitiue, the comparatiue, and the ſuperlatiue.

¶ The poſitiue betokeneth the thyng abſolutely without exceſſe: as, durus, *harde*.

¶ The comparatiue ſomwhat exceedeth his poſitiue in ſignificacion: as, durior, *harder*: And it is fourmed of the fyrſte caſe of his poſitiue that endeth in i, by puttyng therto or, and us,

as of duri, hic et hæc durior et hoc durius, of Triſti, hic et hęc triſtior et hoc triſtius, of Dulci, hic et hęc dulcior et hoc dulcius.

¶ The ſuperlatiue excedeth his poſitiue in the hyghest degree: as duriſſimus, *hardeſt*: And it is fourmed of the fyrste caſe of his poſitiue, that endeth in, i, by puttyng therto, ſ, and ſimus, as of duri duriſſimus, of triſti triſtiſſimus, of dulci dulciſsimus.

¶ From theſe generall rules be excepted theſe that folowe.

Bonus		Malus
Melior		Peior
Optimus		Peſsimus
Magnus	Paruus	Multus plurimus
Maior	Minor	Multa plurima
Maximus	Minimus	Multum plus plurimum.

¶ And if the poſitiue end in, r, the ſuperlatiue is fourmed of the nominatiue caſe, by putting to rimus, as pulcher pulcherimus.

¶ Alſo theſe nounes endyng in lis, make the ſuperlatiue, by chaungyng is, into limus, as humilis humillimus, ſimilis ſimillimus, facilis facillimus, gracilis gracillimus, agilis agillimus, docilis docillimus.

¶ All other nounes endyng in lis, dooe folow the generall rule afore goyng: as, utilis utiliſſimus.

¶ Of the pronoune.

A Pronowne is a parte of ſpeache, muche lyke to a noune, whiche is vſed in ſhewyng or reherſyng.

¶ There be fiftene pronounes: Ego, tu, ſui, ille, ipſe, iſte, hic, is, meus, tuus, ſuus, noſter, ueſter, noſtras, ueſteras.

¶ To theſe mate be added their compoundes: as, egomet, tute, idem,

Idem, and alſo Qui, quæ, quod.

¶ Theſe eyght pronounes, Ego, tu, ſui, ille, ipſe, iſte, hic, and is, be primitiues, ſo called, for because they be not deriued of others. And thei bee alſo called Demonſtratiues, because they ſhewe a thyng not ſpoken of before.

¶ And theſe ſixe, Hic, ille, iſte, is, idem, and qui, be relatiues, becauſe they reherſe a thyng that was ſpoken of before.

¶ Theſe ſeuen, Meus, tuus, ſuus, noſter, ueſter, noſtras, and ueſtras, be deriuatiues, for they be deriued of their primitiues Mei, tui, ſui, noſtri, and ueſtri.

¶ There belongeth to a pronoune theſe fiue thinges, Numbre, Caſe, and Gendre, as are in a noune, Declenſon and Perſone, as here foloweth.

The declenſons of Pronounes.

¶ There be fower declenſons of pronounes.

¶ Theſe three, Ego, Tu, Sui, be of the firſte declenſon, and be thus declined.

Sin.
- Nominatiuo Ego,
- Genitiuo mei,
- Datiuo mihi,
- Accuſatiuo me,
- Vocatiuo caret,
- Ablatiuo à me,

Plu.
- Nominatiuo nos,
- Genitiuo noſtrum uel noſtri,
- Datiuo nobis,
- Accuſatiuo nos,
- Vocatiuo caret,
- Ablatiuo à nobis.

Sin.
- Nominatiuo Tu,
- Genitiuo tui,
- Datiuo tibi,
- Accuſatiuo te,
- Vocatiuo o tu,
- Ablatiuo à te,

Plu.
- Nominatiuo uos,
- Genitiuo ueſtrum uel ueſtri,
- Datiuo uobis,
- Accuſatiuo uos,
- Vocatiuo o uos,
- Ablatiuo à uobis.

Sin.
- Nominatiuo caret,
- Genitiuo ſui,
- Datiuo ſibi,
- Accuſatiuo ſe,
- Vocatiuo caret,
- Ablatiuo à ſe,

Plu.
- Nominatiuo caret,
- Genitiuo ſui,
- Datiuo ſibi,
- Accuſatiuo ſe,
- Vocatiuo caret,
- Ablatiuo à ſe.

¶These sixe, Ille, ipse, iste, hic, is, and qui be of the secounde declenson, and be thus declined.

Sin.	Nominatiuo iste ista istud,	Plur.	Nominatiuo isti istæ ista
	Genitiuo istius,		Genitiuo istorum istarum istorum,
	Datiuo isti,		Datiuo istis,
	Accusatiuo istum istam istud,		Accusatiuo istos istas ista,
	Vocatiuo caret,		Vocatiuo caret,
	Ablatiuo isto ista isto,		Ablatiuo istis.

Ille is declined like iste, and also ipse, sauyng that the neutre gendre in the nominatiue case, and in the accusatiue case singular, maketh ipsum.

¶Nominatiuo hic, hæc, hoc, Genitiuo huius, Datiuo huic, as afore in the noune.

Sin.	Nominatiuo is ea id,	Plu.	Nominatiuo ii eæ ea,
	Genitiuo eius,		Genitiuo eorum earum eorum,
	Datiuo ei,		Datiuo iis uel eis,
	Accusatiuo eũ eam id,		Accusatiuo eos eas ea,
	Vocatiuo caret,		Vocatiuo caret,
	Ablatiuo eo ea eo,		Ablatiuo iis uel eis.

Sing.	Nominatiuo qui quæ quod	Plu.	Nominatiuo qui quæ quæ
	Genitiuo cuius		Genitiuo quorum quarum quorum
	Datiuo cui		Datiuo quibus uel queis.
	Accusatiuo quem quam quod		Accusatiuo quos quas quæ
	Vocatiuo caret		Vocatiuo caret,
	Ablatiuo quo qua quo uel qui		Ablatiuo quibus uel queis.

¶Lykewyse quis, and quid, be declined, whether they bee interrogatiues or indefinites.

where

¶Where note, that quid, is alwates a ſubſtantiue of the neutre gendre.

¶Theſe fiue Meus, tuus, ſuus, noſter, and ueſter, bee of the thirde declenſon, and be declined as nounes adiectiues of three terminacions, in this wiſe.

Sin.	Nominatiuo meus mea meũ,	Plur.	Nominatiuo mei meæ mea,
	Genitiuo mei meę mei,		Genitiuo meorum mearum meorum,
	Datiuo meo meæ meo,		Datiuo meis,
	Accuſatiuo meum meam, meum,		Accuſatiuo meos meas mea,
	Vocatiuo mi mea meum,		Vocatiuo mei meæ mea,
	Ablatiuo meo mea meo,		Ablatiuo meis.

¶So is noſter declined, and tuus, ſuus, ueſter, ſauyng that theſe three laſte dooe lacke the vocatiue caſe.

¶Noſtras, ueſtras, and this noune cuias, be of the fowerth declenſon, and be thus declined.

Sin.	Nominatiuo hic & hæc noſtras & hoc noſtrate,	Pl.	Nominatiuo hi & hæ noſtrates & hæc noſtratia,
	Genitiuo huius noſtratis,		Genitiuo horum harum & horum noſtratium,
	Datiuo huic noſtrati,		Datiuo his noſtratibus,
	Accuſatiuo hũc hãc noſtratem & hoc noſtrate		Accuſatiuo hos & has noſtrates & hæc noſtratia,
	Vocatiuo o noſtras & o noſtrate,		Vocatiuo o noſtrates & o noſtratia,
	Ablatiuo ab hoc hac & hoc noſtrate uel noſtrati		Ablatiuo ab his noſtratibus.

¶HERE is to be noted, that noſtras, ueſtras, and this noune cuias, be called Gentiles, becauſe they properly betoken perteinyng to countreis or nacions, to ſectes or factions.

¶A pronoune hath three perſons.

The firſte perſon ſpeaketh of hym ſelfe: as, Ego I, nos we.

The ſecounde perſone is ſpoken to, as, Tu thou, uos ye,

And of this perſon is alſo euery vocatiue caſe.

The thirde perſon is ſpoken of, as, Ille he, illi they.

And therfore all nounes, pronounes, and participles be of the thirde persone.

¶ Of a verbe.

A VERBE is a parte of speche, declined with mode and tense, and betokeneth doyng: as, Amo, I loue: or suffe-ryng: as, Amor, I am loued: or beyng: as, Sum, I am.

¶ Of verbes suche as haue persones bee called personalles: as, Ego amo, Tu amas. And suche as haue no persones, bee called unpersonalles: as, Tæder, it pyketh, Oportet, it behoueth.

¶ Of verbes personalles there be fiue kyndes, Actiue, Passiue, Neutre, Deponent, and Common.

¶ A verbe actiue endeth in, o, and betokeneth to doe: as, Amo, I loue, and by puttyng to, r, it maie bee a passiue: as, Amor.

¶ A verbe passiue endeth in, or, and betokeneth to suffre: as, Amor, I am loued, and by puttyng awaie, r, it maie bee an actiue: as, Amo.

¶ A verbe neutre endeth in, o, or, m, and can not take, r, to make hym a passiue: as, Curro, I renne, Sum, I am. And it is englished sometyme actiuely: as, Curro, I renne, and somtyme passiuely: as, Aegroto, I am sycke.

¶ A verbe deponente endeth in, r, lyke a passiue, and yet in signification is but eyther actiue: as Loquor uerbum, I speke a woorde, or neutre: as, Glorior, I boste.

¶ A verbe common endeth in, r, and in signification is bothe actiue and passiue: as, Osculor te, I kysse the. Osculor à te, I am kyssed of the.

Modes.

¶ There be syxe Modes, the Indicatiue, the Impratiue, the Optatiue, the Potenciall, the Subiunctiue, and the infinitiue.

¶ The Indicatiue mode sheweth a reason true or false: as,

Ego

Ego amo, I loue: or els aſketh a queſtion, as Amas tu? Doeſt thou loue?

¶ The Imparatiue byddeth or commaundeth: as Ama, Loue thou.

¶ The optatiue wiſheth or deſireth, with theſe ſignes, *would god*, I *praie god*, or *God graunt*: as, Vtinam amem, I *praie god* I *loue*, and hath euermore an aduerbe of wyſhyng iuigned with hym.

¶ The Potenciall mode is knowen by theſe ſignes, *maie*, *can*, *myght*, *would*, *ſhould* or *ought*: as, Amem, I *can* or *maie loue*, without an aduerbe iuigned with hym.

¶ The Subiunctiue mode hath euermore ſome coniunction iuigned with hym: as, Cum amarem, *whan* I *loued*. And it is called the ſubiunctiue mode, becauſe it dependeth of an other verb in the ſame ſentence, either goyng afore, or comyng after: as, Cum amarem, eram miſer, *whan* I *loued* I *was a wretche*.

¶ The infinitiue ſignifieth to doe, to ſuffer, or to bee, and hath neither numbre, nor perſone, nor nominatiue caſe before hym, and is knowen commonly by this ſigne, to: as, Amare, to loue. Alſo whan two verbes come togyther without any nominatiue caſe betwene theim, than the later ſhall bee the infinitiue mode, as Cupio diſcere, I deſire to learne.

¶ There be moreouer belongyng to the infinitiue mode of verbes certaine voyces, called geroundes, endyng in, di, do, and dum, whiche haue bothe the actiue and paſſiue ſignificacion: as, amandi, *of louyng*, or *of beyng loued*, amando, *in louyng*, or *in beyng loued*, amandum, *to loue* or *to be loued*.

¶ There be alſo pertainyng vnto verbes two ſupines, the one endyng in, um, whiche is called the fyrſte ſuppne, becauſe it hath the ſignificacion of the verbe actiue: as, Eo amatum, I go *to loue*: And the other in, u, whiche is called the later ſupine, becauſe it hath for the moſte parte the ſignificacion paſſiue, as Difficilis amatu, *Harde to be loued*.

Tenſes.

¶ There bee fiue tenſes or tymes, the preſent tenſe, the preterimperfecte tenſe, the preterperfect, the preterpluperfect, and the future tenſe.

¶ The preſent tenſe ſpeaketh of the tyme that nowe is: as, Amo, I ſoue.

¶ The preterimperfect tenſe ſpeaketh of the tyme not perfectly paſt: as, Amabam, I ſoued or did ſoue.

¶ The preterperfect tenſe ſpeaketh of the tyme perfectly paſt, with this ſigne *haue*: as, Amaui, I *haue* ſoued.

¶ The preterpluperfect tenſe ſpeaketh of the tyme more than perfectly paſt, with this ſigne *had*: as, Amaueram, I *had* ſoued.

¶ The future tenſe ſpeaketh of the tyme to come, with this ſigne *ſhall*, or *wyll*: as Amabo, I *ſhall* or *wyll* ſoue.

Perſons.

¶ There bee alſo in verbes thre perſones in bothe numbres, as Sin. Ego amo, I ſoue, tu amas, *thou* ſoueſt, ille amat, *he* ſoueth, Plurall. Nos amamus, *we* ſoue, uos amatis, *ye* ſoue, illi amant, *thei* ſoue.

Coniugacions.

¶ Verbes haue fower coniugacions, whiche bee knowen after this maner.

¶ The fyrſte coniugacion hath, a, longe before, re, and, ris, as, Amâre, amâris.

¶ The ſeconde coniugacion hath, e, longe before, re, and, ris, as, Docêre, docêris.

¶ The thirde coniugacion hath, e, ſhort before, re, and, ris, as, Légere, légeris.

¶ The fowerth coniugacion hath, i, longe before re, and, ris, as, Audîre, audîris.

¶ Verbes in o, of the fower coniugacions bee declined after theſe exaumples.

Amo, amas, amaui, amare, amandi, amando, amandum, amatum, amatu, amans, amaturus, to ſoue.

Doceo,

Doceo, doces, docui, docêre, docendi, docendo, docendum, doctum, doctu, docens, docturus, *to teache.*

Lego, legis, legi, légere, legendi, legendo, legendum, lectum, lectu, legens, lecturus, *to reade.*

Audio, audis, audiui, audîre, audiendi, audiendo, audiendum, auditum, auditu, audiens, auditurus, *to heare.*

	I loue, thou louest, he loueth,				we loue,	ye loue	thei loue
Indicatiue mode preſent tenſe ſingular.	Amo	as,	at,	Pl.	amamus,	atis,	mant,
	Doceo	es,	et,		docemus,	etis,	cent,
	Lego	is,	it,		legimus,	itis,	gunt,
	Audio	is,	it,		audimus,	itis,	diunt.

Preterim perfecte tens ſing.

Amâbam, Docébam, Legébam, Audiébam — I loued or dyd loue. I taught or dyd teache, bas, bat. Plur. bamus, batis, bant. I reade or dyd reade, I heard or dyd heare

Preterperfecte tenſe ſingular.

Amaui, Docui, Legi, Audiui — I haue loued. taught. read. heard. — iſti, it. Plur. imus, iſtis, erunt uel ere.

Preterplu perfect tẽs ſingular.

Amáueram, Docúeram, Légeram, Audíueram — I had loued taught. read. heard. — ras rat. Plur. ramus, ratis, rant.

Future tẽs Singular.

Amâbo, Docébo — I ſhall or will loue. — bis, bit, Plur. bimus, bitis, bunt.

Legam, Audiam — teache reade heare. — es, et. Plur. emus, etis, ent.

Mode imperatiue presentis tẽs singular.

Loue thou,	Loue he, or let him loue,	Loue we, or let vs loue,	Loue ye,	Loue thei or let them loue.
Ama	amet	Pluraliter	amate	ament
Amato	amato	amemus	amatote	amanto.
Teache thou,	Teache he, or let him teache,	Teache we, or let vs teache,	Teache ye,	Teache thei, or let theim teache.
Doce	doceat	Pluraliter	docete	doceant
Doceto	doceto	Doceamus	docetote	docento
Lege	legat	Pluraliter	legite	legant
Legito	legito	legamus	legitote	legunto
Audi	audiat	Pluraliter	audite	audiant
Audito	audito	audiamus	auditote	audiunto.

God graunt I loue.

Optatiue mode presens tense singu. vtin.

Amem, ames, amet. Plur. amemus, ametis, ament.

Doceam	as, at. Plur. utinam, amus, atis, ant.	teache.
Legam		reade.
Audiam		heare.

Preterimperfect tẽs singu. vtin.

Amarem	res, ret. plur. utinam, remus, retis, rent.	wold god I loued.
Docerem		taught.
Legerem		read.
Audirem		heard.

Preterperfecte tense. sing. vti.

Amauerim	ris, rit. plur. utinam, rimus, ritis, rint.	I pray e god I haue loued.
Docuerim		taught.
Legerim		read.
Audiuerim		heard.

Preterplu perfect tẽs sing. vti.

Amauissem	ses, set. Plur. utinam, semus, setis, sent.	wold god I had loued.
Docuissem		taught.
Legissem		read.
Audiuissem		heard.

Amaue=

Future tẽs ſingu. Vti

Amauero, Docuero, Legero, Audiuero } ris, rit. Plur. utinam, rimus, ritis, rint.

God graunt I loue hereafter. teache. reade. heare.

I maie or can loue.

Potencial mode pre-ſent tens Singular.

Amem, ames, amet. Plur. amemus, ametis, ament.

Docẽam, Legam, Audiam } as, at. Plur. amus, atis, ant.

teache. reade. heare.

Preterim perfect tẽs ſin.

Amârem, Docêrem, Légerem, Audîrem } res, ret. Plur. remus, rétis, rent.

I might or could loue. teache. reade. heare.

Preterper fecte tenſe ſingu.

Amáuerim, Docúerim, Légerim, Audíuerim } ris, rit. plur. rimus, ritis, rint.

I might ſhould or ought to haue loued. taught. read. heard.

Preterplu perfecti tẽs ſingular.

Amauiſſem, Docuiſſem, Legiſſem, Audiuiſſem } ſes, ſet. Plur. ſemus, ſetis, ſent.

I might ſhould or ought to had loued. taught. read. heard.

Future tẽs ſingu.

Amáuero, Docúero, Légero, Audíuero } ris, rit. plur. rimus, ritis, rint.

I maie or can loue hereafter. teache. reade. heare.

Subiunctiue mode preſẽt tẽs ſingu. cum

Amem, es, et. plur. amemus, ametis, ament.

Docẽam, Legam, Audiam } as, at. plur. amus, atis, ant.

whan I loue. teache. reade heare.

Amarem

Preterim= perfecte tense sing. cum.

Amárem, Docérem, Légerem, Audirem — whan I loued or did loue. whan I taught or did teache. res, ret. plural. remus, retis, rent. whan I reade or did reade. whan I heard or did heare.

Preterper fecte tense: sing. cum.

Amauerim, Docuerim, Legerim, Audiuerim — whan I haue loued. whan I haue taught. ris, rit. plur. rimus, ritis, rint. whan I haue reade. whan I haue heard.

Preterplu perfect tēs sing. cum.

Amauissem, Docuissem, Legissem, Audiuissem — whan I had loued. whan I had taught. ses, set. plur. semus, setis, sent. whan I had read. whan I had heard.

Future tense sing. cum.

Amauero, Docuero, Legero, Audiuero — whan I shall or will loue. teache. ris rit. plur. rimus, ritis, rint. reade. heare.

Infinitiue mode pres. & preterim perfect tēs

Amâre, Docére, Légere, Audire — To loue. To teache. To reade. To heare.

Preterperf fect & pre= terpluper= fecte tense.

Amauisse, Docuisse, Legisse, Audiuisse — To haue or had loued. To haue or had taught. To haue or had read. To haue or had heard.

Future tense.

Amaturum esse, Docturum esse, Lecturum esse, Auditurum esse — To loue hereafter. To teache hereafter. To reade hereafter. To heare hereafter.

Aman=

The gerundes.

Amandi	of louyng,	do in louynge	dum to loue.
Docendi	of teachyng,	do in teachyng,	dum to teache.
Legendi	of readyng,	do in readyng,	dum to reade.
Audiendi	of hearyng,	do in hearyng,	dum to heare.

The ſupines.

Amatum	To loue.	Amatu	To be loued.
Doctum	To teache.	Doctu	To be taught.
Lectum	To reade.	Lectu	To be read.
Auditum	To heare.	Auditu	To be heard.

The participle of the preſent tenſe.

Amans	Louyng.
Docens	Teachyng.
Legens	Readyng.
Audiens	Hearyng.

The participle of the future tenſe.

Amaturus	To loue or about to loue.
Docturus	To teache or about to teache.
Lecturus	To reade or about to reade.
Auditurus	To heare or about to heare.

Here, before we decline any verbes in, or, for ſuppliyng of many tenſes lackyng in all ſuche verbes, we muſt learne to decline this verbe, Sum, in this wyſe.

Indicatiue mode preſ. tens. ſing.

SVM, es, fui, eſſe, futurus, to bee.

Sum, I am, es, eſt. plural. ſumus, eſtis, ſunt.

Preterim. pf. tẽs ſin. Eram, I was, eras, erat. plur. eramus, eratis, erant.

Preterperfect tenſe ſing. Fui, I haue been, fuiſti, fuit. plur. fuimus, fuiſtis, fuerunt, uel, fuere.

Preterplu perfect tẽs ſing. Fueram, I had been, fueras, fuerat. plur. fueramus, fueratis, fuerant.

Future tenſe ſing. Ero, I ſhall or will bee, eris, erit. plural. erimus, eritis, erunt.

Imperatiue mode pręſ. tense sing. Sis, Es, Esto } be thou / sit, esto } / plur. simus, este, estote } / sint, sunto

Optatiue mode pręsent tense sing. Vtin. Sim, I praie god I bee, sis, sit. plur. simus, sitis, sint.

Pręterimpf. sin. Vti. Essem, would God I wer, esses, esset. Plural. essemus, essetis, essent.

Pręterperfect tense sing, vtin. Fuerim, I praie God I haue been, ris, rit. plur. fuerimus fueritis, fuerint.

Pręterplu perfect tēs sing. vtin. Fuissem, woulde God I had been, fuisses, fuisset. plur. fuissemus, fuissetis, fuissent.

Future tense sing. vtin. Fuero, God graunte I bee hereafter, fueris, fuerit. Plu. fuerimus, fueritis, fuerint.

Potencial mode pręs. tense sing. Sim, I maie or can bee, sis, sit. plur. simus, sitis, sint.

Pręterimperfect tense sing. Essem, I might or coulde bee, esses, esset. plur. essemus essetis, essent.

Pręterperfect tense sing. Fuerim, I might, should, or ought to haue been, fueris, fuerit. plur. fuerimus, fueritis, fuerint.

Pręterplu perfect tēs singular. Fuissem, I might, shoulde, or oughte to had been, fuisses fuisset. plur. fuissemus, fuissetis, fuissent.

Future tēs singular Fuero, I maie or can bee hereafter, fueris, fuerit. Plu. fuerimus, fueritis, fuerint.

Subiunctiue mode pręs. sing. cum. Sim, whan I am, sis, sit. plural. simus, sitis, sint.

Pręterimperfectē sing. cum. Essem, whan I was, esses, sset. plu. ssemus, ssetis, ssent.

Pręterperfecte tense sing. cum. Fuerim, whan I haue been, fueris, fuerit, plural. fuerimus, fueritis, fuerint.

Fuis-

Preter plu perfect tēs sing. cum. Fuissem, whan I had been, fuisses, fuisset. plur. fuissemus fuissetis, fuissent.

Futuret tēs sing. cum. Fuero, whan I shall or will bee, fueris, fuerit. Plural. fuerimus, fueritis, fuerint.

Infinitiue mode present & preterimperfect tense } Esse, to be. Preterperfect & preter pluperfect } Fuisse, { to haue or had been.

Future tense. Fore uel futurum esse, to be hereafter.

¶ Uerbes in, or, of the lower conjugations be declined after these exaumples.

Amor, amāris, uel amāre, amat⁹ sum uel fui, amāri, amat⁹, amādus, To be loued
Doceor, docēris uel docēre, doct⁹ sū uel fui, docēri, doct⁹, docēdus, to be taught.
Legor, légeris, uel légere, lectus sum uel fui, legi, lectus, legendus, to be read.
Audior, audīris uel audire, auditus sum uel fui, audiri, auditus, audiendus, to be heard

Indicatiue mode present tēs sin

Amor, amāris, uel amāre, amatur, } I am loued.
Doceor, docēris uel docēre, docētur, } I am taught.
Legor, légeris uel légere, legitur, } Plur. mur, mini, tur.
Audior, audīris uel audire, auditur, } I am read.
} I am heard.

Preterimperfect tēs singular.

Amābar, Docébar, Legébar, Audiébar } I was loued. taught. baris uel bare, batur. Plur. bamur, mini, tur. read. heard.

Preterperfecte tense singular.

Amātus, Doctus, Lectus, Auditus } I haue ben loued. taught. sum uel fui, read. heard. } tus es uel fuisti, tus est uel fuit. Plural. ti sumus uel fuimus, ti estis uel fuistis, ti sunt fuerunt uel fuere.

Preterplu perfect tense sing. Amâtus, Doctus, Lectus, Auditus } I had ben loued, taught, eram uel fuerã read. heard. } tus eras uel fueras, tus erat uel fuerat. Plural. ti eramus uel fueramus, ti eratis uel fueratis, ti erant uel fuerant.

Future tense sing. Amâbor, I shall or will be loued.
Docebor, beris, uel, ere, itur. Plur. bimur, bimini, buntur. taught. read.
Legar, Audiar } êris, uel, ere, êtur. Plur. êmur, êmini, entur. heard.

	Be thou loued	let hym be loued		let vs be loued	be ye loued	let them be loued.
Imperatiue mode presentis Singular.	Amâre,	amêtur,			amini	amentur
	amâtor,	amâtor,	Plur. amemur,		aminor	amantor
	Docêre	doceatur	Plur. ceamur		cemini	ceantur
	Docêtor	docêtor			minor	docentor
	Lêgere	legâtur	Plur. legamur		gimini	legantur
	Lêgitor	legitor			giminor	leguntor
	Audîre	audiatur	Plur. audiamur		audimini	diantur
	Audîtor	audîtor			audiminor	diuntor

God graunt I be loued.

Optatiue mode presens tense sing. vti. Amer, eris uel ere, etur. plural. emur, emini, entur,
Docear, Legar, Audiar } aris uel are, atur. plur. amur, amini, antur. taught. read. heard.

Preterim perfect tẽs sing. vti. Amârer, Docêrer, Légerer, Audîrer } Wolde god I wer loued. taught. reris uel rere, retur. plur. remur, remini, rentur. read. heard.

Preterperfect tense. sin. vtin. Amatus, Doctus, Lectus, Auditus } I praie god I haue ben loued. sim uel fuerim, tus sis uel fueris, tus sit uel fuerit, plural. ti simus uel fuerimus, ti sitis uel fueritis, ti sint uel fuerint.

Amatus

Preterplu perfect tẽs ſing. Vtin.

Amatus, Doctus, Lectus, Auditus — I would god I had been loued. eſſem uel fuiſſem, tus eſſes uel fuiſſes, tus eſſet uel fuiſſet. plural. ti eſſemus uel fuiſſemus, ti eſſetis uel fuiſſetis, ti eſſent uel fuiſſent.

Future tẽs ſingular. vtinam.

Amatus, Doctus, Lectus, Auditus — God graunt I bee loued hereafter. ero uel fuero, tus eris uel fueris, tus erit uel fuerit. plural. ti erimus uel fuerimus, ti eritis uel fueritis, ti erunt uel fuerint.

I maie or can bee loued.

Potencial mode preſent tẽs ſin

Amer, êris uel êre, êtur. plur. êmur, emini, entur.

Docear, Legar, Audiar — âris uel âre, âtur. plur. âmur, ámini, antur. — taught, read, heard.

Preterim perf. ſing.

Amârer, Docérer, Légerer, Audirer — reris uel rere, retur. plur. remur, emini, rentur. — I wolde ſhulde or ought to be loued. taught. read. heard.

Preterper fecte tenſe ſingul.

Amatus, Doctus, Lectus, Auditus — I would ſhould or ought to haue been loued. ſim uel fuerim, tus ſis uel fueris, tus ſit uel fuerit. Plural. ti ſimus uel fuerimus, ti ſitis uel fueritis, ti ſint uel fuerint.

Preterplu perfect tenſe ſing.

Amatus, Doctus, Lectus, Auditus — I would ſhould or ought to had been loued. eſſem uel fuiſſem, tus eſſes uel fuiſſes, tus eſſet uel fuiſſet. Plur. ti eſſemus uel fuiſſemus, ti eſſetis uel fuiſſetis, ti eſſent uel fuiſſent.

Future tenſe ſing.

Amatus, Doctus, Lectus, Auditus — I maie or can be loued hereafter. ero uel fuero, tus eris uel fueris, tus erit uel fuerit. Plur. ti erimus uel fuerimus, ti eritis uel fueritis, ti erunt uel fuerint.

whan I am loued.

Subiũctiue mode pręſ. ſing. cum.

Amer, êris uel êre, étur. plur. émur, emini, entur.
Docear
Legar } âris uel âre, âtur. plur. âmur, amini, antur,
Audiar

taught. read. heard.

Pręterim. pfect tens ſingu. cum.

Amârer
Docêrer
Légerer
Audirer

reris uel rere, retur. plur. remur, remini, entur.

whan I was loued, taught. reade. heard.

Pręterper fecte tenſe ſing. cum.

Amatus
Doctus
Lectus
Auditus

whan I haue been loued. ſim uel fuerim, tus ſis uel fueris, tus ſit uel fuerit plural. ti ſimus uel fuerimus, ti ſitis uel fueritis, ti ſint uel fuerint.

Pręterplu perfect tẽs ſing. cum

Amatus
Doctus
Lectus
Auditus

whan I had ben loued. eſſem uel fuiſſem, tus eſſes uel fuiſſes, tus eſſet uel fuiſſet. plural. ti eſſemus uel fuiſſemus, ti eſſetis uel fuiſſetis, ti eſſent uel fuiſſent.

future tẽs ſingular cum.

Amatus
Doctus
Lectus
Auditus

whan I ſhall or will bee loued. ero uel fuero, tus eris uel fueris, tus erit uel fuerit. plural. ti erimus uel fuerimus, ti eritis uel fueritis, ti erunt uel fuerint.

Infinitiue mode pręſent tens & pręterim. perfecte tens.

Amâri — To be loued.
Docêri — To bee taught.
Legi — To be read.
Audiri — To be heard.

Pręterper fect & pręſerplupers fect tẽs.

Amatum
Doctum
Lectum
Auditum

To haue or had ben loued. To haue or had ben taught. eſſe uel fuiſſe. To haue or had ben read. To haue or had ben heard.

Amatum

Future tẽs
Amatum iri uel amandum eſſe, To be loued herafter.
Doctum iri uel docendum eſſe, To be taught herafter.
Lectum iri uel legendum eſſe, To be read herafter.
Auditum iri uel audiendum eſſe, To be heard herafter.

A participle of the preter tens
Amatus Loued
Doctus Taught
Lectus Read
Auditus Heard
A participle of the fut. in, dus,
Amandus to be loued.
Docendus Taught.
Legendus Read.
Audiendus Heard.

Poſſum, potes, potui, poſſe, potens, to mate or can.
Volo, uis, uolui, uelle, uolendi, uolendo, uolendum, ſupinis caret, uolens, to will or to bee willyng.
Nolo, nonuis, nolui, nolle, nolendi, nolendo, nolendum, ſupinis caret, nolens, to nill or to bee unwillyng.
Malo, mauis, malui, malle, malendi, malendo, malendum, ſupinis caret, malens, to haue lieffer.
Edo, es uel edis, edi, edere uel eſſe, edendi, edendo, edendum, eſum, eſu, uel eſtum eſtu, edens, eſurus, to eate.
Fio, fis, factus ſum, uel fui, fieri, factus, faciendus, to bee made, or to be dooen.
Fero, fers, tuli, ferre, ferendi, ferendo, ferendum, latum, latu, ferens, laturus, to beare or to ſuffre.
Feror, ferris uel ferre, latus ſum uel fui, ferri, latus, ferendus, to bee borne or ſuffred.

Indicatiue mode preſ. tenſe ſing.

	Plura
Poſſum potes poteſt,	Poſſumus, poteſtis, poſſunt.
Volo, uis, uult,	Volumus, uultis, uolunt,
Nolo, nonuis, nõuult,	Nolumus, nonuultis, nolunt,
Malo, mauis, mauult,	Malumus, mauultis, malunt.
Edo, edis uel es, edit,	Edimus, editis uel eſtis, edunt.
Fio, fis, fit, (uel eſt,	Fimus, fitis, fiunt.
Fero, fers, fert,	Ferimus, fertis, ferunt.
Feror, ferris fertur uel re,	Ferimur, ferimini, feruntur.

Pur.

Pote=

Preterimperfecte ſingu. { Poteram, Volebam, Nolebam, Malebam, Edebam, Fiebam, Ferebam } as, at. Plur. amus, atis, ant.

Ferebar { barisuel bare } batur. Plu. bamur, bamini, bantur.

Preterperfect tenſe Sing. { Potui, Volui, Nolui, Malui, Edi, Tuli } iſti, it. Plur. imus, iſtis, erunt uel ere.

{ Factus, Latus } { ſum uel fui, tus es uel fuiſti, tus eſt uel fuit. Pl. ti ſumus uel fuimus, ti eſtis uel fuiſtis, ti ſunt. fuerunt uel fuere.

Preterplu perfect tenſe ſingular. { Potueram, Volueram, Nolueram, Malueram, Ederam, Tuleram } ras, rat. Plur. ramus, ratis, rant.

{ Factus, Latus } { eram uel fueram, tus eras uel fueras, tus erat uel fuerat. Plur. ti eramus uel fueramus, ti eratis uel fueratis, ti erant uel fuerant.

Futuretie ſingular. { Potero, ris, rit. Plur. rimus, ritis, rint. Volam, Nolam, Malam, Edam, Fiam, Feram } es, et. Plur. emus, etis, ent.

Ferat

Ferar
reris uel retur. Plur. remur, remini, rentur.
rere

Poſſum
Volo } haue none Imperatiue mode.
Malo

Imperatiue mode preſent tẽs

ſingular.

Noli
Nolito
Es, eſto,
ede, edito
Fito tu fiat
Fito
Fer Ferat
ferto ferto
Ferre Feratur
Fertor fertor

Nolite nolitote
edat
eſto
edito

edite eſte edant
edamus eſtote edũto
editote

Pl.

fiamus Fite Fiant
Fitote Fiunto
feramus Ferte Ferant
Fertote Ferũto
feramur Ferimini Ferãtur
feriminor Ferũtor

Optatiue mode preſent tenſe ſing. vti.

Poſſim
Velim
Nolim
Malim
is, it. Plur. imus, itis, int.

Edam
Fiam
Feram
as, at. Plur. amus, atis, ant.

Ferar, feraris uel ferare, ratur. Plur. amur, amini, antur.

Preterimperfecte tẽs ſin. vtin.

Poſſem
Vellem
Nollem
Mallem
Ederem
Eſſem
Fierem
Ferrem
es, et. Plur. emus, etis, ent.

Ferrer, reris uel rere, retur. Plur. remur, remini, rentur.

Preterperfect tens. sin. vtin.

Potuerim
Voluerim
Noluerim
Maluerim
Ederim
Tulerim
} ris, rit. Plur. rimus, ritis, rint.

Factus / Latus } sim uel fuerim, tus sis uel fueris, tus sit uel fuerit, plur. ti simus uel fuerimus, ti sitis uel fueritis, ti sint uel fuerint.

Preterplu-perfect tēs sing. vtin.

Potuissem
Voluissem
Noluissem
Maluissem
Edissem
Tulissem
} ses set, plur. semus, setis, sent.

Factus / Latus } essem uel fuissē, tus esses uel fuisses, tus esset uel fuisset, plu. ti essemus uel fuissemus, ti essetis uel fuissetis, ti essent uel fuissent,

Future tēs singular. vtinam.

Potuero
Voluero
Noluero
Maluero
Edero
Tulero
} ris, rit, plur. rimus, ritis, rint.

Factus / Latus } ero uel fuero, tus eris uel fueris, tus erit uel fuerit, plu. ti erimus uel fuerimus, ti eritis uel fueritis, ti erunt uel fuerint.

¶ The potentiall and the Subiunctiue mode be fourmed and conjugated or varied lyke the Optatiue in voyce, and dooe differ onely in signification and sigue of the mode in all verbes.

Posse

Infinitiue mode preſent tens preterim perfect tens.

Poſſe, Velle, Nolle, Malle, Edere uel eſſe, Ferre

Preterperfecte and preterpluperfecte.

Potuiſſe, Voluiſſe, Noluiſſe, Maluiſſe, Ediſſe, Tuliſſe

Future.

Eſurum eſſe, Laturum eſſe.

Preſēt and Preterimpfect tens: Fieri, Ferri

Preterperfect and Preterpluperfect

Factum eſſe uel fuiſſe. Latum eſſe uel fuiſſe.

Futuretēs: Factum iri uel faciendum eſſe. Latum iri uel ferendum eſſe.

¶Eo and queo make ibam and quibam in the preterimperfecte tenſe, of the indicatiue mode: and ibo and quibo, in the future tenſe, and in all other modes and tenſes are varied lyke verbes in, o, of the fowerth coniugacion, ſauyng that they make the gerounds, Eũndi, eũndo, eũndum. Queũndi, queũndo, queũndũ.

¶Of the preterperfect tenſe of the indicatiue mode bee fourmed the preterpluperfect tenſe of the ſame mode, The preterperfect tenſe, the preterpluperfect tenſe, and the future tenſe of the optatiue mode, the potentiall mode, and the ſubiunctiue mode, The preterperfect and preterpluperfecte tenſe of the infinitiue mode: as of, Amaui, ar fourmed amaueram, amauerim, amauero, by chaungyng, i, into, e: amauiſſem, amauiſſe, keepyng, i, ſtyll.

¶Imperſonalles be declined throughout all modes and tenſes, in the voyce of the thyrde perſon ſyngular onely: as, Delectat, delectabat, delectauit, delectauerat, delectabit. Decet, decébat, decuĩt, decuërat, decébit, decére. Studétur, ſtudebatur, ſtuditũm eſt uel fuit, ſtuditum erat uel fuerat, ſtudebitur. &c.

And they haue commonly before their engliſhe this ſigne, it, as, It deliteth me to reade, Delectat me legere. It becometh not the to trifle, Non decet te nugas agere.

¶ Of the participle.

A PARTICIPLE is a parte of speche, deriued of a verbe, and taketh parte of a noune, as gendre, case, and declenson: and parte of a verbe, as tense and signification: and parte of bothe, as numbre, and figure.

¶ There bee fower maner of participles, one of the present tense, an other of the preter tense, and one of the future tense in rus, and an other of the future tense in dus.

¶ A participle of the present tense hath his englyshe ending in yng, as louyng, and his latine in, ans, or ens, as, Amans, docens: And it is fourmed of the preterimperfect tense of the Indicatiue mode, by chaungyng the last syllable into ns, as, Amabam, amans, Audiebam audiens, Auxiliabar auxilians, Poteram potens.

¶ A participle of the future in, rus, betokeneth to dooe lyke the infinitiue mode of the actiue voyce: as, Amaturus, to loue or about to loue: And is fourmed of the later supyne, by puttyng to, rus, as, Doctu docturus.

¶ A participle of the preter tense, hath his englishe endyng in d, t, or, u, as loued, taught, clapu, and his latine in, tus, sus, xus, as, amatus, uisus, nexus, and one in, uis, as, mortuis, And it is fourmed of the later supine, by puttyng to, s, as, Lectu, lectus, excepte mortuis.

¶ A participle of the future in, dus, betokeneth to suffre lyke the infinitiue mode of the passiue voyce: as, Amandus, to be loued. And it is fourmed of the genitiue case of the participle of the present tense, by chaungyng, tis, into dus, as, Amantis, amandus, Legentis Legendus. And it is also founde to haue the signification of the present tense, as, Legendis ueteribus proficis, In readyng old authors thou doest profite.

¶ Of a verbe actiue, and of a verbe neutre, whiche hathe the supines, come two participles, one of the present tense, and another of the future in, rus, as of Amo cometh Amans, amaturus,

rus, of Curro, currens, curſurus.

¶Of a verbe paſſiue, whoſe actiue hath the ſupines, come two participles, one of the preter tenſe, and an other of the future in, dus, as of Amor, cometh amatus, amandus.

¶Of a verbe deponent cometh thre participles, one of the preſent tenſe, one of the preter tenſe, and an other of the future in rus, as of Auxilior, cometh auxilians, auxiliatus, auxiliaturus. And yf the verbe deponente gouerne an accuſatiue caſe after hym, it maie fourme alſo a participle in dus, as of loquor, loquendus.

¶Of a verbe common cometh fower participles, as of Largior, cometh largiens, largiturus, largitus, largiendus.

¶Participles of the preſent tenſe be declined lyke nounes adiectiues of three articles, as, Nominatiuo hic hæc et hoc amans, Genitiuo huius amantis, Datiuo huic amanti. &c.

¶Participles of other tenſes be declined like nounes adiectiues of thre diuers endinges: as, Amaturus, amatura, amaturum: Amatus, amata, amatum: Amandus, amanda, amandum.

¶Of an aduerbe.

AN aduerbe is a parte of ſpeche, iuigned to the verbes, to declare their ſignification.

¶Aduerbes ſome bee of tyme, as, Hodie, cras, heri, perendie, olim, aliquando, nuper, quando.

Some be of place, as, Vbi, ibi, hic, iſtic, illic, intus, foris.

Some of noumbre, as, Semel, bis, ter, quater, iterum.

Some of ordre, as, Inde, deinde, denique, poſtremò.

Some of aſkyng or doubtyng, as, Cur, quarè, unde, quorſum, num, numquid.

Some of callyng, as, Heus, o, ehodum.

Some of affirmyng, as, Certè, ne, profecto, ſane, ſcilicet, licet, eſtò.

Some of denyng, as, Non, haud, minimè, neutiq̃, uequaq̃.

¶ Of the participle.

A PARTICIPLE is a parte of [illegible]

decler
parte
¶ Th
tenſe,
in rus
¶ A p
yng, a
cens:
dicati
maba
teram
¶ A p
the in
or abu
tyng t
¶ A p
d, t, o
xus, a
And i
ctu, le
¶ A p
the in
ued. A
the pr
mand
ſignif
ficis,
¶ Of
ſupin

NOTE

This volume
tight binding a
effort has been
duce the centre
result in

acad
microform

[illegible] two participles, one of the preſent tenſe, and another of the future in, rus, as of Amo cometh Amans, amatu-

rus,

rus, of Curro, currens, curſurus.

¶ Of a verbe paſſiue, whoſe actiue hath the ſupines, come two participles, one of the preter tenſe, and an other of the future

ıme has a very
g and while every
een made to repro-
tres, force would
: in damage
ademic
forms

¶ Of the participle.

A PARTICIPLE is a parte of ſpeche, deriued of a verbe, and taketh parte of a noune, as gendre, caſe, and declenſon: and parte of a verbe, as tenſe and ſignificacion: and parte of bothe, as numbre, and figure.

¶ There bee fower maner of participles, one of the preſent tenſe, an other of the preter tenſe, and one of the future tenſe in rus, and an other of the future tenſe in dus.

¶ A participle of the preſent tenſe hath his englyſche ending in yng, as louyng, and his latine in, ans, or ens, as, Amans, docens: And it is fourmed of the preterimperfect tenſe of the Indicatiue mode, by chaungyng the laſt ſyllable into ns, as, Amabam, amans, Audiebam audiens, Auxiliabar auxilians, Poteram potens.

¶ A participle of the future in, rus, betokeneth to dooe lyke the infinitiue mode of the actiue voyce: as, Amaturus, to loue or about to loue: And is fourmed of the later ſuppne, by puttyng to, rus, as, Doctu docturus.

¶ A participle of the preter tenſe, hath his engliſche endyng in d, t, or, u, as loued, taught, clapu, and his latine in, tus, ſus, xus, as, amatus, uiſus, nexus, and one in, uïs, as, mortuïs, And it is fourmed of the later ſupine, by puttyng to, s, as, Lectu, lectus, excepte mortuïs.

¶ A participle of the future in, dus, betokeneth to ſuffre lyke the infinitiue mode of the paſſiue voyce: as, Amandus, to be loued. And it is fourmed of the genitiue caſe of the participle of the preſent tenſe, by chaungyng, tis, into dus, as, Amantis, amandus, Legentis Legendus. And it is alſo founde to haue the ſignificacion of the preſent tenſe, as, Legendis ueteribus proficis, In readyng old authors thou doeſt profite.

¶ Of a verbe actiue, and of a verbe neutre, whiche hathe the ſupines, come two participles, one of the preſent tenſe, and an other of the future in, rus, as of Amo cometh Amans, amaturus,

rus, of Curro, currens, curſurus.

¶Of a verbe paſſiue, whoſe actiue hath the ſupines, come two participles, one of the preter tenſe, and an other of the future in, dus, as of Amor, cometh amatus, amandus.

¶Of a verbe deponent cometh thre participles, one of the preſent tenſe, one of the preter tenſe, and an other of the future in rus, as of Auxilior, cometh auxilians, auxiliatus, auxiliaturus. And yf the verbe deponente gouerne an accuſatiue caſe after hym, it maie fourme alſo a participle in dus, as of loquor, loquendus.

¶Of a verbe common cometh fower participles, as of Largior, cometh largiens, largiturus, largitus, largiendus.

¶Participles of the preſent tenſe be declined lyke nounes adiectiues of three articles, as, Nominatiuo hic hæc et hoc amans, Genitiuo huius amantis, Datiuo huic amanti. &c.

¶Participles of other tenſes be declined like nounes adiectiues of thre diuers endinges: as, Amaturus, amatura, amaturum: Amatus, amata, amatum: Amandus, amanda, amandum.

¶Of an aduerbe.

AN aduerbe is a parte of ſpeche, iuigned to the verbes, to declare their ſignification.

¶Aduerbes ſome bee of tyme, as, Hodie, cras, heri, perendie, olim, aliquando, nuper, quando.

Some be of place, as, Vbi, ibi, hic, iſtic, illic, intus, foris.

Some of noumbre, as, Semel, bis, ter, quater, iterum.

Some of ordre, as, Inde, deinde, denique, poſtremò.

Some of aſkyng or doubtyng, as, Cur, quarè, unde, quorſum, num, numquid.

Some of callyng, as, Heus, o, ehodum.

Some of affirmyng, as, Certè, ne, profecto, ſane, ſcilicet, licet, eſtò.

Some of denyng, as, Non, haud, minimè, neutiq̃, uequaq̃.

Some of ſwearyng, as, Pol, ædepol, hercle, medius fidius.
Some of exhortyng, as, Eia, age, agite, agédum.
Some of flatteryng, as, Sodes, amâbo.
Some of forbiddyng, as, Ne.
Some of wiſhyng, as, Vtinam, ſi, oſi, o.
Some of gatheryng togither, as, Simul, unà, pariter, non modò, nonſolum.
Some of partyng, as, Seorſim, ſigillatim, uicatim.
Some of chooſyng, as, Potiùs, imò.
Some of a thyng not finiſhed, as, Penè, ferè, propè, uix, modo non.
Some of ſhewyng, as, En, ecce.
Some of doubtyng, as, Forſan, forſitan, fortaſsis, fortaſſe.
Some of chaunce, as, Forte, fortuitò.
Some of likeneſſe, as, Sic, ſicut, quaſi, ſeu, tanq̃, uelut.
Some of qualitee, as, Benè, malè, doctè, fortiter.
Some of quantitee, as, Multûm, parum, minimùm, paulum, plurimum.
Some of compariſon, as, Tàm, quàm, magis, minùs, maximè.
¶ Certain aduerbes be compared, as, Doctè, doctiùs, doctiſsimè: Fortiter, fortiùs, fortiſsimè: Propè, propius, proximè.
¶ Alſo the voyces of prepoſitions, if they bee ſette alone, not hauyng any caſuall woꝛde to ſerue vnto, tuigned with theim, be not prepoſitions, but are chaunged into aduerbes: as, Qui antè non cauet, pòſt dolebit, He that bewareth not afoꝛe, ſhall bee ſoꝛy afterwarde. Coram laudare, et clàm uituperare, inhoneſtum eſt, In preſence to commend one, and behinde the backe to diſpꝛaiſe is an vnhoneſt puinct.

Of a coniunction.

A Coniunction is a parte of ſpeche that iuigneth wooꝛdes and ſentenſes togither.
¶ Of coniunctions, ſome bee copulatiues, as, Et, que, quoq;, ac,

ac, atq;, nec, neq;,
Some diſiunctiues, as, aut, ue, uel, ſeu, ſiue.
Some diſcretiues, as, Sed, quidem, autem, uero, at, aſt.
Some cauſalles, as, Nam, nanq;, enim, etenim, quia, ut, quod, quum, quoniam, and quandò ſet for quoniam.
Some conditionalles, as, Si, ſin, modo, dum, dummodo.
Some exceptiues, as, Ni, niſi, quin, aliô quin, prętерquam.
Some interrogatiues, as, Ne, an, uerùm, necne, anne, nonne.
Some illatiues, as, Ergo, ideo, igitur, quare, itaq;, proin.
Some aduerſatiues, as, Etſi, quanquàm, quamuis, licet.
Some redditiues to the ſame, as, Tamen, attamen.
Some electiues, as, Quam, ac, atque.
Some diminutiues, as, Saltem, uel.

Of a prepoſition.

A Prepoſition is a parte of ſpeche moſt commonly ſet before other partes, either in appoſition: as, Ad patrem, or elles in compoſition: as, Indoctus.

These prepoſitions folowyng ſerue to the accuſatiue caſe.

Ad to,
Apud at,
Ante before
Aduerſus } agaynſte
Aduerſũ }
Cis } on this ſyde
Citra }
Circum } about
Circa }
Contra agaynſt
Erga towardes
Extra without,
Intra within,
Inter betwene
Infra benethe
Iuxta beſyde or nigh to
Ob for
Pone behynde
Per by or through
Prope nygh
Propter for
Secũdum after
Poſt after,
Trans on the ferther ſyde
Vltra beyond,
Prętер beſyde,
Supra aboue,
Circiter about
Vſq; vntyll
Secus by,
Verſus towardes
Penes } in the power.
}

where

¶ Where note, that uersus, is sette after his casuall woorde, as, Londinum uersus, towardes London. And likewyse maie penes be sette also.

¶ These prepositions folowyng serue to the ablatiue case.

A
Ab } from
Abs } or fro
Cum with
Coram before or in presẽce
Clam priuyly
De
E } of or frõ.
Ex

Pro for
Prę before or in comparison
Palam openly
Sine
Absq; } without.
Tenus vntyll or vpto.

¶ Where note, that if the casuall worde suigned with tenus, be the plurall numbre, it shall be put in the genitiue case, and be sette before tenus, as, Aurium tenus, Up to the eares.

¶ Note also that the voyces of prepositions, beyng sette alone without theyr casuall woordes, be not prepositions, but ar turned into aduerbes, as is afore saied in the aduerbe.

¶ These prepositions folowyng serue to bothecases: In, with this signe, to, to the accusatiue case: as, In urbẽ, Into the citee. In, without this signe, to, to the ablatiue case.

In te spes est, my hope is in the.
Sub noctem, A littell before nyght.
Sub iudice lis est, The matter is before the iudge.
Super lapidem, Upon a stone.
Super uiridi fronde, Upon grene leaues.
Subter terram, Under the yerth.
Subter aquis, Under the water.

Of an interiection.

An interiection is a parte of speche, whiche betokeneth a sodayne passion of the minde, vnder an vnperfect voyce.

Some,

Some are of mythe, as, Euax, uah.
Some of ſorowe, as, Heu, hei.
Some of dread, as, Atat.
Some of mutuallyng, as, Papè.
Some of diſdeinyng, as, Hem, uah.
Some of ſhunnyng, as, Apage.
Some of praiſyng, as, Euge.
Some of ſcornyng, as, Hui.
Some of exclamation, as, Proh deum atq; hominum fidem.
Some of curſyng, as, Væ, malum.
Some of laughyng, as, Hah, ha, he.
Some of callyng, as, Ehò, oh, io.
Some of ſylence, as, Au. And ſuche others.

Godly leſſons for children.

IT IS THE firſt punct of wiſedome to knowe thy ſelfe.
Primus eſt ſapientiæ gradus teipſum noſcere.
Feare of the lord is the beginnyng of wiſedom,
Initium ſapientiæ timor domini.
There is no man that ſynneth not.
Non eſt homo qui non peccet.
If we ſaie we be ſaultleſſe, we deceyue our ſelues, and trueth is not in vs.
Si dixerimus, peccatum non habemus, nos ipſos fallimus, et ueritas in nobis non eſt.
So god loued the worlde, that he gaue his only begotten ſonne, that none, whiche beleueth in hym, ſhoulde peryſhe, but enioy euerlaſtyng lyfe.
Sic deus dilexit mundum, ut filium ſuũ unigenitũ daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat uitam ęternam.
Chriſte is the lambe of God, whiche taketh awaie the ſynnes of the worlde.

Chriſtus eſt agnus dei, qui tollit peccata mundi.

There is none other name vnder heauen, geuen vnto men by, the whiche we muſt be ſaued.

Non eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus in quo oporteat nos ſaluos fieri.

He that hath my commaundementes, and kepeth them, he it is that loueth me.

Qui habet mandata mea, et ſeruat ea, ille eſt qui diligit me.

Ye be my frendes, if ye doue what ſo euer I commaunde you.

Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quęcunq; ego pręcipio uobis.

I geue you a newe commaundement, to loue eche other, as I haue loued you.

Præceptum nouum do uobis, ut diligatis mutuò, ſicut ego dilexi uos.

Not the hearers of the law be iuſt before god, but they that exprẽſſe the lawe in their workes, ſhall be accompted iuſt.

Non qui audiunt legem iuſti ſunt apud deum, ſed qui legem factis exprimunt, iuſti habebuntur.

Honour thy father and mother, that thou mateſt doue well, and lyue longe vpon the earthe.

Honora patrẽ et matrem, ut bene tibi ſit, et ſis longęuus in terrâ.

Be ye ſubiect to the kynge as to the moſte excellent, and to his deputies, whiche be ſent of hym.

Regi ſubditi eſtote tanquàm pręcellenti, et præſidibus, ut qui ab eo mittantur.

Doue reuerence to age.

Coram cano capite aſſurgito.

Thou ſhalte not hurt any wydowe, ne none that is fatherleſſe.

Viduæ et pupillo non nocebis.

Thou ſhalte embraide no ſtraunger.

Aduenæ non exprobrabis.

Nothyng is geuen more truely to Chriſte, than that is geuen to the poore.

Nihil uerius datur Chriſto, quàm quod egenis confertur.

See not whan thou geueſt, haue an eie whan thou takeſt.
Da cæcus, accipe oculatus.
A good conſcience is a ſure defence.
Murus æneus ſana conſcientia.
Be in dede as thou doeſt pretend.
Quod uideri uis, eſto.
It is true honour to be worſhipped for vertue.
Verus honor eſt uenerari ob uirtutem.
It is true glory to be well reported of for vertue.
Vera gloria eſt bene audire ob uirtutem.
It is true nobilitee to be lyke in cõdicions to the good parẽtes.
Vera nobilitas eſt, bonis parentibus eſſe moribus ſimilis.
It is true power to haue many, whom thou mateſt done for.
Vera potentia eſt, habere multos, quibus probè conſulas.
There is no ſtronger defence than faithfull frendes.
Nullum potentius ſatellitium, quàm amici fideles.
Frendeſhip is the ſauce of lyfe.
Sal uitæ amicitia.
There is no true frendſhip but emong good men.
Vera amicitia non eſt niſi inter bonos.
Senſualitee is the baite of miſchiefes.
Voluptas malorum eſca.
Memorye is made weake with delicates.
Memoria delitijs eneruatur.
Dyuerſe meates be noyſome to man, but dyuerſe ſauces more noyſome.
Varietas ciborũ homini peſtilens: peſtilentior condimentorum.
Wyne is poyſon to the ſynewes, and the deſtruction of the memorye.
Vinum neruorum uenenum, & memorię mors eſt.
Gaye garmentes prouoke to pride.
Culta ueſtimenta ſunt inſtrumenta ſuperbię.
Be not aſhamed to learne thynges, that thou knoweſt not.
Quæ ignoras, ne pudeat quærere.

Learne of fooles to be the more ware.
Ex ſtultis diſce quo fias cautior.
Learne of wyſe men, that thou maieſt be the better.
Ex ſapientibus diſce quo fias melior.
Tyme ought to be muche ſet by.
Magno æſtimandum tempus.
Trueth is the doughter of tyme.
Veritas temporis filia.
A true man is beleued yea thoughe he lye.
Veraci creditur etiam mentienti.
A lyer is not beleued, no not though he ſweare.
Mendaci non creditur ne iurato quidem.
Let no daie eſcape without ſome exerciſe.
Nullus pærtereat ſine linea dies.

The concordes of latine ſpeche.

FOR THE DVE ioynyng of wordes in conſtruction, it is to be vnderſtanded, that in latine ſpeche there be thre concordes. The firſt betwene the nominatiue caſe and the verbe, The ſecond betwene the ſubſtantiue and the adiectiue, The thirde betwene the antecedent and the relatiue.

¶ Whan an englyſhe is geuen to bee made in latine, loke out the principall verbe.

¶ If there be mo verbes than one in a ſentence, the firſt is the principall verbe, except it be the infinitiue mode, or haue before it a relatiue: as, *that*, *whom*, *whiche*: or a coniunction: as, *ut*, *that*, cum, *whan*, *ſi*, *if*, or ſuche others.

¶ Whan ye haue founde the verbe, aſke this queſtion, *who*, or, *what*, and that woorde that anſwereth to the queſtion, ſhalbe the nominatiue caſe to the verbe: except it be a verbe impersonall, whiche wil haue no nominatiue caſe. And the nominatiue caſe

ease shall in makyng and construyng latine, be sette before the verbe, except a question be asked, and than the nominatiue is sette after the verbe, or after the signe of the verbe: as, Amas tu? Louest thou? Venit ne rex? Doeth the kyng come: Lykewyse if the verbe be of the imparatiue mode: as, Ama tu, Loue thou: Amato ille, Leat hym loue: and sometymes whan this signe, it, or there, cometh before the englishe of the verbe: as, It is my boke, Est liber meus: There came one to me, Venit ad me quidam.

¶ And that casuall worde, which cometh next after the verbe, and aunswereth to this question, whom, or, what, made by the verbe, shall commonly be the accusatiue case, except the verbe doe properly gouerne an other case after hym to be construed withall: as, If thou couet to please the maister, vse diligence, and be not so slacke, that thou shalt nede a spurre, Si cupis placére magistro, utere diligentia, nec sis tantus cessator, ut calcáris indigias.

¶ A verbe personall agreeth with his nominatiue case, in numbre and persone: as, The maister readeth, and ye regarde not, Præceptor legit, uos uero negligitis.

¶ Where note, that the first persone is more worthy than the secounde, and the secound more woorthy than the thirde.

¶ Many nominatiue cases singular, with a coniunction copulatiue comyng betwene theim, wil haue a verbe plurall, which verbe plurall shall agree with the nominatiue case of the moste worthy person: as, I and thou be in sauegarde, Ego et tu sumus in tuto. Thou and thy father are in ieoperdy, Tu et pater periclitamini. Thy father and thy maister haue sent for the, Pater et præceptor accersunt te.

¶ Whan a verbe cometh betwene two nominatiue cases of diuers noumbres, the verbe maie indifferently accorde with eyther of theim, so that thei be bothe of one persone: as, Amantium iræ amoris redintegratio est, The fallyng out of louers, is a renuyng of loue. Quid enim nisi uota supersunt? For what

remayneth ſauyng onely prayers : Pectora percuſsit pectus quoq; robora fiunt, She ſtroke hir breaſt, and hir breaſt tourned into oke alſo.

¶ Here note alſo, that ſometymes the infinitiue mode of a verbe, or els a whole clauſe afore goyng, or els ſome membre of a ſentence, maie be the nominatiue caſe to the verbe : as, Diluculo ſurgere ſaluberrimum eſt, To aryſe betyme in the morning, is the moſte holſome thyng in the worlde. Nil ſcire, uita iucundiſsima, To knowe nothyng, is the moſte pleaſaunt or the ſweteſt lyfe of all.

¶ The ſecound concorde.

¶ When ye haue an adiectiue, aſke this queſtion, *who* or *what*, and the woorde that anſwereth to the queſtion, ſhall bee the ſubſtantiue to it.

¶ The adiectiue, whether it be a noune, a pronoune, or a participle, agreeth with his ſubſtantiue, in caſe, gendre, and noumbre: as, Amicus certus, in re incerta cernitur, A ſure frende is tried in a doubtefull mattier. Homo armatus, A man armed. Ager colendus, A fielde to be tylled. Hic uir, This man. Meus herus eſt, It is my maiſter.

¶ Here note, that the maſculyne gendre is more worthy than the feminine, and the feminine more worthy than the neutre.

¶ Many ſubſtantiues ſingular, with a conionction copulatiue, comyng betwene theim, will haue an adiectiue plurall, whiche adiectiue ſhall agree with the ſubſtantiue of the moſte woorthy gendre: as, Rex et regina beati, The kynge and the queene bleſſed.

¶ The thirde concorde.

¶ When ye haue a relatiue, aſke this queſtion, *who* or *what*, and the worde that anſwereth to the queſtion ſhall bee the antecedent.

¶ The antecedent moſt commonly is a woorde that goeth before the relatiue, and is reherſed agayne of the relatiue.

¶ The relatiue agreeth with his antecedent in gendre, noumbre,

dre, and perſone: as, Vir ſapit qui pauca loquitur, That man is wyſe that ſpeaketh fewe.

¶ Sometyme a relatiue hath for his antecedent the hole reaſon that goeth before hym, and than he ſhall be put in the neutre gendre and ſingular numbre: as, In tempore ueni, quod omnium rerum eſt primum, I came in ſeaſon, which is the chiefe thyng of all. But yf the relatiue be referred to two clauſes or mo, than the relatiue ſhall bee put in the plurall noumbre: as, Tu multum dormis, et ſæpe potas, quæ ambo ſunt corpori inimica, Thou ſleapeſt muche, and drynkeſt often, whiche bothe thinges are naught for the body.

¶ Whan this engliſhe, *that*, maie be tourned into this engliſhe *whiche*, it is a relatiue, otherwyſe it is a coniunction, whiche in latin is called, quòd, or ut, and in latin makyng it maie elegantly be put awaie, by tournyng the nominatiue caſe into the accuſatiue, and the verbe into the infinitiue mode: as, Gaudeo quòd tu bene uales, Gaudeo te bene ualere, I am glad that thou arte in good helthe. Iubeo ut tu abeas, Iubeo te abire, I bydde that thou goe henſe.

¶ Many antecedentes ſingular, hauyng a coniunction copulatiue betwene theim, will haue a relatiue plurall, whiche relatiue ſhall agree with the antecedent of the moſt worthy gendre: as, Imperium et dignitas quæ petiſti, The rule and dignitee whiche thou haſte required. For in thynges not apt to haue lyfe, the neutre gendre is moſte worthy, ye and in ſuche caſe though the ſubſtantiues or antecedentes be of the maſculine or of the feminine gendre, and none of theim of the neutre yet maie the adiectiue or relatiue be put in the neutre gendre: as, Arcus et calami ſunt bona, The bowe and arowes bee good. Arcus et calami quæ fregiſti, The bowe and arowes whiche thou haſt broken.

¶ The caſe of the relatiue.

¶ Whan there cometh no nominatiue caſe betwene the relatiue and

and the verbe, the relatiue ſhall be the nominatiue caſe to the verbe: as, Miſer eſt qui nummos admiratur, Wretched is that perſon, whiche is in loue with money.

¶ But whan there cometh a nominatiue caſe betwene the relatiue and the verbe: the relatiue ſhall be ſuche caſe, as the verbe will haue after hym: as, Felix quem faciunt aliena pericula cautum, Happye is he, whome other mennes harmes doo make to beware.

¶ As the relatiue maie be the nominatiue caſe to the verbe, ſo it maie be ſubſtantiue to the adiectiue that is ioyned with him, or that cometh after hym: as, Diuitias amare noli, quod omnium eſt ſordidiſsimum, Will not thou loue ryches, whiche to doo is the moſte beggarly thyng in the worlde.

¶ Nounes interrogatiues and infinites folow the rule of the relatiue: as, Quis, uter, qualis, quantus, quotus. &c. which euermore come before the verbe lyke as the relatiue dooeth: as, Hei mihi qualis erat, talis erat, qualem nunquam uidi.

¶ Yet here is to be vnderſtanded and noted, that the relatiue is not alwaies gouerned of the verbe that he cometh before, but ſometyme of the infinitiue mode that cometh after the verbe: as, Quibus uoluiſti me gratias agere, egi: What perſones thou willedſt me to thanke, I haue thanked. ¶ Sometyme of the participle: as, Quibus rebus adductus feciſti? With what thinges moued dyddeſt thou it? ¶ Sometyme of the geround: as, Quę nunc non eſt narrandi locus, which thinges at this preſent it is no tyme to tell: Sometyme of a prepoſicion ſette before hym: as, Quem in locum deducta res ſit, uides, Unto what ſtate the mattier is nowe brought, thou ſeeſt. ¶ Sometyme of the ſubſtantiue that he dooeth accorde with: as, Senties qui uir ſiem, Thou ſhalte perceyue what a feloe I am. All be it in this maner ſpeakyng, qui, is an indefinite, and not a relatiue. ¶ Sometyme of a noune partitiue or diſtributiue: as, Quarum rerum utram minus uelim, non facile poſſum exiſtimare, Of the whiche two thynges whether I would with leſſe will haue

haue, I can not eaſily eſteme. ¶Sometyme it is put in the genitiue caſe, by reaſon of a ſubſtantiue comyng next after hym: as, Ego illum non noui, cuias cauſa hoc incipis, I knowe hym not, for whoſe cauſe thou begynneſt this matter ¶Somtyme it is otherwyſe gouerned of a noune ſubſtantiue: as, Omnia tibi dabuntur, quibus opus habes, All thynges ſhall be gyuen the, whiche thou haſte nede of. ¶Sometyme of an aduerbe: as, Cui utrùm obuiam procedam, non dum ſtatui, whom whether I will go forth to mete with, I haue not yet determined.

¶Somtyme it is put in the ablatiue caſe with this ſigne, *than*, and is gouerned of the comparatiue degree comyng after hym: as, Vtere uirtute, qua nihil eſt melius, Vſe vertue, than the whiche nothyng is better. Sometyme it is not gouerned at all, but is put in the ablatiue caſe abſolute: as, Viuat Edouardus ſextus, quo rege perpetuò felix eſt Britannia, Long mate Edwarde the .vi. lyue, who beyng kyng, All Englande is ſtyll for euer happie. ¶Alſo whan it ſignifieth an inſtrumẽt, wherwith a thyng to be done, it is put in the ablatiue caſe: as, Ferrum habuit, quo ſe occideret, He had a knife, wherwith he wold haue ſlayne hym ſelfe.

¶Whan a relatiue cometh betwene two ſubſtãtiues of diuers gendres, it mate indifferently accorde with either of theim: as, Auis quæ paſſer appellatur, or, Auis qui paſſer appellatur, The birde whiche is called a ſparoe: yea though the ſubſtantiues be of diuers numbres alſo: as, Is that called Lutecia, that we dooe call Pariſe? Eſt ne ea Lutecia, quam nos Pariſios dicimus? or els, Eſt ne ea Lutitia, quos nos Pariſios dicimus?

¶Conſtruction of nounes ſubſtantiues.

¶Whan twoo ſubſtantiues come together betokenyng diuers thynges, the later ſhall bee the genitiue caſe: as, Facundia Ciceronis, The eloquence of Cicero. Opus Virgilij, The worke of Uergile. Amator ſtudiorum, A louer of ſtudies. Dogma Platonis, The opinion of Plato.

¶But yf they belonge bothe to one thyng, they ſhall be putte

bothe in one caſe: as, Pater meus uir amat me puerum, My father beyng a man loueth me a childe.

¶ When the englyſhe of this woorde, res, is put with an adiectiue, ye maie put awaie, res, and put the adiectiue in the neutre gendre lyke a ſubſtantiue: as, Multa me impedierunt, Many thynges haue letted me. And beyng ſo putte, it maie be the ſubſtantiue to an adiectiue: as, Pauca his ſimilia, A fewe thynges lyke vnto theſe. Nonnulla huiuſmodi, Many thynges of lyke ſorte.

¶ An adiectiue in the neutre gendre, put alone without a ſubſtantiue, ſtandeth for a ſubſtantiue, and maie haue a genitiue caſe after hym, as if it were a ſubſtantiue: as, Multum lucri, Muche gaynes. Quantum negotij? Howe muche buſynelle? Id operis, That worke.

¶ Woordes importyng induement of any qualitee or proprietee to the praiſe or diſpraiſe of a thing, comyng after a noune ſubſtantiue or a verbe ſubſtantiue, maie be put in the ablatiue caſe or in the genitiue: as, A childe of a good towardneſſe, Puer bona indole, or Puer bonæ indolis. A childe of a good witte, Puer boni ingenij, or Puer bono ingenio.

¶ Opus and uſus, when thei bee latine for nede, require an ablatiue caſe: as, Opus eſt mihi tuo iudicio, I haue nede of thy iudgement. Viginti minis uſus eſt filio, My ſoonne hath nede of twenty pounds.

¶ Conſtruction of adiectiues.

The genitiue caſe.

¶ Adiectiues that ſignifie deſyre, knowlage, remembraunce, ignoraunce, or forgettyng, and ſuche other lyke, requyre a genitiue caſe: as, Cupidus auri, Couetous of money. Peritus belli, Expert of warfare. Ignarus omnium, Ignoraunt of all thinges. Fidens animi, Bolde of herte. Dubius mentis, Doubtfull of mynde. Memor præteriti, Myndefull of that is paſt. Reus furti, Accuſed of theſte.

¶ Nounes partitiues and certain interrogatiues, with certain nounes

nounes of noumbre, requyre a genitiue caſe: as, Aliquis, uter, neuter, nemo, nullus, ſolus, unus, medius, quiſque, quiſquis, quicunque, quidam, quis for aliquis, or quis an interrogatiue, unus, duo, tres. Primus, ſecundus, tertius. &c. as, Aliquis noſtrum, Primus omnium.

¶ When a queſtion is aſked, the aunſwere in latine muſte bee made by the ſame caſe of a noune pronoune or participle, and by the ſame tenſe of a verbe, that the queſtion is aſked by: as, Cuius eſt fundus? uicini. Quid agitur in ludo litterario? ſtudetur. Except the queſtion be aſked by Cuius, a, um: as, Cuia eſt ſententia? Ciceronis: Or by a worde that mate gouerne diuerſe caſes: as, Quanti emiſti librum? paruo. Or except I muſt anſwete by one of theſe poſſeſſiues, Meus, tuus, ſuus, noſter, ueſter: as, Cuius eſt domus? non ueſtra ſed noſtra.

¶ Nounes of the comparatiue and the ſuperlatiue degree, beyng putte partitiuely, that is to ſaie, hauyng after theim this englyſhe, *of*, or *emonge*, requyre a genitiue caſe: as: Aurium mollior eſt ſiniſtra, Of the eares the lefte is the ſofter. Cicero oratorum eloqnentiſsimus, Cicero the moſte eloquente of oratours.

¶ Nounes of the comparatiue degree, hauyng, *than*, or *by*, after theim, dooe cauſe the woorde folowyng to be the ablatiue caſe: as, Frigidior glacie, More colde than yce. Doctior multo, Better learned by a great deale. Vno pedealtior, Higher by a foote.

¶ The datiue caſe.

¶ Adiectiues that betoken profite or diſprofite, lykenelle, vnlykenelle, pleaſure, ſubmittyng or belongyng to any thyng, requyre a datiue caſe: as, Labor eſt utilis corpori, Labour is profytable to the body. Aequalis Hectori, Equall to Hector. Idoneus bello, Fitte for warre. Iucundus omnibus, Pleaſaunt to all perſones. Parenti ſupplex, Suppliaunt to his father. Mihi proprium, Proper to me.

¶ Lykewyſe nounes adiectiues of the paſſiue ſignificacion in

bilis, and participialles in, dus: as, Flebilis, flendus omnibus, To be lamented of all men. Formidabilis, formidandus hosti, to be feared of his ennemies.

¶ The accusatiue case.

¶ The measure of length, bredth, or thyckenesse of any thyng, is put after adiectiues in the accusatiue case, and sometyme in the ablatiue case: as, Turris alta centum pedes, A toure an hundred foote highe. Arbor lata tres digitos, A tree three fyngers brode. Liber crasses tres pollices, uel tribus pollicibus, A booke three ynches thycke.

¶ The ablatiue case.

¶ Adiectiues signifiyng fulnesse, emptynesse, plentie, or wantyng, requyre an ablatiue case, and sometyme a genitiue: as, Copijs abundans. Crura thymo plena. Vacuus ira, irę, ab ira. Nulla epistola inanis re aliqua. Ditissimus agri. Sultorum plena sunt omnia. Quis nisi mentis inops oblatum respuat aurum. Integer uitæ scelerisq; purus, non eget Mauri iaculis, nec arcu. Expers omnium. Corpus inane animæ.

¶ These adiectiues, dignus, indignus, præditus, captus, contentus, with suche others, will haue an ablatiue case: as, Dignus honore. Captus oculis. Virtute præditus. Paucis contentus.

¶ Where note, that Dignus, indignus, and contentus, maie in stede of the ablatiue case, haue an infinitiue mode of a verbe: as, Dignus laudari, woorthy to be praised. Contentus in pace uiuere, Content to lyue in peace.

¶ Construction of the pronoune.

¶ These genitiue cases of the primatiues, Mei, tui, sui, nostri, and uestri, be vsed whan suffreyng, or the persone is signified: as, Pars tui, Amor mei: but whan possession is signified, meus, tuus, suus, noster, and uester, be vsed: as, Ars tua, Imago tua.

¶ These genitiue cases, Nostrum, uestrum, be vsed after distributiues, partitiues, comparatiues, and superlatiues: as, Nemo uestrum, aliquis nostrum, maior uestrum, maximus natu nostrum.

Con-

¶Conſtruction of the verbe, and kyſt with the nominatiue caſe.

¶Sum, forem, fio, exiſto, and certain verbes paſſiues: as, dicor, uocor, ſalutor, appellor, habeor, exiſtimor, uideor, with others lyke, will haue ſuche caſe after theim, as thei haue before theim: as, Fama eſt malum, Fame is an euyll thyng. Malus cultura fit bonus, An euyl perſon by due orderyng or gouernaunce is made good. Crœſus uocatur diues, Creſus is called ryche. Horatius ſalutatur poeta, Horace is ſaluted by the name of poete. Malo te diuitem eſſe quàm haberi, I had lieffer thou were ryche in dede, than ſo accoumpted.

¶Alſo verbes that betoken bodily mouyng, goyng, reſtyng, or dooyng, whiche been proprely called verbes of geſture: as, Eo, incedo, curro, ſedeo, appareo, bibo, cubo, ſtudeo, dormio, ſomnio, and ſuche others, lyke as thei haue before theim a nominatiue caſe of the dooer or ſufferer, ſo maie thei haue after theim a nominatiue caſe of a noune or participle, declaryng the maner of circumſtance of the doyng or ſufferyng: as, Incedo claudus, I go lame. Petrus dormit ſecurus, Peter ſlepeth voide of care. Tu cubas ſupinus, Thou lyeſt in bedde with thy face vpwarde. Somnias uigilans, Thou dreameſt wakyng. Studeto ſtans, Study thou standyng. And lykewyſe of the accuſatiue caſe: as, Non decet quenquam meiere currentem aut mandentem, It dothe not become any man to pyſſe renuyng or eatyng.

¶And generally whan the worde that goeth before the verbe, and the woorde that cometh after the verbe, belonge bothe to one thyng, that is to ſaie, haue reſpect either to other, or depend either of other, thei ſhalbe put bothe in one caſe, whether the verbe be tranſitiue, or intranſitiue, of what kynde ſo euer the verbe bee: as, Loquor frequens, I ſpeake often. Taceo multus, I holde my peace muche. Scribo epiſtolas rariſsimus, I wryte letters verie ſeldome. Ne aſſueſcas bibere uinum ieiunus, Accuſtome not thy ſelf to drinke wine next thy hert, or not hauyng eaten ſomewhat afore.

¶ This verbe, Sum, whan it betokeneth or importeth possession, oughyng, or otherwyse pertainyng to a thyng, as a token, propretee, duetie, or guyse, it causeth the noune, pronoune, or participle folowyng to be put in the genitiue case: as, Hæc uestis est patris, This garment is my fathers. Insipientis est dicere, Non putaram, It is the propretee of a foole to saie, I had not thought. Extremæ est dementiæ discere dediscenda, It is a puincte of the greattest folye in the worlde, to learne thynges that muste afterwarde be learned otherwyse. Orantis est nihil nisi cœlestia cogitare, It is the duetie of a manne that is saiyng his prayers, to haue mynde on nothyng but heauenly thynges.

¶ Excepte that these pronounes, meus, tuus suus, noster, uester, shall in suche maner speakynges, bee vsed in the nominatiue case: as, Hic codex est meus, This boke is myne. Hæc domus est uestra, This house is yours. Non est mentiri meum, It is not my guyse or propretee to lye. Nostrum est iniuriam non inferre, It is our partes not to dooe wronge. Tuum est omnia iuxta pati, It is thy part or duetie to suffre all thynges vnlyke.

¶ Verbes that betoken to esteeme or regarde, requyre a genitiue case: as, Parui ducitur probitas, Honestee is reckened lyttell woorthe. Maximi penditur nobilitas, Nobleneſſe of birthe is very muche regarded.

¶ Verbes of accusyng, condemnyng, warnyng, purgeyng, quittyng, or assoylyng, will haue a genitiue case of the cryme, of the cause, or of the thyng, that one is accused, condemned, or warned of, or elles an ablatiue, most commonly without a prepositicion: as, Hic furti se alligat uel furto. Admonuit me errati uel errato. De pecunijs repetundis damnatus est.

¶ Satago, misereor, misereſco, requyre a genitiue case: as, Rerū suarum satagit: Miserere mei deus.

¶ Reminiscor, obliuiscor, memini, will haue a genitiue or an accusatiue case: as, Reminiscor historiæ, Obliuiscor carminis, Recordor

cordor pueritiam, Obliuiſcor lectionem. Memini tui uel de te, I ſpake of the. Memini te, I remembre the.

¶Egeo, indigeo tui uel te, I haue nede of the. Potior urbis, I conquere the citee. Potior uoto, I obteyne my deſyre.

¶The datiue.

¶All maner of verbes put acquiſitiuely, that is to ſaye, with theſe tokens, to, or for, after theim, will haue a datiue caſe: as, Non omnibus dormio, I ſlepe not to all men. Huic habeo non tibi, I haue it for this man and not for the.

¶To this rule alſo dooeth belonge verbes betokenyng

To profite or diſprofite: as,
Commodo
Incommodo
Noceo

To compare: as,
Comparo
Compono
Confero.

To gene or reſtore, as) To promis or to pay, as) To cõmaũd or ſhew, as)
Dono — Promitto — Impero
Reddo — Polliceor — Indico
Refero — Soluo — Monſtro.

To truſt, as) To obey or to be againſt, as) To threten or to be angri wt)
Fido — Obedio — Minor (as
Confido — Adûlor — Indignor
Fidem habeo — Repùgno — Iraſcor

¶Alſo, Sum, with his compoundes, except poſſum, Alſo verbes compounde with Satis, bene, and male, as Satisfacio, bene facio, malefacio: finally certain verbes compouned with theſe prepoſitions præ, ad, con, ſub, ante, poſt, ob, in, and inter, will haue a datiue caſe: as, præluceo, adiaceo, condono, ſuboleo, anteſto, poſthabeo, obiicio, inſulto, interſero.

¶This verbe, Sum, es, fui, maie oftentymes be ſet for habeo, and thau the woorde that ſemeth in the engliſhe to be the nominatiue caſe, ſhal be put in the datiue caſe, and the woorde that ſemeth to be the accuſatiue caſe, ſhall bee the nominatiue: as, Eſt mihi mater, I haue a mother. Non eſt mihi argentum,

I haue

I haue no money. But yf, Sum, be the infinitiue mode, this nominatiue ſhall be tourned into the accuſatiue: as, Scio tibi non eſſe argentum, I know thou haſt no money.

¶ Alſo whan Sum, hath after him a nominatiue caſe, and a datiue, the woorde that is the nominatiue caſe, maie bee put alſo in the datiue, ſo that Sum, maie in ſuche maner ſpeakynges be conſtrued with a double datiue caſe: as, Sum tibi præſidio, I am to the a ſafegard. Hæc res eſt mihi uoluptati, This thing is to me a pleaſure. And not onely, Sum, but alſo many other verbes maie in ſuch ſpeakynges haue a double datiue caſe, one of the perſone, and an other of the thyng: as, Do tibi ueſtem pignori: Verto hoc tibi uitio: Hoc tu tibi laudi ducis.

¶ The accuſatiue caſe.

¶ Verbes tranſitiues are all ſuche as haue after theim an accuſatiue caſe of the ſufferer, whether thei be actiues, common, or depenentes: as, Vſus promptos facit: Fœminæ ludificantur uiros: Largitur pecuniam.

¶ Alſo verbes neutres maie haue an accuſatiue caſe of their owne ſignificacion: as, Endymionis ſomnum dormis: Gaudeo gaudium: Viuo uitam.

¶ Verbes of aſkyng, teachyng, and araiyng, will haue two accuſatiue caſes, one of the ſufferer, and the other of the thyng: as, Rogo te pecuniam. Doceo te litteras. Quod te iamdudum hortor. Exuo me gladium.

¶ The ablatiue caſe.

¶ All verbes requite an ablatiue caſe of the inſtrumente putte with this ſigne, with, before it, or of the cauſe, or of the maner of doyng: as, Ferit eum gladio. Taceo metu. Summa eloquentia cauſam egit.

¶ The woorde of price is put after verbes in the ablatiue caſe: as, Vendidi auro, Emptus ſum argento, except theſe genitiues, whan thei be but alone without ſubſtantiues, Tanti, quanti, pluris, minoris, tantiuis, tantidem, quantiuis, quantilibet, quanticunq;: as, Quanti mercatus es hunc equum? Cerrè pluris quàm

uellem

uellem. Sauyng that after verbes of price, we ſhall alwaies uſe theſe aduerbes cariùs, uiliùs, meliùs, and peiùs, in ſtede of their caſualles.

¶ Werbes of plentie or ſcarceneſſe, fillyng or emptiyng, lodyng or vnlodyng, will haue an ablatiue caſe: as, Affluis opibus, Cares uirtute, Expleo te fabulis, Spoliauit me bonis omnibus, Oneras ſtomachum cibo, Leuabo te hoc onere. Lykewiſe utor, fungor, fruor, potior, lætor, gaudeo, dignor, muto, munero, communico, afficio, proſequor, impertio, impertior.

¶ Werbes that betoken receiuyng or diſtance, or takyng awaie, will haue an ablatiue caſe with A, Ab, e, ex, or de: as, Accepit litteras à Petro. Audiui ex nuncio. Longe diſtat à nobis. Eripui te è malis. And this ablatiue after verbes of takyng awaie, mais be tourned into the datiue: as, Subtraxit mihi cingulum, Eripuit illi uitam.

¶ Werbes of comparyng or excedyng, maie haue an ablatiue caſe of the woorde that ſignifieth the meaſure of excedyng: as, Præfero hunc multis gradibus, I preferre this man by many degrees, Paulo interuallo illum ſuperat, He is beyonde the other but a littell ſpace.

¶ A noune or a pronoune ſubſtantiue, ioyned with a participle, expreſſed or vnderſtande, and hauyng none other woorde, wherof it maie be gouerned, ſhalbe put in the ablatiue caſe abſolute: as, The kyng comynge the ennemies fledde, Rege ueniente hoſtes fugerunt. I beyng capitain thou ſhalt ouercome, Me duce uinces. And it maie be reſolued by any of theſe woordes, Dum, cum, quando, ſi, quanquam, poſtquam: as, Rege ueniente. i. dum ueniret rex. Me duce. i. ſi ego dux fuero.

¶ Conſtruction of paſſiues.

¶ A verbe paſſiue will haue after hym an ablatiue caſe, with a prepoſition, or ſometyme a datiue of the dooer: as, Vergilius legitur à me. Tibi fama petatur. And the ſame ablatiue or datiue ſhall be the nominatiue caſe to the verbe, if it be made by the actiue: as, Ego lego Vergilium, Petas tu famam.

¶ Gerundes.

¶ Gerundes and Supines will haue ſuche caſe, as the verbes that thei come of: as, Ocium ſcribendi litteras, Ad conſulendum tibi, Auditum poëtas.

Di.

¶ When the engliſhe of the infinitiue mode cometh after any of theſe nounes ſubſtantiues, Studium, cauſa, tempus, gratia, ocium, occaſio, libido, ſpes, oportunitas, uoluntas, modus, ratio, geſtus, ſatietas, poteſtas, licentia, conſuetudo, conſilium, uis, norma, amor, cupido, locus, and others lyke, if the verbe ſhuld be of the active voyce, it ſhalbe made by the gerounde in, Di.

¶ The ſame gerounde in, di, is vſed alſo after certaine adiectiues: as, Cupidus uiſendi. Certus eundi. Peritus iaculandi. Gnarus bellandi.

Do.

¶ When I haue the englyſhe of the participle of the preſente tenſe, with this ſigne, *of*, or, *with*, comyng after a noune adiectiue, it ſhall in latine makyng bee put in the gerounde in Do: as, I am weery of walkyng, Defeſſus ſum ambulando.

¶ Alſo the englyſhe of the participle of the preſente tenſe comyng without a ſubſtantiue, with this ſigne, *In*, or, *by*, before hym, ſhall in latyne makyng be put in the geround in Do: as, Cæſar dando, ſubleuando ignoſcendo, gloriam adeptus eſt. In apparando totum hunc conſumunt diem.

¶ And the gerounde in Do, is vſed either without a prepoſicion, or with one of theſe prepoſitions, A, ab, de, e, ex, cum, in: as, Deterrent à bibendo, ab amando. Cogitat de edendo. Ratio bene ſcribendi cum loquendo coniuncta eſt.

Dum.

¶ The englyſhe of the infinitiue mode comyng after a reaſon, and ſhewyng a cauſe of the reaſon, maie be put in the geround in, dum: as, Dies mihi ut ſatis ſit ad agendum uereor, I feare that a whole daie will not be enough for me to do my buſineſſe.

¶ The geround in, dum, is vſed after one of theſe prepoſicions,

Ad

Ad, ob, propter, inter, ante: as, Ad capiendum hoſtes: Ob, uel propter redimendum captiuos: Inter cœnandum. Ante damnandum.

¶ And whan ye haue this englyſhe, *muſt*, or *ought*, in a reaſon, where it ſemeth to be made by this verbe, oportet, it maie be put in the gerounde in, dum, with this verbe, eſt, ſette impersonally. And than the woorde that in the englyſhe ſemeth to be the nominatiue caſe, ſhall be put in the datiue caſe: as, I muſt go hense, Abeundum eſt mihi.

¶ Supines.

¶ The fyrſt ſupine hath the actiue ſignification, and is put after verbes and participles, that betoken mouyng to a place: as, Eo cubitum. Spectatum admiſsi riſum teneatis àmici.

¶ The later ſupine hath the paſſiue ſignification, and is put after nounes adiectiues: as, Dignus, indignus, turpis, fœdus, procliuis, facilis, odioſus, mirabilis, optimus, and ſuche lyke. And the ſuppne maie alſo be tourned into the infinitiue mode paſſiue, as it maie be indifferently ſaied in latine, Facile factu, or facile fieri, Eaſye to bee dooen. Turpe dictu, or turpe dici, Unhoneſt to bee ſpoken.

¶ The tyme.

¶ Nounes that betoken parte of tyme, be commonly vſed in the ablatiue caſe: as, Nocte uigilas, Luce dormis. But nounes that betoken continuall terme of tyme without ceaſſyng or intermiſſion, be vſed commonly in the accuſatiue caſe: as, Sexaginta annos natus. Hyemem totam ſtertis.

¶ Space of place.

¶ Nounes that betoken ſpace betwene place and place, be cõmonly put in the accuſatiue caſe: as, Pedem hinc ne diſceſſeris, Go thou not a foote frome this ſame place.

¶ A place.

¶ Nounes appellatiues or names of great places be put with a prepoſicion, if thei folowe a verbe that ſignifieth in a place, to a place, frome a place, or by a place: as, Viuo in Anglia.

Veni per Galliam in Italiam. Proficiſcor ex urbe.

¶ In a place, or at a place, if the place be a proper name, and of the firſte or ſecound declenſon, and the ſingular numbre: it ſhalbe put in the genitiue caſe: as, Vixit Londini, Studuit Oxoniæ. And theſe nounes, Humi, domi, militiæ, belli, be lykewiſe vſed: as, Procumbit humi bos. Militiæ enutritus eſt. Domi, belliq; ocioſi uiuitis: But if the place be of the third declenſon, or of the plurall numbre: it ſhall be put in the datiue, or in the ablatiue caſe: as, Militauit Carthagini, or Carthagine. Athenis natus eſt. Lykewyſe we ſaie, Ruri or rure educatus eſt.

¶ To a place, yf the place be a proper name, ſhalbe put in the accuſatiue caſe without a prepoſition: as, Eo Romam. Lykewyſe, Confero me domum: Recipio me rus.

¶ From a place, or by a place, if the place be a proper name, ſhall be put in the ablatiue caſe without a prepoſition: as, Diſceſsit Londino. Profectus eſt Londino, uel per Londinum, Cantabrigiam. Domus and rus, be vſed lykewiſe: as, Abijt domo. Rure reuerſus eſt.

Impersonalles.

¶ A verbe impersonal hath no nominatiue caſe before him, and this woorde, *it*, or, *there*, is commonly his ſigne: as, Decet, It becometh, Oportet aliquem eſſe, There muſt be ſome body.

¶ Intereſt, refert, and eſt for intereſt, requyre a genitiue caſe of all caſuall woordes, excepte Mea, tua, ſua, noſtra, ueſtra, and cuia, the ablatiue caſes of the pronounes poſſeſſiues: as, Intereſt omnium rectè agere, Tua refert teipſum noſſe.

¶ Certain impersonalles require a datiue caſe: as, Libet, licet, patet, liquet, conſtat, placet, expedit, prodeſt, ſufficit, uacat, accidit, conuenit, contingit, and others lyke.

¶ Some wil haue an accuſatiue caſe onely: as Delectat, decet, iuuat, oportet. Some beſide the accuſatiue wil haue alſo a genitiue: as, Noſtri noſmet pœnitet. Me ciuitatis tædet. Pudet me negligentiæ. Miſeret me tui. Me illorum miſereſcit.

¶ Verbes impersonalles of the paſſiue voyce, beyng fourmed of

of neutres, dooe gouerne ſuche caſe as the verbes neutres, whiche thei come of: as, Parcatur ſumptui, Leat coſte be ſpared: becauſe we ſaie, Parcatur pecuniæ, Leat vs ſpare coſte.

¶ A verbe imperſonall of the paſſiue voyce hath like caſe as other verbes paſſiues haue: as, Benefit multis à principe: yet many tymes the caſe is not expreſſed but vnderſtanded: as, Maxima ui certatur, ſubaudi ab illis.

¶ Whan a dede is ſignified to be dooen of many, the verbe beyng a verbe neutre, we maie well chaunge the verbe neutre into the impersonall in, tur: as, In ignem poſita eſt, fletur. &c.

¶ A participle.

¶ Participles gouerne ſuch caſe as the verbe that thei come of: as, Fruiturus amicis. Conſulens tibi. Diligendus ab omnibus.

¶ Here note, that participles maie fower maner waies be chaunged into nounes. The fyrſt is, whan the voyce of a participle is conſtrued with an other caſe than the verbe that it cometh of: as, Appetens uini, Gredy of wyne. The ſecounde, whan it is compouned with a prepoſicion, whiche the verbe that it cometh of can not be compouned withall: as, Indoctus innocens. The thirde, whan it fourmeth all the degrees of compariſon: as, Amans, amantior, amantiſsimus. Doctus, doctior, doctiſsimus. The fowerth, whan it hath no reſpecte nor expreſſe difference of tyme: as, Homo laudatus, A man laudable. Puer amandus. i. amari dignus, A childe woorthy to bee loued. And all theſe are properly called nounes participialles.

¶ Participles whan thei be chaunged into nounes, requyre a genitiue caſe: as, Fugitans litium. Indoctus pilæ. Cupientiſsimus tui. Lactis abundans.

¶ Theſe participiall voyces, Peroſus, exoſus, Pertæſus, haue alwaies the actiue ſignificacion, and gouerne an accuſatiue caſe: as, Exoſus ſeuitiam, hatyng crueltee. Vitam pertæſus, wearie of lyfe.

¶ The aduerbe.

¶ Aduerbes of quantitee, tyme, and place: dooe requyre a genitiue

nitiue case: as, Multùm lucri, Tunc temporis, Vbique gentium.

¶Certain aduerbes will haue a datiue case, lyke as the nounes that thei come of: as, Venit obuiam illi, Canit similiter huic.

¶These datiues bee vsed aduerbially, Tempori, luci, uesperi: as, Tempori surgendum. Vesperi cubandum. Luci laborandum.

¶Certain aduerbes will haue an accusatiue case of the prepositions that thei come of: as, Propius urbem, Proximè castra.

¶Where note, that prepositions, whan thei be sette without a case, or els doo fourme the degrees of comparison, be changed into aduerbes.

¶The coniunction.

¶Coniunctions copulatiues and disiunctiues, and these fower, Quàm, nisi, præterquam, an, couple lyke cases: as, Xenophon et Plato fuere æquales: Studui Romæ et Athenis: and sometyme thei be put betwene dyuers cases: as, Est liber meus et fratris. Emi fundum centum nummis et pluris.

¶Coniunctions copulatiues and disiuntiues moste commonly toyne lyke modes and tenses togither: as, Petrus et Iõannes precabantur et docebant. And sometyme dyuers tenses: as, Et habetur et referetur tibi à me gratia.

¶The prepositiõ.

¶Sometyme this prepositiõ, in, is not expressed but vnderstanded, and the casuall woorde neuertheles put in the ablatiue case: as, Habeo te loco parentis. i. in loco.

¶A verbe compouned sometyme requireth the case of the prepositiõ, that he is compouned withall: as, Exeo domo. Prætereo te insalutatum. Adeo templum.

¶The interiection.

¶Certain interiections require a nominatiue case: as, O festus dies hominis. Certain a datiue: as, Hei mihi. Certaine an accusatiue: as, Heu stirpem inuisam. Certaine a vocatiue: as, Prôh sancte Iupiter.

And

And the same prôh, will haue also an accusatiue: as, Prôh deùm atq; hominum fidem.

FINIS.

GVILIELMI Lilii ad suos discipulos monita pædagogica, seu carmen de moribus.

QVI mihi discipulus puer es, cupis atq; doceri,
Huc ades, hæc animo concipe dicta tuo.
Mane citus lectum fuge, mollem discute somnum,
Templa petas supplex, et uenerare deum.
Attamen in primis facies sit lota manúsq;:
Sint nitidæ uestes, comptáq; cæsaries.
Desidiam fugiens, cum te schola nostra uocarit,
Adsis: nulla pigræ sit tibi causa moræ.
Me præceptorem cum uideris, ore saluta,
Et condiscipulos ordine quoq; tuos.
Tu quoq; fac sedeas, ubi te sedisse iubemus:
Inq; loco, nisi sis iussus abire, mane.
At magis ut quisque est doctrinæ munere clarus:
Sic magis is clara sede locandus erit.
Scalpellum, calami, atramentum, charta, libelli,
Sint semper studijs arma parata tuis.
Si quid dictabo, scribes, at singula rectè:
Nec macula, aut scriptis menda sit ulla tuis.
Sed tua nec laceris dictata aut carmina chartis
Mandes, quę libris inseruisse decet.
Sępe recognoscas, tibi lecta, animóq; reuoluas:
Si dubites, nunc hos consule, nunc alios.
Qui dubitat, qui sępe rogat, mea dicta tenebit:
Is qui nil dubitat, nil capit inde boni.
Disce puer, quæso, noli dediscere quicquam:
Ne mens te insimulet conscia desidiæ.
Sisq; animo attentus, quid enim docuisse iuuabit,

Si

Si mea non firmo pectore uerba premis?
Nil tam difficile est, quod non solertia uincat:
Inuigila, et parta est gloria militiæ.
Nam ueluti flores tellus nec femina profert,
Ni sit continuo uicta labore manus:
Sic puer ingenium si non exercitet, ipsum
Tempus, et amittet spem simul ingenij.
Est etiam semper lex in sermone tenenda:
Ne nos offendat improba garrulitas.
Incumbens studio submissa uoce loqueris:
Nobis dum reddis, uoce canorus eris.
Et quæcunq; mihi reddis, discantur ad unguem,
Singula et abiecto uerbula redde libro.
Nec uerbum quisquam dicturo suggerat ullum,
Quod puero exitium non mediocre parit.
Si quicquàm rogito, sic respondere studebis,
Vt laudem dictis et mereare decus.
Non lingua celeri nimis, aut laudibere tarda:
Est uirtus medium, quod tenuisse iuuat.
Et quoties loqueris, memor esto loquare latinè:
Et ueluti scopulos barbara uerba fuge.
Præterea socios, quoties te cunq; rogabunt,
Instrue, et ignaros ad mea uota trahe.
Qui docet indoctos, licet indoctissimus esset,
Ipse breui reliquis doctior esse queat.
Sed tu nec stolidos imitabere grammaticastros,
Ingens Romani dedecus eloquij.
Quorum tam fatuus nemo, aut tam barbarus ore est,
Quem non authorem barbara turba probet.
Grammaticas rectè si uis cognoscere leges,
Discere si cupias cultius ore loqui:
Addiscas ueterum clarissima scripta uirorum,
Et quos autores turba latina docet.
Nunc te Vergilius, nunc ipse Terentius optat:

Nunc ſimul amplecti te Ciceronis opus:
Quos qui non didicit, nil præter ſomnia uidit:
Certat & in tenebris uiuere Cimmeriis.
Sunt quos delectat (ſtudio uirtutis honeſtæ
Poſthabito) nugis tempora conterere.
Sunt quibus eſt cordi manibus pedibúſue ſodales,
Aut alio quouis ſollicitare modo.
Eſt alius, qui ſe dum clarum ſanguine iactat,
Inſulſo reliquis exprobrat ore genus.
Te tam praua ſequi nolim ueſtigia morum:
Ne tandem factis præmia digna feras.
Nil dabis, aut uendes, nil permutabis, emeſue:
Ex damno alterius commoda nulla feres.
Inſuper et nummos, iritamenta malorum,
Mitte alijs: puerum nil niſi pura decent.
Clamor, rixa, ioci, mendacia, furta, cachinni,
Sint procul à uobis, Martis & arma procul.
Nil penitus dices quod turpe, aut non ſit honeſtum:
Eſt uitæ ac pariter ianua lingua necis.
Ingens crede nefas cuiquam maledicta referre,
Iurare aut magni numina ſacra dei.
Deniq; ſeruabis res omnes, atq; libellos,
Et tecum quoties iſq; rediſq;, feres.
Effuge uel cauſas faciunt quæcunq; nocentem:
In quibus & nobis diſplicuiſſe potes,

FINIS.

CHRISTIANI HOMINIS INSTITVTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

Ad Galatas. 5.

Valet in Christo fides, quę per dilectionē operatur.

FIDES.

CREDO. PRIMVS ARTICVLVS

Onfiteor primum ore pio, uenerorq; fideli
Mente deum patrem, uel nutu cuncta potentem:
Hunc, qui ſtelligeri ſpacioſa uolumina cœli,
Et ſolidum omniparæ telluris condidit orbem.

ET IN IESVM. II.

Eius item gnatum Ieſum cognomine Chriſtum,
Quem dominum nobis agnoſcimus ac ueneramur.

QVI CONCEPTVS. III.

Hunc Maria afflatu diuini numinis aluo
Concepit uirgo, peperit puriſsima uirgo.

PASSVS SVP PONTIO. IIII.

Et graue ſupplicium immeritus (damnante Pilato)
Pertulit, infami ſuffixus in arbore: mortem
Oppetijt, tumulatus humo eſt, clauſuſq; ſepulcro:
Interea penetrat populator ad infera regna.

TERTIA DIE. V.

Mox ubi tertia lux mœſto ſe prompſerat orbi,
Emerſit tumulo ſuperas rediuiuus in auras.

ASCENDIT. VI.

Inde palam ætheream ſcandit ſublimis in arcem:
Illic iam dexter patri aſsidet omnipotenti.

ITERVM VENTVRVS EST. VII.

Idem olim rediturus, ut omnem iudicet orbem,
Et uiuos pariter, uitáq; ac lumine caſſos.

CREDO INSPIRITVM. VIII.

Te quoq; credo fide ſimili ſpirabile numen

Halitus

Halitus, afflatúſq; dei ſacer omnia luſtrans.

SANCTAM ECCLESIAM. IX.

Et te confiteor ſanctiſsima concio, qua gens
Chriſtigena arcano nexu coit omnis in unum
Corpus, et unanimis capiti ſociatur Ieſu:
Hinc proprium neſcit, ſed habet communia cuncta.

REMISSIONEM PECCATORVM. X.

Hoc equidem in cœtu ſancto peccata remitti
Credo, uel iſs ſacro fuerint qui fonte renati,
Vel qui diluerint ultro ſua crimina fletu.

CARNIS RESVRRECTIONEM. XI.

Nec dubito, quin exanimata cadauera ſurſum
In uitam redeant, animas ſortita priores.

VITAM AETERNAM. XII.

Vtraq; pars noſtri corpúſq; animúſq; deinceps
Iuncta ſimul, uitam ducent ſine fine perennem.

SACRAMENTA. VIII.

Hæc quoq; partiuimus, Eccleſia myſtica [illegible]
Munera diſpenſat, quæ ſanctificantia cuncta.
Hinc uenerandæ, & gratia plenæ manant
Cœleſtis ſitis ſtetictu, & quis modo ſatiarit aquis.

MATRIMONIVM. XIII.

Munere coniugij uitiatur [illegible]
Vinculo à pulchri, nuptiæ [illegible]

BAPTISMVS. XIV.

Munere baptiſmi longe felicius iſdem
Q̃prius, in te Chriſte renaſcimur atq; nouamur.

[illegible] XV.

[illegible]

EVCHARISTIA. XVI.

Myſticus ille cibus (græci dixere ſynaxin)

Qui panis uiniq; palam ſub imagine Chriſtum
Ipſum præſentem uerè exhibet, intima noſtri
Viſcera cœleſtiq; ſaginat & educat eſca:
Inq; deo reddit uegetos, & reddit adultos.

[illegible] v.

Si [illegible] capitalis raddidit hoſtem
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Iſq; nolens pręcepta piatrix [illegible].

[illegible] vi.

[illegible]
Vſq; [illegible]

[illegible] vii.

[illegible]
Mitigauitq; animum perſumma pericula, tuto
Tranſtinxit patria, et ſuperis commendat eundem.

AMOR DEI.

HAEC eſt indubitata fides, cui pectore certo
Nixus, amabo patrem ſuper omnia cunctipotentem,
Qui me condideritq; & in hunc produxerit orbem.
Rurſus amore pari dominum complectar Iesum,
Qui nos aſſeruit, precioq; redemit amico.
Spiritum item ſanctum, qui me ſine fine benigno
Afflatu fouet, atq; animi penetralia ditans
Dotibus arcanis, uitali recreat aura.
Atq; hic ternio ſanctus, et omni laude ferendus,
Toto ex corde mihi tota de mente, ſupremis
Viribus, obſequio, meritoq; coletur honore.
Hunc unum reuerebor, & hoc ſemel omnis in uno
Spes mea figetur, hoc omnia metiar uno,

Hic propter ſeſe mihi ſemper amabitur unus.

AMOR SVI.

Poſt hunc haud alia ratione ac nomine charus
Ipſe mihi fuero, niſi quatenus omnis in illum
Ille mei referatur amor, fontemq; reuiſat.

FVGA PECCATI.

Culpam præterea fugiam pro uiribus omnem,
Præcipuè capitale tamen uitauero crimen,
Quod necat, atq; animam lætali uulnerat ictu.

SVPERBIA, INVIDIA, IRA.

Ne faſtu tumeam, ne uel liuòre maligno
Torquear, aut bili rapiar feruente, cauebo.

GVLA, LVXVRIA, PIGRITIA.

Ne uel ſpurca libido, uel inſatiabilis æſtus
Imperet, eniter: neu turpis inertia uincat.

AVARITIA.

Ne nunquam ſaturanda fames me uexet habendi;
Plus ſatis ut cupiam fallacis munera mundi.

FVGA MALORVM HOMINVM.

Improba peſtiferi fugiam commercia cœtus
Omnia, ſummo animi conatu, Proq; uirili.

STVDIVM PIETATIS.

Atq; huc incumbam neruis ac pectore toto,
Vt magis atq; magis ſuperet mihi gratia, uirtus:
Augeſcátq; piæ diuina ſcientia menti.

ORATIO.

Orabo, ſuperoſq; precum libamine puro
Placare adnitar, cùm tempore ſedulus omni,
Tùm uero eximiè, quoties lux feſta recurret.

FRVGALITAS VICTVS.

Frugales epulæ ſemper, menſæq; placebit
Sobria mundicies, & auari neſcia luxus.

IEIVNIVM.

Seruabo reuerens, quoties ieiunia nobis

Indicit certis ecclesia sancta diebus.

MENTIS CVSTODIA.

Sancta uti sint mihi secretæ penetralia mentis,
Ne quid eò subeat fœdúm ue, nocéns ue, studebo.

LINGVAE CVSTODIA.

Ne temerè iuret, ne unquam mendacia promat,
Turpia ne dictu dicat mea lingua, cauebo.

MANVS CVSTODIA.

A furto cohibebo manus, nec ad ulla minuta
Viscatos mittam digitos: & si quid ademptum
Cuiquam erit, id domino properabo reddere iusto.

RESTITVTIO REI FORTE REPERTAE.

Id quoq; restituam, si quid mihi forte repertum est:
Me penes haud patiar prudens aliena morari.

AMOR PROXIMI.

Nec secus atq; mihi sum charus, amabitur omnis
Proximus, est autem (ni fallor) proximus ille
Quisquis homo est, at sic, ut amor referatur amici
In Christum, uitámq; piam, uerámq; salutem.
Huic igitur (fuerit quoties opus, atq; necesse)
Sedulus officio corpúsq; animúmq;, iuuabo,
Vt mihi succurri cupiam, si forsan egêrem.
Id tamen inprimis præstabo utriq; parenti,
Per quos corporeo hoc nasci mihi contigit orbe.
Tum præceptori, qui me érudit, instituitq;
Morigerus fuero, ac merito reuerebor honore.
Ac rursus dulcisq; scholæ studijsq; sodales,
Semper (uti par est) syncero amplectar amore.

ASSIDVA CONFESSIO.

Si quando crimen fuero prolapsus in ullum,
Protinus enitar, pura ut confessio lapsum
Erigat, ac iusta tergatur noxia pœna.

Sumpto

INSTITVTIO.

SVMPTIO CORPORIS CHRISTI
IN VITA

Aſt ubi ſacrati me ad corporis atq; cruoris
Cæleſtes epulas pietásq; diésq; uocabit:
Illotis manibus metuens accedere, pectus
Ante meum, quanta cura, ſtudioq; licebit,
Purgabo maculis, uirtutum ornabo nitelis.

MORBVS.

Porrò ubi fatalis iam terminus ingruet æui,
Extremúmq; diem cum morbus adeſſe monebit:
Maturè ſacramentis me armare ſtudebo,
Atq; his muneribus, quæ eccleſia ſancta miniſtrat
Chriſtigenis: retegit confeſsio crimina uitę
Sacrifico: ſumam Chriſti uenerabile corpus.

MORS.

Quod ſi uicinę propius diſcrimina mortis
Vrgebunt, ſupplex accerſam, qui mihi ritè
Oblinat ac ſignet ſacro ceromate corpus.
Atq; his preſidijs armatus (ſic uti dignum eſt
Chriſticola) forti ac fidenti pectore uita
Decedam, bonitate dei ſuper omnia fretus.

FINIS.

LONDINI in ædibus Thomæ Bertheleti typis impreſſ.
Cum priuilegio ad imprimendum ſolum.

ANNO. M. D. XLVI.

L. CRECI SATVR ROMANI
AS
THOM BERTHELETVS

LVCRECIA ROMANA
AS
THOM
BERTHELETVS

INSTITVTIO COMPENDIARIA TOTIVS GRAMMATICAE, QVAM eruditissimus atq; idem illustrissimus rex noster hoc nomine euulgari iussit, ut non alia quàm hæc una per totam Angliam pueris prælegatur.

LONDINI
Anno domini. M. D. XLVI.

TOTIVS ANGLIAE LVDI MAGISTRIS AC GRAMMATICAE PRAECEPTORIBVS.

RES ADEO HVMILIS AC REIECTICIA NONnullis uisa est grammatica, uiri studiosissimi, ut non defuerint, qui illius tenuitatem hoc epigrammate sint insectati,

Grammaticæ calumniatores.

Felix grammaticus non est, sed nec fuit unq̃,
Nec quisq̃ est felix nomine grammaticus.
Sed si quis felix præter fatum extitit unq̃,
Is demum excessit grammaticos canonas.

VERVM hanc iniquissimam istorum calumniam egregiè ulciscitur Quintilianus, ubi asserit hanc uestram professionem plus habere in recessu, q̃ prima fronte promittat, ubi ait, hanc unam docere rectam loquendi, legendi, atq; scribendi rationem, neq; poëtas modo, sed et omne scriptorum genus diligenter excutere, atq; de quouis negotio litterario iudicium ferre. Proinde istos neutiq̃ ferendos existimat, qui grammaticam ceu rem tenuem ac ieiunam cauillentur: quæ nisi reliquarum scientiarum fundamenta fideliter iecerit, quicquid superstruxeris facile sit corruturum. Est itaq;, inquit ille, gram-

matica necessaria pueris, iucunda senibus, dulcis secretorum comes, & quæ uel sola ex omni studiorum genere plus habet operis q̃ ostentationis. Non est ergo quòd metuat hæc ars sycophantarum morsus, quando tantum sit sortita patronum. Quo fit, ut licet non dubitem hanc uestram facultatem, uel unius Fabii calculo comprobatam, uobis displicere nec posse, nec debere, tamen certus sum eam toti populo atq; senatui uestro longè chariorem futuram, ubi certò intellexeritis eandem magnificentissimo quoq; regi nostro, eidémq; doctissimo haud quaq̃ esse neglectui. Is enim ut in quauis disciplina, et præsertim sacrarum litterarum studio est exercitatissimus: ita et has quoq; grammaticorum minutias nec contemnit, nec præterit intactas. Cæterum ubi pro incomparabili sapientia sua subodoratus esset, quantum dispendii teneriusculæ puerorum ætati, ac uelut primæuo totius Reip. seminario, in hoc alióqui florentissimo regno suo, uel hinc indies emergeret, quòd per omnes huius regionis partes non haberetur una quępiam ac simplex instituendæ pueritiæ ratio, sed passim pro diuersorum palatorum uarietate multiplex ac uaria: ad hæc ubi paulo altius apud animum suũ perpendisset tot quotidie ubiq; locorum exoriri occasiones, cur haud exigua tyrunculorum pars subinde sedes suas ac scholas pro re nata immutare cogeretur, et proinde necessario euenire, ut propter

Grammaticam regi quoq; curæ esse.

Regis sapientia.

Cur edictum sit, ut una tantum grammatica habetur.

propter alium atq; alium docendi modum, prima illa grammatices rudimenta apud diuersos præceptores diuersimodè etiam auspicaretur, nec interim per tot et toties repetita initia promouerit quicquam, sed uel cancrorum more retrocederet, uel saltem uelut in eisdem uestigiis semper consisteret immota: Vbi hæc, inquam, atq; huiuscemodi tenerorum ingeniorum remoramenta et cruces, uigilantissima regis cura secum iterum atq; iterum reuoluisset: suarum esse partium facilè perspexit, ut huic tanto Reip. suæ incommodo, aliquod præsentanium remedium breui adhibendum curaret. Quare mandatum suum aliquot uiris eruditis, et in hac litteraria palæstra utcunq; exercitatis, delegandum censuit, qui facilem quandam et planè compendiariam grammatices institutionem ex optimis quibusque huius generis scriptoribus collectam, uelut in unum corpus concinnarent, quam et hac lege euulgandam sanciuit, ut non aliam q̃ hanc unam intra ditionis suæ pomeria discipulis uestris prælegatis. Quod tamen optimi et æquissimi principis edictum non ita intel ligi debet, quasi iubeat, quicquid hic scriptum reperietis, eodem etiam, quo scribitur ordine, & sine interuallo, tenellis adhuc ac fastidientibus puerorum stomachis continuò et citra omnem delectum esse obtrudendum: cæterum hoc cuilibet uestrum integrum relinquitur, ut pro captu auditorum suorum, quicquid

Sententia edicti.

quicquid ſibi commodum uidebitur, uel omittat pro arbitrio ſuo, uel gregi ſuo proponat ediſcendum, modò non aliam q̃ hanc grammaticam publicè aut priuatim profiteatur aut doceat. Porrò licet methodum quandam ſummariam totius artis ueſtræ, quàm breuiſsimè fieri potuit, hic congeſtam habeatis: id tamen hoc conſilio potius factum eſt, ne quid quærentibus uobis, quod ad ſimplicem artis rationem pertineret, deeſſe uideretur, quàm ut tenella ingeniola primo ſtatim aggreſſu his omnibus obruenda uiderentur. Quare ſi hanc qualemcunq; lucubratiunculam, pro officii ueſtri ratione, æqui boniq; conſulueritis, ac quanto poteſtis diligentia impuberi illi gregi, qui è ueſtra fide totus pendet, enarrandam ſedulo curaueritis, non ſolum excellentiſsimi principis expectationi egregiè reſpondebitis, ſed ueſtro quoq; officio probè defuncti uidebimini, efficietisq;, ut hoc qualecunq; opuſculum in dies et emaculatius uobis prodeat, et ſi opus uidebitur, etiam locupletius.

Quid tractet hæc inſtitutio.

VALETE.

Εγκώμιον τοῦ βασιλέος.

TVnc fore res hominũ fauſtas, tunc proſpera cuncta
Ventura aſſeruit maximus ille Plato: Quæ reſp. felix.
Quando ſibi comitem iungat ſapientia regem,
Aut ſophiæ ſtudeat, qui tenet imperium.
Iſthoc ſi uere cenſes dixiſſe Platonem
Anglia, quid ceſſas iure placere tibi?
Rex tibi talis adeſt, qualem aſpexère priores Laus regis Henrici octaui.
Nullum: nec poterit cernere poſteritas.
Corporis ut dotes ſileam, quibus undiq; felix
Extat, in immenſum prævolat ingenio.
Quod ſtudii genus eſt, aut quas mihi dixeris artes,
Quas non diuinum pectus id intus habet?
Et licet inuentis hominum ſit doctus abundè,
Sacra tamen Chriſti lex loca prima tenet.
Chriſtus in ore ſedet, Chriſtum pia lingua profatur,
Atq; ſui regis cor quoq; Chriſtus habet.
Quicquid agit, loquitur, meditatur, Chriſtus id omne eſt,
Pectora, mentem, animum Chriſtus ubiq; mouet.
Hinc eſt quòd noſtris pietas, & gloria Chriſti
Sint curæ, & ueræ religionis amor.
Exulat hinc error, perit & Romana tyrannis,
Et ſolitas latebras hæreſis atra petit. Felicitas Angliæ.
Hinc ſyncera fides tandem caput erigit, atq;
Sub pedibus premitur uana ſuperſtitio.

Tol-

Tollitur impoſtor, delator pallet ubiq́;,
Proditor in foueam iam ruit ipſe ſuam.
Hinc ius fas q́; ualent, cunctos pietatis auitæ
Maximus ardor habet, nec niſi ſancta placent.
Hinc ualidæ leges, hinc & Reſpublica floret,
Hinc requies, hinc pax, hinc bona cuncta fluunt.
Inde nitent artes, colitur doctrina probata,
Rex ſanct litteris. Rege ſub hoc ætas aurea conſpicitur.
Huius & auſpiciis regis, uelut omine fauſto,
Prodit & in lucem nunc liber iſte tibi.
Quem niſi grato animo cupias Britannica pubes,
Nec pia, nec grata es, nec memor officii.
Portat opes magnas exili mole libellus,
Quas poterit paruo quiſq; parare tamen.
At licet euoluas aliorum mille labores,
Preſsius inuenies utiliúſue nihil.
Tu memor ergo puer, per quem tot cõmoda ſumis,
Puerorum uota pro rege. Tam doctum regem ſemper in aſtra feras.
Vtq; diu uiuat felix fauſtus q́; precare:
Deinde domos ſuperas ſcandere promereat.

Κύριε σῶσον τὸν βασιλέα.

DE GRAMMATICA & eius Partibus.

GRAMMATICA est rectè scribendi atque loquendi ars.

Grammaticæ quatuor sunt partes.

{Orthographia / Etymologia} {Syntaxis. / Prosodia.}

DE ORTHOGRAPHIA.

ORTHOGRAPHIA est rectè scribendi ratio, qua docemur quibus quæq; dictio sit formanda litteris, ut lectio, non lexio, ab ὀρθος rectus, et γραφὴ scriptura. Orthographia.

DE LITTERIS.

Ex uiginti duabus litteris, quinq; sunt uocales.

{a / e / i} {o / u / nam y, græca est.}

Ex quibus uariè compositis coalescunt diphthongi quinquæ.

æ, au, œ, ei, eu ut Musæ, Audio, Cœlum, Hei, Euge.

Reliquæ litteræ consonantes appellantur, quarum nouem sunt mutæ.

{b c d} {f g k} {p q t}

Septem autem ſemiuocales.

{l m n r} {s x z}

Ex quibus quatuor uocantur etiam liquidæ.

{l m} {n r}

S uero ſuæ cuiuſdam poteſtatis littera eſt: quæ interdum etiam liqueſcit.

X, & z, duplices ſunt conſonantes, atque etiam i, inter duas uocales.

Adduntur etiam conſonantibus i & u, quando ſibi, uel alijs uocalibus in eadem ſyllaba præponuntur: ut,

{Iuno Iouis} {Voluntas Vultus.}

K, y, & z, latinis dictionibus nunq̃ adniſcentur.

H, propriè quidem littera non eſt, ſed aſpirationis nota: apud poëtas autem interdum conſonantis uim obtinet. Præponitur autem uocalibus omnibus: ut,

{Hamus Hebenus Hiatus} {Homo Humus Hymnus.}

Conſonantibus uero nullis. Rectè itaq; enunciamus

{Hiulcus Hiacchus} trisſyllaba {Hieronymus Hieremias} pentaſyllaba

At in latinis dictionibus interdum h poſtponitur c: ut,

{Charus Pulcher} {Charitas Pulchritudo.}

Bifæ

Bifariam pinguntur litteræ, maiuſculis ſcilicet characteribus, & minuſculis. Maiuſculis inchoantur ſententiæ: ut, Deum time, Regem honora. Et propria nomina: ut, Henricus, Anglia.

Diligenter obſeruari oportebit, quæ dictiones diphthongis ſcribantur: Nam hæ quidem uel ſcribi omnino uel ſignari debent: ut,

Muſæ Præſunt — uel — Muſę Prę ſunt.

Litteræ maiuſculæ cum ſolæ aut paucæ ſcribuntur, aliquando ſignificant prænomen, aliquando numerum: ut,

A. Aulus	P. C. Patres Conſcripti.
C. Caius	Q. Quintus, Queſtor, Quirites.
D. Decius	R. P. Reſpublica.
G. Gaius	SP. Spurius.
L. Lucius	Sex. Sextus.
M. Marcus	S. P. Q. R. Senatus Populus que Romanus.
P. Publius	T. Titus.
P. R Populus Romanus	T. C. Tua Clemẽtia, & eius generis infinita.

In numeris uero.

I.	significat	unum.
V.		quinq;.
IX.		nouem.
X.		decem.
XL.		quadraginta.
L.		quinquaginta.
XC.		nonaginta.
C.		centum.
D.		quingenta.
M.		mille.

DE SYLLABARVM DISTINCTIONIBVS.

Diſtinctiones ſyllabarum.

RECTÈ ſcripturo diſcendum eſt in primis ſyllabas inter ſcribendum aptè diſtinguere atq; connectere. In ſimplicibus uocibus, bd, uocali ſequenti adhærent: ut,

A-bdomen
A-bdera.

Quam quidem rationem ſequuntur & iſta.

ct, pſ, ſc, tn ut Do-ctus, San-ctus, Scri-pſi, Sum-pſi, Pi-ſcis, Di ſco, E-tna

gm, gn, ft ut A-gmen, I-gnis, Ve-ſter, Magi-ſter, An-xius

x Di-xi. & ſimilia.

Inter m & n non interſeritur p. Male igitur pingeretur,

Sompnus, Columpna pro Somnus, Columna

Poſt x non ſcribitur ſ: ut,

Excribo, Exoluo non Exſcribo, Exſoluo.

In compoſitis cum præpoſitione, auribus & euphoniæ ſeruiendum eſt: ut,

Occurro, Officio, Afero potius quàm Obcurro, Obficio, Abfero. & contra,

Abſtineo, Obtineo, Obrepo non autem Auſtineo, Ottineo, Orrepo.

Atq; huius rei gratia et iam conſonantes in compoſitione aliquando interſeritur: ut, Redamo, redeo, ambigo, ambio,

De

DE ORTHOEPIA.

ORTHOGRAPHIAE affinis est Orthoëpia, hoc est emendatè rectéque loquendi ratio: ab ὀρθος rectus, & ἔπος uerbum. Orthoëpia.

Hic in primis curandum est, ut præceptores tenera ac balbutientia puerorum ora sic effingant & figurent, ne uel continua linguæ uolubilitate ita sermonem præcipitent, ut nusquam, nisi ubi spiritus deficit, orationem claudant: uel contra, ad singulas quasq; uoces longa interspiratione consilescant, ructu, risu, singultu, screatu, uel tussi sermonis tenorem ineptè dirimentes.

Cæterum ante omnia deterrendi sunt pueri ab ijs uitijs, quæ nostro uulgo pœnè propria esse uidentur.

Cuiusmodi sunt.

Iotacismus	Trauliſmus
Lamdacismus	Plateasmus.
Ischnotes	& similia.

Iotacismus dicitur, quando i littera pleniore sono, & supra iustum decorem extenditur. Quo uitio ex nostratibus maximè laborant Angli septentrionales. Iotacismus

Lamdacismus est, ubi quis l nimis operose sonat: ut, Lamdacismus.

Ellucet Sauluus pro Elucet Saluus.

Nostrati uulgo diuersum uitium impingitur, nempe quòd hanc litteram pinguius iusto pronunciat, dum

pro Multus, Mollis, Falsus auditur Moultus, Moollis, Faulsus.

Ischnotes est quædam loquendi exilitas, quoties syllabas aliquas exilius & gracilius enunciamus, quàm par est, ut cum Ischnotes.

pro { Nunc, Tunc, Aliquis, Alius } proferimus { Nine, Tinc, Eliquis, Elius.

Trauliſmus. Trauliſmus eſt hæſitantia quædam aut titubantia oris, quando eadem ſyllaba ſæpius repetitur: ut,

{ Cacacanit, Tututullius } pro { Canit, Tullius.

Huic uitio ut fœdiſsimo ita & periculoſiſsimo ſic ſuccurrendum putat Fabius: ſi exigatur à pueris, ut nomina & uerſus affectatæ difficultatis ex plurimis et aſperrimis inter ſe coëuntibus ſyllabis concatenatis ac uelut confragoſis, quàm citiſsimè uoluant: ut,

Arx, tridens, roſtris, ſphinx, præſter, torrida, ſeps, ſtrix.
Poſtq̃ diſcordia tetra
Belli ferratos poſtes, portaſq; refregit.

Plateaſmus. Plateaſmus eſt quando craſsius & uoce plusq̃ uirili loquimur, ut cum

pro { Montes, Fontes, Pontes } efferimus { Mountes, Fountes, Pountes. ut etiam

pro { Ergo, Sperma, Perago } { Argo, Sparma, Parago.

Sunt & alibi apud noſtrates, qui pro u conſonante, ſonant f, et contra u pro f: ut,

Folo, Fis, Folui, Felle } pro { Volo, Vis, Volui, Velle.

Vero, Vers, Verre } pro { Fero, Fers, Ferre.

Suero

S uero mediam inter duas uocales, corruptè ſonant nonnulli.

pro { Læſus, Viſus, Riſus } pronunciantes { Lezus, Vizus, Rizus.

H in initio dictionis lenius, in medio, aſperius enunciari uolunt. Male ergo,

{ Homo, Hamus, Humus } { Omo, Amus, Vmus.

pro { Chriſtus, Chriſma, Chremes } efferimus { Criſtus, Criſma, Cremes.

{ Thus, Diphthongus, Sphęra } { Tus, Diptongus, Spęra.

Fœdè quoq; erratur à noſtris, ubi t, & d, tanquam aſpiratas pronunciant: ut,

{ Amath, Caputh, Aputh } pro { Amat, Caput, Apud.

At innumera pœne ſunt huius generis uitia, quæ bonarum litterarum candidatis, & prȩceptorum diligentiæ emendanda relinquimus.

DE SENTENTIARVM PVNCTIS.

NEQVE exigua orthographiȩ pars in ſcriptura rectè diſtinguenda conſiſtere uidetur. Proinde de clauſularum diſtinctionibus paucula annotaſſe non fuerit ſuperuacaneum. Puncta ergo ſiue notæ, quibus in ſcribendo utuntur eruditi, latinis dicuntur,

Subdi-

Subdistinctio
Media distinctio
Plena ac perfecta distinctio
} Græcis {
Comma
Colon
Periodus.

Subdistinctio seu comma, est silentij nota, seu potius respirandi locus, utpote qua pronunciationis terminus, sensu manente, ita suspenditur, ut quod sequitur continuo succedere debeat. Notatur autem puncto deorsum caudato, ad hunc modum,

Comma.

Vtendum est ætate, cito pede præterit ætas:
Nec bona tam sequitur, q̃ bona prima fuit.

Hac item nota distinguntur orationum singulæ partes: ut,

Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes,
Græculus esuriens in cœlum, iusseris ibit.

Colon.

Media distinctio seu colon, est ubi tantum ferè de sententia restat, quantum iam dictum est, et est perfecta periodi pars, notaturq; duobus punctis, sic: *Quemadmodum horologij umbram progressam sentimus, progredientem non cernimus, et fruticem aut herbam crescere apparet, crescere autem nulli uidetur: ita et ingeniorum profectus, quoniam imiuntis constat auctibus, ex interuallo sentitur.*

Periodus.

Plena distinctio, quæ et periodus dicitur, ponitur post perfectam sententiam, quæ et puncto plano notatur, hoc modo.

Dic mihi Musa uirum captæ post tempora Troiæ:
Qui mores hominum multorum uidit et urbes.

Huc annumerari solent { Parenthesis / Interrogatio.

Parenthesis.

Parenthesis est sententia duabus semilunulis inclusa, qua remota, sermo tamen manet integer: ut,

princeps (quia bella minantur
Hostes) militibus urbes præmunit et armis.

Interrogatio.

Interrogatio signatur duobus punctis, at superiore sursum caudato, sic ⁝ ut,

Et quæ tanta fuit Romam tibi causa uidendi⁝

De

DE ETYMOLOGIA

ETYMOLOGIA uersatur in primis circa inuestigandas dictionum origines: ut, num cœlebs dicatur, quasi cœlestem uitam agens? num lepus quasi leuipes. Etymologia.

Cæterum etymologia (quatenus nos hoc loco de ea disserimus) est ratio cognoscendi casuum discrimina, ut fortis, fortiter, lego legit, omnesq; orationis partes complectitur. Cicero notationem seu ueriloquium uocat. Componitur autem ab ἔτυμος uerus, & λόγος sermo.

DE PARTIBVS ORATIONIS.

Partes orationis sunt octo. Partes orationis.

Nomen	Aduerbium
Pronomen	Coniunctio
Verbum	Præpositio
Participium	Interiectio.

DE NOMINE.

NOMEN est pars orationis, quæ rem significat sine ulla temporis aut personæ differentia. Nomen.

Nomen dupliciter dicitur { Substantiuum / Adiectiuum.

Substantiuum est, quod nihil addi postulat ad suam significationem exprimendam. Nomen substantiuum.

Est autem substantiuum duplex { Appellatiuum / Proprium.

Appellatiuum est, quod rem multis communem significat: ut, Homo, Lapis, Justicia, Bonitas.

Proprium est, quod rem uni indiuiduo propriam significat: ut, Jesus, Maria, Londinum, Thamesis.

Proprij nominis tria sunt genera.

Prænomen, quod uel differentiæ causa, uel ueteri ritu præponitur: ut, Lucius, Publius, Aulus, Marcus.

Nomen, quod suum est cuiq; : ut, Petrus, Paulus, Cato, Tullius.

Cognomen, quod uel à cognatione impositum est : ut, Gracchus, Fabius, Scipio, Cicero : uel ab euentu aliquo : ut, Affricanus, Macedonicus, Germanicus.

Nomen adiectiuum.

Adiectiuum est, quod substantiuo indiget, cui in oratione adhæreat : ut, Piger, alacris, Candidus, Clemens.

Adiectiuum est duplex { Commune / Proprium.

Commune est, quod affectionem multis communem significat: ut, Bonus, Malus, Sofers, Satur.

Proprium est, quod affectionem uni indiuiduo peculiarem significat : ut, Gradiuus Marti, Quirinus Romulo.

DE ACCIDENTIBVS NOMINI.

Nomini accidentia.

Nomini accidunt septem.

{ Species / Figura / Numerus / Casus } { Genus / Declinatio / Comparatio.

DE SPECIE.

Species nominis.

Species nominum est duplex.

{ Primitiua, quæ aliunde non trahitur. / Deriuatiua, quæ aliunde formatur.

Primitiuæ subijciuntur hæc quæ sequuntur, & huiusmodi.

Collectiuum scilicet, quod singulari numero multitudinem significat : ut, Concio, Cœtus, Plebs, Turba.

Facti-

Facticium, quod à ſono fingitur: ut, *Facticium nomen.*

Sibilus, Tintinnabulum, Stridor, Clangor.

Interrogatiuum: ut, Quis, Vter, Qualis, Quantus, Quot, Nunquis. *Nomen interrogatiuum.*

Quæ aliquando migrant in indefinita, aliquando in relatiua.

Redditiuum quod interrogatiuo reſpondet: ut, *Nomen redditiuum.*

Talis, Tantus, Tot.

Numerale, cuius ſpecies hæ numerantur. *Numerale Cardinale.*

Cardinale, à quo ſeu à fonte alij numeri dimanant: ut,

Vnus, Duo, Tres, Quatuor.

Ordinale: ut, Primus, Secundus, Tertius, Quartus. *Numerale ordinale.*

Diſtributiuum: ut, Singuli, Bini, Terni, Quaterni. *Numerale diſtributiuum.*

Partitiuum, quod ſignificat uel multa ſingulatim: ut, *Numerale partitiuum*

Quiſq; Vnuſquiſq; Vterq; Neuter.

Vel unum è multis: ut, Alter, Aliquis, Cætera, Reliquus.

Vniuerſale: ut, Omnis, Cunctus, Nullus, Nemo. *Nomen uniuerſale.*

Particulare: ut, Aliquis, Quiſquam, Vllus, Quidam. *Nomen particulare*

Deriuatiua autem has ſpecies ſubiectas habet, nimirum, *Derivatiua*

Verbale, ut, Lectio, Litura, Auditus, Aratrum.

Patrium, ut, Eboracenſis, Londinenſis, Oxonienſis, Aetonenſis.

Gentile: ut, { Græcus / Latinus } { Hebræus / Anglus.

Patronymicum, quod uel à patre, uel ab alia quapiam suæ familiæ persona deriuatur: ut,

{ Æácides, filius uel Nepos Aeaci.
Nerîne, filia uel Neptis Nereï.
Latoïdes, filius Latonæ.
Menelâïs, uxor Menelaï.

Diminutiuum: ut, { Regulus / Popellus } { Maiusculus / Minusculus.

Possessiuum: ut, { Herilis / Seruilis } { Regius / Paternus.

Materiale: ut, { Fáginus / Lapideus } { Gemmeus / Aureus.

Locale: ut, { Hortensis / Agrestis } { Marinus / Montanus.

Aduerbiale: ut, { Hodiernus / Hesternus } { Crastinus / Clandestinus.

Participiale: ut, { Amandus / Docendus } { Videndus / Scribendus.

Et quæ in lis exeunt à uerbis deducta: ut { Fictilis / Coctilis } { Flexilis / Pensilis.

DE FIGVRA.

Figura nominum.

Figura, aut est simplex: ut, Iustus: aut composita: ut, Iniustus: Sunt qui addunt & decompositam: ut, irreparabilis.

DE NVMERO.

Numeri sunt duo { Singularis, de uno: ut, *Pater.* / Pluralis, de pluribus: ut, *Patres.*

De

DE CASV.

Caſus nominum ſunt ſex. *Caſus nominis.*

Nominatiuus, qui & rectus dicitur, eſt prima uox qua rem aliquam nominamus.

Genitiuus, qui ſignificat cuius ſit res quæpiam. Atq; hic patrius, gignendi, aut interrogandi caſus dici ſolet.

Datiuus, ſiue dandi caſus dicitur, quo quid cuipiam attribuimus. Sub hac uoce octauum etiam caſum compræhenderunt: ut, *It clamor cœlo*, id eſt, *in cœlum*. *Octauus caſus.*

Accuſatiuus, qui & incuſatiuus uel cauſatiuus dici poteſt, qui uerbum ſequitur, utpote in quem actio uerbi immediate tranſit: ut, *Amo patrem*.

Vocatiuus, quem & ſalutatorium uocant, uocandis compellandiſue perſonis accommodatur.

Ablatiuus, quo quippiam ab aliquo auferri ſignificamus. *Latinus caſus.*

Hic ſextus atq; latinus caſus appellatur, nempe quod latinorum ſit proprius.

DE GENERE.

Genus eſt ſexus diſcretio. Et ſunt genera numero ſeptem. *Genus*

Maſculinum, cuius nota eſt, hic.

Fœmininum, hæc.

Neutrum, hoc.

Commune, hic & hæc.

Commune trium, hic, hæc, & hoc.

Dubium, hic uel hæc.

Epicœnum ſeu promiſcuum, cum ſub una generis nota, utrunq; ſexum complectimur: ut, *Hic anſer, hæc aquila*. Quanquam hoc quidem genus ad præſens negotium non ita propriè ſpectare uidetur: quum hoc quidem loco non de natura rerum agatur, ſed de qualitate uocum.

Porrò inter commune genus & dubium hæc eſt differentia, quod ubi ſemel communis generis nomini adiectiuum copulaueris, non iam integrum fuerit de eadem re loquenti mutare genus adiectiui: ut, ſi dixeris, durus parens, aut canis fœta, quàm diu de eiſdem ipſis indiuiduis loquaris, non licebit mutato genere dicere parentem iniquam, aut canem fœtum. At uero dubij generis ſubſtantiuo poſito, etiam ſi adiectiuum maſculinum addideris, nihilo tamen ſecius de eadem re ſermonem continuanti licuerit pro tuo arbitratu mutare genus adiectiui: ut, ſi dixeris, durum corticem, poteris etiam de eodem loqui pergens dicere eandem corticem eſſe & amaram.

Genera nominum.

Vt autem genera nominum adamuſsim calleas, hi ſequentes canones tibi ſumma diligentia imbibendi ſunt: quos & Guilielmo Lilio Anglo acceptos referre debes.

REGVLAE GENERALES PROPRIORVM.

PROPRIA quæ maribus tribuuntur, maſcula dicas: Vt ſunt diuorum, Mars, Bacchus, Apollo: Virorum, Vt Cato, Vergilius: Fluuiorum, ut, Tybris, Orontes: Menſium, ut, October: Ventorum, ut, Lybs, Notus, Auſter.

Propria fœmineum referentia nomina ſexum
Fœmineo generi tribuuntur: ſiue dearum
Sunt, ut Iuno, Venus: Mulierum, ceu Anna, Philotis:
Vrbium, ut Elis, Opus: Regionum, ut Græcia, Perſis:
Inſulæ item nomen, ceu Creta, Britannia, Cyprus.

Excipienda tamen quædam ſunt urbium, ut iſta
Maſcula, Sulmo, Agragas: Quædam neutralia, ut Argos,
Tybur, Præneſte, & genus Anxur quod dat utrunq;.

Regulæ

REGVLAE GENERALES APPELLATIVORVM.

APpellatiua arborum erunt muliebria, ut alnus,
Cupreſſus, cedrus. Mas ſpinus, mas oleaſter.
Et ſunt neutra, ſiler, ſuber, thus, robur, aceráꝫ.

EPICOENA.

Sunt etiam uolucrum, ceu paſſer, hirundo: Ferarum,
Vt Tigris, uúlpes: & piſcium, ut oſtrea, cœtus:
Dicta epicœna, quibus uox ipſa genus feret aptum.

Artamen ex cunctis, quæ diximus ante, notandum
Omne quod exit in um, ceu græcum ſiue latinum,
Eſſe genus neutrum. Sic inuariabile nomen.

Sed nunc de reliquis, quæ appellatiua uocantur,
Aut quæ ſunt tanquam appellatiua, ordine dicam.
Nam genus his ſemper dignoſcitur ex genitiuo,
Infra ut monſtrabit ſpecialis regula triplex.

PRIMA REGVLA SPECIALIS.

NOMEN non creſcens genitiuo, ceu caro, carnis,
Capra capræ, nubes nubis, genus eſt muliebre. *Prima regula.*

Quoniam Lilius noſter genus nominum appellatiuorum ex genitiuo dignoſcendum docet, admonendi hoc loco ſunt pueri, hanc primam regulam eſſe omnium nominum appellatiuorum, non creſcentium in genitiuo. Cuius generis ſunt omnia primæ & quartæ inflexionis, ut & ſecundæ etiam præter paucula quædam, quæ infra in tertia regula excepta reperies. Pertinent etiam ad hanc claſſem plæraque tertiæ declinationis, cuiuſmodi ſunt,

Labes

{Labes labis / Pestis pestis / Vis genitiuo uis} {Mater matris / Cubile cubilis / Caro carnis.}

MASCVLINA.

MAscula nomina in a dicuntur multa uirorum:
Vt, scriba, assecla, scurra, & rabula, lixa, lanista.
Mascula græcorum quot declinatio prima
Fundit in, as, & in, es, & ab illis quot per a fiunt,
Vt satrapas satrapa, athletes athleta. Leguntur
Mascula item uerres, natalis, aqualis: ab asse
Nata ut centusis: Coniunge lienis, & orbis,
Callis, caulis, follis, collis, mensis, & ensis,
Fustis, funis, panis, penis, crinis, & ignis,
Cassis, fascis, torris, sentis, piscis, & unguis,
Et uermis, uectis, postis, societur, & axis.
Mascula in, er, ceu uenter: In, os, uel, us, ut logos, annus.

FOEMININA.

FOemininei generis sunt mater, humus, domus, aluus,
Et colus, & quartæ pro fructu ficus, acúsq;,
Porticus, atq; tribus, socrus, nurus, & manus, idus.
Huc anus addenda est, huc mystica uannus Iacchi.
His iungas, os in us, uertentia græca, papyrus,
Antidotus, costus, diphthongus, byssus, abyssus,
Christallus, synodus, sapphirus, eremus, & arctus,
Cum multis alijs, quæ nunc perscribere longum est.

NEVTRA.

NEutrum nomen in, e, si gignit is, ut mare, rete.
Et quot in, on, uel, in, um, fiunt, ut barbiton, ouum.
Est neutrum hyppomanes genus, & neutrum cacoethes,
Et uirus, pelagus: neutrum modo, mas modo uulgus.

Dubia

DVBIA.

Incerti generis sunt talpa, & dama, canalis,
Halcyonis, finis, clunis, restis, penus, amnis,
Pampinus, & corbis, linter, torquis, specus, anguis.
Pro fructu ficus fici dans, atq; phaselus,
Lecythus, ac atomus, grossus, pharus, & paradisus.

COMMVNIA.

Compositum à uerbo dans, a, commune duorum est:
Graiugena à gigno, agricola, à colo, id aduena monstrat
A uenio. Adde senex, auriga, et uerna, sodalis.
Vates, extorris, patruelis, perq; duellis,
Affinis, iuuenis, testis, ciuis, canis, hostis.

SECVNDA REGVLA SPECIALIS.

NOMEN crescentis penultima si genitiui
Syllaba acuta sonat, uelut hæc pietas pietatis,
Virtus, uirtutis, monstrant, genus est muliebre.

Huc spectant quę acuunt penultimam genitiui crescentis, qualia sunt omnia quintæ inflexionis, pręter fides. Omnia, item monosyllaba, præter uis. Reliqua omnia sunt tertiæ declinationis, ut sunt omnia desinentia. *Secunda regula.*

In { C, In, An, Ans, Ens, Vns } ut

Halec halêcis
{Delphin, Titan} nis
{Infans, Quadrans} antis
{Continens, Triens} entis
Decuns decuntis

In, er, quæ græcis per ηρ ſcribuntur: ut,

Crater, Charecter } êris — Stater, Soter } êris

Nota. Latina in, er, ad tertiam regulam pertinent, quare mulier haud rectè in hac claſſe collocatur.

Inx, Anx, Vnx, Ons, Ors } ut — Syrinx, Phalanx } ingis; Deunx, Septunx } uncis; Effrons, Bifrons } ontis; Cohors, Conſors } ortis

O. Præterea in, o, latina, quæ ônis & ênis habent in genitiuo: ut,

Lectio, Ligo } ônis — Spado ônis; Anio ênis

Præter pauca gentilia, quæ ad tertiam regulam pertinent: ut,

Macedo, Brito, Saxo, Vangio, Lingo } ŏnis

Al. In, al, neutra: ut,

Vectigal, Animal } âlis — Cætera in, l, ſunt tertiæ regulæ.

En. In, en, quæ ênis habent in genitiuo: ut,

Lien, Siren } ênis — Cæteraſunt tertiæ regulæ.

ωv. In, ωv, græca, quæ retinent, ω, in genitiuo: ut,

Damon, Ladon } ônis — Simon, Trion } ônis

Quædam uariant ut,

Orion

{Orion / Edon / Egeon} ônis & ŏnis Cætera ſunt tertiæ regulæ.

In, ar, latina: ut, Ar.

{Laquear / Exemplar / Calcar} âris, præter {Iubar / Nectar / Arar / Hepar} ăris ătis

In, or, latina: ut, Or.

Amor / Timor } ôris {Vxor / Soror} ôris

Præter ſequentia, quæ ad tertiam regulam ſpectant: ut,

{Arbor / Marmor / Aequor} ŏris {Ador / Robor / Memor.&c.} ŏris

Et græca quoq; nonnulla: ut,

{Rhetor / Hector} ŏris {Neſtor / Stentor.&c.} ŏris

In, as, latina: ut,

Maieſtas / Lenitas } âtis {Humilitas / Humanitas.&c.} âtis

Excipe anas anătis, & grçca quædam fœminina: ut,

Lampas / Monas } ădis {Trias / Decas} ădis

In, es, latina aliquot: ut, Es.

{Quies / Mangnes / Locuples} êtis {Merces / Heres / Cohæres. &c.} êdis

Accedunt his etiam græca quædam: ut,

Lebes / Tabes } êtis {Dares / Chremes} êtis

In Is, quæ faciunt ĭtis, ĭnis, & îdis in genitiuo: ut,

{Samnis / Quiris} ĭtis {Salamis / Trachis} ĭnis {Pſophis / Crenis} ĭdis

Cætera in, is, ſunt tertiæ regulæ.

Os. In, Os, latina: ut,

Cuſtos ôdis / Nepos ôtis } præter {Compos / Impos} ŏtis

Et græca, quæ retinent, ω, in penul. genitiui: ut,

Heros / Minos } ôis {Rhinóceros / Aegóceros} ôtis

Vs. In, Vs, quæ mittunt genitiuum ſingularem in

ûtis / ûdis / ûris / untis } ut {Salus ûtis / Palus ûdis / Tellus ûris / Opus untis.

Præter unam uocem, Pecus pecudis.

Huc pertinent & comparatiua neutra in, us: ut,

Sanctius / Probius } ôris {Melius / Peius} ôris

Ax. In, Ax, tàm latina quàm græca: ut,

Limax / Formax } âcis {Thorax / Phæax} âcis {Audax / Bibax} âcis

Excipe græca quædam appellatiua & gentilia: ut,

{Abax / Storax / Styrax} ăcis {Smilax / Colax / Corax} ăcis {Dropax / Pharnax / Candax} ăcis

Syphax tamen uariat, ſyphâcis, & ſyphăcis.

Ex. In, Ex, paucula quædam: ut,

{Veruex ĕcis / Vibex ĭcis} {Exlex ĕgis / Alex ĕcis}

Reliqua in, Ex, ad tertiam regulam referenda ſunt.

Ix. In, Ix, latina & græca: ut, {Lodix / Radix / Cornix / Spadix} ĭcis {Felix / Phœnix / Perdix / Coturnix, &c.} ĭcis.

Et uerba-

Et uerbalia omnia in trix: ut,

Victrix, Nutrix } îcis Motrix, Lotrix } îcis

Cætera pertinent ad tertiam regulam.

In, Ox, ſubſtantiua & adiectiua: ut. Ox.

Celox, Vedox } ôcis. Præter { Cappodox ŏcis, Allobrox ŏgis.

In, Vx: ut, Pollux pollûcis. Cætera ſunt tertiæ regulæ. Vx.

In, Yx: ut, Bombyx bombŷcis. Bebryx autem uariat bebrŷcis, & bebrycis. Cætera ad tertiam regulam relegari debent. Yx.

In, s, græca precedente, p: ut, Ps.

Hydrops, Cyclops } ôpis Conops, Cercops } ôpis

Reliqua in, ops, ad tertiam regulam referenda ſunt.

MASCVLINA.

MAſcula dicuntur monoſyllaba nomina quædam:
Sal, ſol, ren, & ſplen, car, ſer, uir, uas uadis, as, mas,
Bes, cres, pres, & pes, glis gliris habens genitiuo,
Mos, flos, ros, & tros, mus, dens, mons, pons, ſimul & fons,
Seps pro ſerpente, gryps, thrax, rex, grex gregis, & phryx.
Maſcula ſunt etiam polyſyllaba in, n, ut Acarnan,
Lichen, & delphin. Et in, o, ſignantia corpus,
Vt leo, curculio, ſic ſenio, ternio, ſermo.
Maſcula in, er, or, &, os, ceu crater, conditor, heros,
Sic torrens, nefrens, oriens, cum pluribus in dens,
Quale bidens, quando pro inſtrumento reperitur.
Adde gigas, elephas, adamas, garamasq;, tapesq;,
Atq; lebes, cures, magnes, unumq; meridi-
Es nomen quintæ, & quæ componuntur ab aſſe,
Vt dodrans, ſemis. Iungantur maſcula ſamnis,
Hydrops, nicticorax, thorax, & maſcula ueruex,

Fœminina. Phœnix, & bombyx pro uermiculo. Attamen ex his
Sunt muliebre genus, siren, mulier soror, uxor.

NEVTRA.

Sunt neutralia & hæc monosyllaba nomina, mel, fel,
Lac, far, uer, cor, æs, uas uasis, os ossis & oris,
Rus, thus, ius, crus, pus, Et in al polysyllaha, in arq;
Vt capital, laquear. Neutrum, halec, & muliebre.

DVBIA.

Sunt dubia hęc python, scrobs, serpens, bubo, rudens, grus,
Perdix, linx limax, strips pro trunco, pedis & calx,
Adde dies, numero tantum mas esto secundo.

COMMVNIA.

Sunt commune parens, autórque, infans, adolescens,
Dux, illex, hæres exlex: à fronte creata,
Vt bifrons: custos, bos, fur, sus, atq; sacerdos.

TERTIA *et ultima regula specialis.*

Tertia regula. NOMEN crescentis penultima si genitiui
Sit grauis, ut sanguis, genitiuo sanguinis, est mas.

Hæc contra penùltimam genitiui crescentis grauant. Cuius generis sunt paucula illa secundæ declinationis, de quibus supra meminimus, uidelicet.

Socer, Gener, Puer } ĕri — Adulter, Presbyter } ĕri uox ecclesiastica.

Composita à uir uiri: ut,

Leuir, Triumuir } ĭri — Decemuir, Centumuir } ŭri

Composita item à gero & fero: ut,

Armiger, Clauiger } ĕri — Caducifer, Lucifer } ĕri

Et

Et adiectiua quædam: ut,

Tener, Satur — teněri, saturi — Dexter, Prosper — ĕri

Spectant huc & græca omnia neutrius generis in, a: ut, A.

Poëma, Dogma — ătis — Sophisma, Aenigma — ătis

In, Yr, item græca: ut, Yr.

Martyr — martyris
Psithyr — psithyris.

Omnia item in, Vr, latina: ut, Vr.

Augur, Murmur — ŭris — Furfur, Cicur — ŭris

In, Vt etiam omnia: ut, Vt.

Caput — capitis
Occiput — occipitis.

Præterea in, o, latina omnia, præter illa quæ superius excipiuntur: ut O.

Imâgo, Sartâgo — ĭnis — Ordo, Cardo — ĭnis

In, l: ut, Annibal, Mugil — ălis, ĭlis — Consul, Præsul — ŭlis L.

In, en: ut, Pecten, Tibicen — ĭnis — Carmen, Crimen — ĭnis

In, on, græca quæ sumunt, o, paruum in penultima genitiui sing. ut, On.

Canon, Demon — ŏnis — Architecton, Philêmon — ŏnis

In, or, latina & græca: ut, Or.

Arbor, Aequor — ŏris — Pantocrator, Apător — ŏris

In, as, ut anas ănătis. Et græca ut, As.

Archas, Chilias — ădis — Hebdomas, Enneas — ădis

In

Es. In, Es, latina: ut, {Fomes / Limes} ĭtis {Præſes / Deſes} ĭdis

Is. In, Is, latina & græca: ut,

Sanguis / Pollis } ĭnis {Tyrannis / Paropſis } ĭdis

Ar. In, Ar, latina & græca: ut,

Iubar / Compar } ăris Nectar / Bacchar } ăris

Er. In, Er, latina & græca: ut,

Socer / Gener } ĕri Aër / Aether } ĕris

S præcedente conſonante. In, S, præcedente conſonante, tam latina q̃ græca: ut,

{Princeps / Hyems / Inops.} {cĭpis / ĕmis / ŏpis} {Arabs / Aethiops / Chalyps} {ăbis / ŏpis / ўbis.}

Os. In, Os, latina: ut, {Compos / Impos} {compŏtis / impŏtis.}

Vs. In, Vs, latina & græca ut,

Pecus / Decus } ŏris {Vellus / Vulnus } ĕris {Tripus / Oedipus } ŏdis

Ax. In, Ax, græca: ut, {Abax / Storax} ăcis {Colax / Climax} ăcis

Ex. In, Ix, latina: ut, {Index / Vindex} ĭcis {Carnifex / Aruſpex} ĭcis

Ix. In, Ix, latina & græca: ut,

Varix / Fornix } ĭcis {Maſtix / Calix } ĭgis / ĭcis.

Ox. In, Ox, latina & græca: ut,

Præcox / Cappadox } ŏcis {Allobrox / Poliphlox } ŏgis

Vx. In, Vx, latina: ut, {Coniunx / Redux} {coniŭgis / reducis.}

Yx. Denique in, Yx, græca: ut,

Onyx

{Onyx / Sardonyx} ўchis {Ceryx / Eryx} ўcis

FOEMININA.

Fœminei generis ſit hyperdiſſyllabon in do,
Quod dinis, atq; in, go, quod dat ginis in genitiuo:
Id tibi dulcedo faciens dulcedinis, idq;
Monſtrat compâgo compáginis. Adiice uirgo,
Grando, fides, compes, teges, & ſeges, arbor, hyémſq;,
Sic Bacchar, ſindon, gorgon, icon, et amâzon.
Græcula in, as, uel in, is, finita, ut lampas, iaſpis,
Caſsis, cuſpis: in, us, uox una pecus pecudis dans.
His forfex, pellex, carex, ſimul atq; ſupellex,
Appendix, hiſtrix, coxendix, adde filixque.

NEVTRA.

Eſt neutrale genus ſignans rem non animatam
Nomen in, a, ut problẽma: en, ut omen: ar, ut iubar: ur dans,
Vt iecur: us, ut onus: put, ut occiput. Attamen ex his
Maſcula ſunt pecten, furfur. Sunt neutra cadauer,
Verber, iter, ſuber, pro fungo tuber, et uber,
Gingiber, et laſer, cicer, et piper, atq; papauer,
Et ſiſer, atq; ſiler. Neutra æquor, marmor, adórque,
Atq; pecus, quando pecoris facit in genitiuo.

DVBIA.

Sunt dubij generis cardo, margo, cinis, obex,
Puluis, adeps, forceps, pumex, ramex, anas, imbrex,
Adde culex, natrix, et onyx cum prole, ſiléxque,
Quamuis hæc melius uult maſcula dicier uſus.

COMMVNIA.

Communia generis ſunt iſta, uigil, pugil, exul,

Præsul, homo, nemo, martyr, ligur, augur, et arcas,
Antistes, miles, pedes, interpres, comes, hospes,
Sicales, præses, princeps, auceps, eques, obses,
Atq; alia à uerbis quæ nomina multa creantur,
Vt coniux, iudex, uindex, opifex, et aruspex.

REGVLA ADIECTIVORVM GENERALIS.

ADIECTIVA unam duntaxat habentia uocem,
Vt felix, audax, retinent genus omne sub una.

Sub gemina si uoce cadant, uelut omnis et omne:
Vox commune duûm prior est, uox altera neutrum.

At si tres uariant uoces, sacer, ut sacra, sacrum:
Vox prima est mas, altera fœmina, tertia neutrum.

At sunt, quæ flexu propè substantiua uocares,
Adiectiua tamen natura usuq; reperta.
Talia sunt pauper, puber, cum degener, uber,
Et dives, locuples, sospes, comes, atq; superstes,
Cum paucis alijs, quæ lectio iusta docebit.

Hæc proprium quendam sibi flexum asciscere gaudent,
Campester, uolucer, celeber, celer, atq; salûber,
Iunge pedester, equester, & acer, iunge palustер,
Ac alacer, sylvester. At hæc tu sic uariabis,
Hic celer, hæc celeris, neutro hoc celere. Aut aliter sic,
Hic atq; hæc celeris, rursum hoc celere est tibi neutrum.

Sunt, quæ deficiunt genere, adiectiua notanda:
De quibus atq; alijs alibi tibi mentio fiet.

DE DECLINATIONE.

DEclinatio est uariatio dictionis per casus. Sunt autem declinationes numero quinq;. *Declinationes nomen.*

PRIMA DECLINATIO.

Prima declinatio complectitur quatuor terminationes *Prima nominū declinatio.*

A, As, Es, E ut Mensa, Aenêas, Anchîses, Penélope.

Porrô græca sunt omnia, quæ in

As, Es, E finiuntur: ut, Thomas, Anchises, Phæbe.

Sunt & qui huc addunt hebræa quædam in am: ut,

Adam Adæ
Abraham Abrahæ. Quæ tamen melius ad latinorum formam redacta, ad hunc modum inflexeris.
Adámus Adámi
Abrahámus Abrahámi.

As, accusatiuum in, am, &, an, facit: ut, *As.*

Aenêas, Aenéam uel Aenêan uocatiuum in a: ut, Aenêas, Aenêa.

Es, in accusatiuo, en, sumit: ut, *Es.*

Anchises, Anchisen in uoctō, et abltō, e, uel a: ut, Anchise uel Anchisa.

E genitiuum in, es, mittit, datiuum in, e, accusatiuum in, en, uocatiuum et ablatiuum in, e: ut, *E.*

Nom.	Penelope	Accus.	Penelopen
Gen.	Penelopes	Voca.	Penelope
Dat.	Penelope	Ablat.	Penelope.

Familias in genitiuo nominum latinorum interdum reperi- *As in gtō.*

peritur ad græcorum imitationem. Pater familias, Filius familias. Id quod ueteres obſeruabant in multis alijs. Ennius.

Dux ipſe uias. Liuius Andronicus. *Mercurius cunctp eo filius Latonas pro Latonæ.* Sic Neuius. *Filij terras*, pro terræ. Vergilius. *Nec auras, nec ſonitus memor.*

Aulaï et pictaï, atq; id genus alia, priſcis relinquito.

Genitiuus pluralis interdum ſyncopen admittit: ut,

Aeneadûm, Graiugenûm } pro { Aeneadarum, Graiugenarum.

Hæc datiuos & ablatiuos plurales mittunt in abus:

Dea, Mula } abus { Equa, Liberta } abus

Hæc uero tam in, is, quàm in, abus.

Filia, filijs, uel filiabus.
Nata, natis, uel natabus.

SECVNDA DECLINATIO.

Secunda declinatio.

Secundæ declinationis terminationes ſunt apud latinos quidem

Er, Ir, Vr, Vs, Vm } ut { Aper, Vir, Satur, Dominus, Templum.

Et græcorum { Os, On, Eus } ut { Delos, Ilion, Orpheus.

Os. Attica in, os, genitiuum in, o, mittunt, accuſatiuum in, on: ut, { Androgeos, Androgeo } accuſatiuo Androgeon.

Vs. Quædam græca contracta in, us, uocatiuum formant in, u: ut, { Panthus, Oedipus } o { Panthu, Oedipu.

Nota

Notabis et latina quædam tam in, us, q̃ in, e, mittere uocatiuum ſingularem : ut,

Agnus	Fluuius
Vulgus	Chorus
Lucus	Populus pro natione. Quin

Ouidius auſus eſt dicere : *Latmius Endymion non eſt tibi ſuna rubori?* Sed atticam Græcorum dialecton imitatus, quæ uocatiuum recto ſimilem ſemper formar.

Eus, genitiuum format in ei, uel, eos, datiuum in, ei, accuſatiuum in, ea, uocatiuum in, eu : ut, Eus.

Nom.	Orpheus	Accu.	Orphea Oui. Orpheõ
Gen.	Orphei uel Orpheos	Voc.	Orpheu
Dati.	Orphei	Abla.	Orpheo.

Notandæ ſunt deniq; ſyncopationes illæ

Deûm	pro	Deorum
Virûm		Virorum.

Item anomala illa in ambobus et duobus : ut, et in ambo et duo, quas duas uoces poëtæ etiam in accuſatiuo maſculino uſurpant. Virgilius. *Si duo præterea tales idea tuliſſet Terra uiros.* Amſo et duo.

Horatius. *Ne uos titilet gloria, iureiurando obſtringam ambo.* Cicero in Philipp. ſecunda. *Præter duo uos nemo ſic loquitur.* Ambo et duo in accuſatiuo maſculino.

TERTIA DECLINATIO.

Tertia declinatio admodum uaria eſt, cuius difficiliores duntaxat caſus hoc loco attingemus. Tertia nominum declinatio.

Quorundam accuſatiui flectuntur tantum in, im : ut, Accuſatiui in, im.

Vim	Maguderim
Rauim	Amuſim
Tuſim	Charibdim.
Sitim	

In em vel im. Sic et quidam fluuiorum accusatiui: ut, { Tibrim / Ararim.

Quædam accusatiuos flectunt in, im, et in, em, communiter: ut,

{ Buris / Peluis / Clauis / Securis / Puppis / Torquis } im, uel em, { Turris / Restis / Febris / Nauis / Bipennis / Aqualis } im, uel em.

Ablatiuus sing. Ablatiuus regulariter in, e, desinit: ut,

{ Pectus / Salus } abltõ { Pectore / Salûte.

Propria nomina adiectiuis similia ablatiuos in, e, mittunt: ut, Felice, Clemente, Iuuenale, Martiale. &c.

At neutra desinentia in, al, ar, &, e, ablatiuum magna ex parte mittunt in, i: ut,

{ Vectigal / Calcar / Mare } ablatiuo { Vectigâli / Calcâri / Mari.

Retis. Ablatiuus rete à nominatiuo Retis est, non à nominatiuo rete.

Par, cum compositis tam, e, quàm, i, habet: ut,

{ Par / Compar } abltõ { Pare / Compare } uel ri.

Hæc tamen, e, retinent { Far / Hepar / Iubar } e { Nectar / Gausape / Præsepe } e

Vt hæc propria { Soracte / Præneste / Reâte } abltõ { Soracte / Præneste / Reâte.

Festorum nomina. Festorum nomina quæ tantum pluralia sunt, genitiuum interdum in, orum, mittunt: ut,

{ Agonalia / Vinalia } gtõ { Agonaliorum / Vinaliorum.

In

Interdum autem in ium: ut,

{Floralia / Feralia} gtō {Floralium / Feralium.}

Aliquando uero tam in, orum, q̃, ium: ut,

{Parentalia / Saturnalia} gtō {Parentaliorum / Saturnaliorum} uel ium.

Datiuos uero & ablatiuos in, bus: ut,

{Saturnalibus / Bacchanalibus.} Præter quinquatrijs, quod iuxta ſecundam declinationem format prædictos caſus.

Menſium nomina in, er, &, is, ablatiuum in, i, ſolum mittunt: ut, *Menſium nomina.*

{September / Aprilis} ablatō {Septembri / Aprili.}

Quorum accuſatiuus in, im, tantum deſinit, ijs ablatiuus exit in, i: ut,

{Sitim / Tuſsim} ablatō {Siti / Tuſsi.}

Adiectiua, quæ nominatiuum in, is, uel, er, &, e, neutrum faciunt, ablatiuum mittunt in, i, ſolum: ut,

{Fortis / Mollis / Dulcis} ablatiuo {Forti / Molli / Dulci.} Sic

{Acer / Acris / Acre} ablatiuo acri.

Licet poëtæ interdum metri cauſa, e, pro, i, uſurpent.

Cætera adiectiua tam in e, q̃ in, i, mittunt: ut, *Nota.*

{Capax / Duplex} ablatō {Capace / Duplice} uel ci.

Præter {Pauper / Degener / Vber} {Soſpes / Hoſpes.} Quæ in, e, tantum faciunt ablatiuum.

Com-

Comparatiua etiam bifariam faciunt ablatiuum: ut,

{Melior / Doctior} abltõ {Meliore / Doctiore} uel ri

Similiter et ſubſtantiua quædam: ut,

Ignis, Amnis, Anguis, Supellex, Vnguis, Vectis } ablatiuo { Igne, Amne, Angue, Supellectile, Vngue, Vecte } uel i.

Rarius autem Ciuis } abltõ { Ciue uel ciui.
Rarius etiam Arpinas } { Arpinate uel ti.

Etſic de cæteris id genus gentilibus. Deniq; ad eundem modum ablatiuos formant, quorum accuſatiui per, em, et, im, finiunt: ut,

{Puppis / Nauis} abltõ {Puppe / Naue} uel i

Et uerbalia item in trix: ut,

{Victrix / Altrix} abltõ {Victrice / Altrice} uel ci.

Ntūs plur. Neutra quorum ablatiuus ſingularis exit in, i, tantum, uel in e, et, i: nominatiuum pluralem mittunt in, ia: ut,

{Molli / Duplice uel ci} {Mollia / Duplicia.}

præter {Vbera, Plura uel pluria, Apluſtra uel apluſtria.} Et comparatiua: ut,

{Meliora / Fortiora} {Doctiora / Priora.}

Gtūs plur. Ex ablatiuis in, i, tantum, uel in, e, et, i, fit pluraliter genitiuus in, ium: ut,

{Vtili / Puppe uel pi} {Vtilium / Puppium.}

Præter Comparatiua: ut,

Maio-

Maiorum
Meliorum. Item præter iſta.

Supplicum
Complicum
Strigilum
Artificum
Vigilum

Veterum
Memorum
Pugilum
Inopum.

At plus plurium format. Sunt & quæ ſyncopam aliquando admittunt, cuiuſmodi ſunt

Sapientûm
Serpentûm } pro Sapientium
Serpentium.

Quando nominatiui ſingulares duabus conſonantibus finiuntur, genitiui plurales exeunt in, ium: ut,

Pars		Partium
Vrbs		Vrbium
Falx	Genitiuo	Falcium
Glans	Plural.	Glandium
Trabs		Trabium
Merx		Mercium.

Eccipe

Hyemum	Forcipum
Principum	Inopum
Participum	Cœlibum
Municipum	Clientum.

Vbi in nominatiuo & genitiuo ſingularibus reperiuntur pares ſyllabæ, genitiuus pluralis exit in, ium: ut,

Collis
Menſis } is. Genitiuo Collium
Auris Menſium
Aurium. Addeiſtis,

Litium
Ditium
Vitium

Salium
Manium
Penatium.

Excipe tamen, Canum, Panum, Vatum,
Iuuenum, Opum, Apum.

As format aſsium. Os, oſsium.
Mas, marium. Faux, faucium.
Vas, uadis, uadium. Mus, murium.
Nox, noctium Caro, carnium.
Nix, niuium. Cor, cordium.

Alituum ab ales aſſumit, u : Boũm anomalum eſt, ut etiam bobus uel bubus.

Accuſatiuus plur. Quorum genitiui plurales deſinunt in, ium, accuſatiuum formant per, es, &, eis, diphthongum: ut,

Partium Partes } uel eis
Omnium Omnes }

Græcorum declin. Græco fonte deriuata pleraq; quando iuxta linguæ ſuę morem uariantur, genitiuum mittunt in, os : ut,

Titan
Pan
Daphnis } Genitiuo Titânos, Panos, Daphnidos
Phyllis Phyllidos.

Datiuum uero in, i, breue : ut,

Titâni Daphnidi
Pani Phyllidi.

Accuſatiuum in, a, niſi ſint neutri generis in, a, non terminantia: ut

Pana Amarillida
Phyllida Orphea.

Is, tamen &, ys, per, os, purum declinata in genitiuo, accuſatiuum faciunt, s, nominatiui mutata in, n : ut,

Tethys, Tethyos,
Decapolis, lios,
Geneſis, ſios, } actõ Tethyn, Decapolin, Geneſin, Metamorphôſin.
Metamorphôſis, ſios,

Sunt quæ duplicem genitiuum faciunt, alterum in, os, non purum, alterum in, os, purum. Atq; hęc pro genitiuorum ratione duplicem quoq; accuſatiuum formant, alterum in, n, alterum in, a : ut, Paris, genitiuo Paridos & Parios, accuſ. Parida & Parin

Parin. Themis, gen. Themidos et Themios, accuſ. Themida et Themin.

Fœminina in, ô, genitiuum in, ûs, et accuſatiuum in, ô, mittunt : ut,

Sapphô, ſapphûs,	hanc	Sapphô
Mantô, mantûs,		Mantô
Cliô, cliûs,		Cliô.

Vocatiuus nominatiuo magna ex parte ſimilis eſt, in nonnullis tamen à nominatiuo abijcitur, s : ut,

Pallas, Pallantis,	o	Palla
Theſeus, Theſeos,		Theſeu
Tethys, Tethyos,		Tethy
Phyllis, Phyllidos,		Phylli
Alexis, Alexios,		Alexi
Achilles, Achilleos,		Achille.

Neutra ſingularia in, a, græca ſunt, ut problêma, poëma. Quæ ueteres iuxta latinam quoq; formam declinabant, addita ſyllaba, tum, ut hoc problématum, hoc poëmatum. Quorum datiui et ablatiui plurales adhuc in frequentiore uſu ſunt, ut problematis, poëmatis. *Græca neutra in, a,*

QVARTA DECLINATIO.

Quartæ declinationi nihil ferè difficultatis ineſt. *Quarta declinatio nominum.*

Nam duas tantum ſortitur terminationes in recto ſingulari, nempe

Vs	ut	Manus
V		Genu.

V neutrorum eſt ſolum, atq; in ſingulari per omnes uagatur caſus.

Veteres à nominatiuis

Anus	dixerunt	Anuis	in genitiuo.
Tumultus		Tumulti	
Ornatus		Ornati	

Terent. *Eius anuïs causa*. Idem. *Nihil ornati*. *Nihil tumulti*.

Datiuus sing. Datiuus uï habet, et interdum etiam, u : ut,

{Fructui / Concubitui} rarius {Fructu / Concubitu}. Vergilius *Quod ne'q; concubitu indulgent*. Terent. *Vestitu nimio indulges*.

Iesus. Currûm autem pro curuûm, synæresis est, ut & in alijs declinationibus fieri solet. Iësus, in accusatiuo Iësum habet, in reliquis uero casibus ubiq; Iësu.

Ablatiuus plur. Hæc datiuum et ablatiuum pluralem in, ubus, formant.

Acus, Lacus, Artus, Arcus, Tribus, Ficus — ubus

Specus, Quercus, Partus, Portus, Veru — ubus.

Cætera omnia in, ibus : ut, Fructibus, Fœtibus, Manibus, Motibus.

QVINTA DECLINATIO.

Quinta declinatio nominum. Quinta declinatio genitiuum, datiuum, et ablatiuum pluralem in paucioribus sortita est, quemadmodum infra in heteroclitis fusius tradêtur.

Olim iuxta hanc declinationem flectebantur quædam nomina tertiæ inflexionis : ut, *Plebes*, *plebei*.

Genitiuus singu. Genitiuus huius declinationis olim etiam in, es, ij, et, e, exibat. Cicero. *Equites uero daturos illius dies pœnas*. Vergilius. *Munera lætitiam'q; dij*. Salustius. *Vix decima parte die reliqua*.

Cæterum præter ista, quæ iam diximus, notabis diligenter ea nomina, quæ à grammaticis hæteroclita dicuntur. Hæc partim uaria probatorum autorum lectione, partim à sequentibus regulis discere licebit.

De

DE NOMINIBVS HETEROCLITIS.

QVAE genus aut flexum uariant, quæcunq; nouato
Ritu deficiunt, ſuperántue, heteroclita ſunto. *Heteroclita quæ ſint.*

VARIANTIA.

Hæc genus ac partim flexum uariantia cernis, *Variantia.*
Pergamus infelix urbs Troïm, pergama gignit,
Quod niſi plurali careat, facit ipſa ſupellex,
Singula fœmineis, neutris pluralia gaudent.

Dat prior his numerus neutrum genus, alter utrumq;
Raſtrum cum freno, filum, ſimul atq; capiſtrum.
Argos item, & cœlum, ſunt ſingula neutra, ſed audi
Maſcula duntaxat cœlos, uocitabis & argos.
Frenaſed & frenos, quo pacto & cætera formant.

Nundinum, et hinc epulũ: quibus addito ballneum. Et hęc ſunt
Neutra quidem primo, muliebria rite ſecundo.
Balnea plurali, Iuuenalem conſtat habere.

Hæc maribus dantur ſingularia, plurima neutris:
Mœnalus, atq; facer mons Dindimus, Iſmarus, atq;
Tartara, Taÿgetus, ſic Tęnara, maſsica, & altus
Gargarus. At numerus genus his dabit alter utrumq;
Sibilus atq; iocus, locus, et Campanus Auernus.

DEFECTIVA.

Quæ ſequitur manca eſt numero caſúue propago. *Defectiua*

Aptôta.

Quæ nullum uariant caſum, ut fas, nil, nihil, inſtar,
Multa & in, u, ſimul, i, ut ſunt hæc cornúq;, génúq;. *Aptôta.*

Sic gummi, frugi, sic tempe, tot, quot et omnes
A tribus ad centum numeros, aptôta uocabis.

Monoptôta.

Monoptôta. Estq; monoptôton nomen cui uox cadit una,
Ceu noctu, natu, iussu, iniussu, simul astu,
Promptu, permissu. Plurali legimus, astus.
Legimus inficias: sed uox ea sola reperta est.

Diptôta.

Diptôta. Sunt diptôta, quibus duplex flexura remansit,
Vt fors forte dabit sexto, spontis quoq; sponte.
Sic plus pluris habet, repetundarum repetundis.
Iugeris et sexto dat iugere. Verberis autem
Verbere. Suppetiæ quarto quoq; suppetias dant.
Tantundem dat tantidem. Simul impetis hoc dat
Impete. Iunge uicem, sexto uice, nec lego plura.
Verberis atq; uicem, sic plus cum iugere, cunctos
Quatuor hæc numero casus tenuere secundo.

Triptôta.

Triptôta. Treis quibus inflectis casus, Triptôta uocantur.
Vt precis atq; precem petit, et prece blandus amicam.
Sic opis est nostræ, fer opem legis, atq; ope dignus.
At tantum recto frugis caret, et ditionis.
Integra uox uis est, nisi desit forte datiuus.
Omnibus his mutilus numerus prior, integer alter.

Relatiua. Quæ referunt, ut qui: quæ percontantur, ut ecquis:
Et quæ distribuunt, ut nullus, neuter, et omnis:
Infinita solent his iungi, ut quilibet, alter:
Quinto hæc sæpe carent casu, et pronomina, præter
Quatuor hæc infra, noster, nostras, meus, et tu.

Propria. Propria cuncta notes, quibus est natura coërcens.
Plurima ne fuerint, ut Mars, Cato, Gallia, Roma.

Ida

Ida, Tagus, Lelaps, Pernâſus, Bucephalúſque.
His frumenta dabis, penſa, herbas, uda, metalla.
In quibus, autorum quæ ſunt placita, ipſe requiras.
Eſt ubi pluralem retinent hæc, eſt ubi ſpernunt.

Ordea, farra, forum, mel, mulſum, defruta, thúſq;.
Tres tantum ſimiles uoces, pluralia ſeruant.

Maſc. ſin.

Heſperus et ueſper, pontus, limúſq;, fimúſq;,
Sic penus, et ſanguis, ſic æther, nemo: ſed iſta
Maſcula ſunt numerum uix excedentia primum.

Fœm. ſing.

Singula fœminei generis, pluralia raro,
Pubes, atq; ſalus: ſic talio, cum indole, tuſis,
Pix, humus, atq; lues, ſitis, et fuga iunge quietem.
Sic cholera atq; fames, bilisq;, ſenecta, iuuentus.
Sed tamen hæc ſoboles, labes, ut et omnia quintæ,
Treis ſimiles caſus plurali ſæpe tenebunt.
Excipe res, ſpecies, facies, aciésq;, diésq;,
Quas uoces numero totas licet eſſe ſecundo.
Iſtis multa ſolent muliebria nectere, ut, hæc ſunt,
Stultitia, inuidia, & ſapientia, deſidia, atq;
Id genus innumeræ uoces, quas lectio præbet,
Quam tibi præfixam, ceu certum collige filum.
Rarius his numerum quandoq; ſed adde ſecundum.

Neut. ſing.

Nec licet his neutris, numerum deferre ſecundum.
Delicium, ſenium, letum, cœnúmq;, ſalúmq;,
Sic barathrum, uirus, uitrum, uiſcúmq;, penúmq;,
Iuſtitium, nihilum, uer, lac, gluten, ſimul halec,
Adde gemu, ſolium, iubar, hic quoq; talia ponas,
Quæ tibi, ſi obſerues, occurrent multa legenti.

Maſſing.

Maſcula ſunt tantum numero contenta ſecundo,
Manes, maiores, cancelli, liberi, et antes,

Menſes

Menſes profluuium, lemures, faſti, atq; minores.
Cum genus aſſignant natales, adde penates,
Et loca plurali, quales Gabiiq;, Locriq;.
Et quæcunq; legas paſsim ſimilis rationis.

Fœm plur. Hæc ſunt fœminei generis numeriq; ſecundi,
Exuuiæ, phalerę, gratęsq;, manubiæ, & idus,
Antiæ, & induciæ, ſimul inſidiæq;, minęq;,
Excubiæ, nonæ, nugæ, tricæq;, calendæ,
Quiſquiliæ, thermæ, cunæ, diræ, exequiæq;,
Inferiæ & feriæ, ſic primitiæq;, plagęq;
Retia ſignantes, ut ualuæ, diuitięq;,
Nuptiæ, item & lactes. Addantur Thebæ, & Athenæ,
Quod genus inuenias & nomina plura locorum.

Neut. plur. Rarius hæc primo, plurali neutra leguntur:
Mœnia cum teſquis, præcordia, luſtra ferarum,
Arma, mapalia, ſic bellaria, munia, caſtra.
Funus iuſta petit, petit & ſponſalia uirgo,
Roſtra diſertus amat, pueriq; crepundia geſtant,
Infantesq; colunt cunabula, conſulit exta
Augur, & abſoluens ſuperis effata recantat.
Feſta deûm poterunt, ceu bacchanalia iungi.
Quod ſi plura leges, licet hac quoq; claſſe reponas.

REDVNDANTIA.

Redundantia. Hæc quaſi luxuriant, uarias imitantia formas.
Nam genus & uocem uariant, tonitrus, tonitruq;,
Sic clypeus, clypeum, baculus baculum atq; bacillum.
Senſus & hoc ſenſum, tignus tignumq;. Tapetum
Atq; tapete, tapes, punctus punctumq;. Sinapi
Quod genus immutans fertur ſcelerata ſinapis.
Sinus & hoc ſinum uas lactis, mendaq; mendum.
Viſcus & hoc uiſcum, ſic cornu & flexile cornum,

At Lucanus ait, Cornus tibi cura ſiniſtri.
Euentus ſimul euentum. Sed quid moror iſtis?
Talia doctorum tibi lectio mille miniſtrat.

Sed tibi præterea quædam ſunt græca notanda,
Quæ ex quarto caſu fœtum peperere latinum.
Nam panther panthêra creat, crateráq; crater,
Caſsida caſsis habet, ſed & æther æthera fundit.
Hinc cratêra uenit, uenit æthera, ſic caput ipſum
Caſsida magna tegit, nec uult panthêra domari.

Nominatiui ex accuſatiuis græcis.

Vertitur his rectus, ſenſus manet & genus unum,
Gibbus & hic gibber, cucumis cucumer, ſtipis & ſtips.
Sic cinis atq; ciner, uomis uomer, ſcobis & ſcobs.
Puluis item puluer, pubis puber. Quibus addes
Quæ pariunt, or, &, os, honor, & labor, arbor, odòrq;.
His & apes & apis, plebs, plebes. Sunt quoq; multa
Accepta à græcis, geminam referentia formam,
Vt delphin delphinus, & hic elephas elephantus.
Sic congrus conger, meleâgrus ſic meleâger,
Teucrus item Teucer. Dabis huc et cætera cuncta,
Quæ tibi par ratio dederint et lectio caſta.

Hæc ſimul et quarti flexus ſunt atq; ſecundi,
Laurus enim lauri facit & laurus genitiuo,
Sic quercus, pinus, pro fructu ac arbore, ficus.
His colus atq; penus, cornus quando arbor habetur.
Sic lacus, atq; domus, licet hæc nec ubiq; recurrat.
His quoque plura leges, quæ priſcis iure relinquas.
Et quæ luxuriant ſunt adiectiua notanda
Multa: ſed in primis quot & hæc tibi nomina fundunt,
Arma, iugum, neruus, ſomnus, cluúſq;, animúſq;,
Et quot limus habet, quot frenum, et ceta, bacillum.
A quibus, us, ſimul, is, formes, ut inermus, inermis.
Rarior aſt hilarus, uox eſt hilaris bene nota.

DE COMPARATIONE NOMINVM.

Nominum comparatio

COmparantur nomina, quorum ſignificatio augeri minuiue poteſt.

Gradus comparationis ſunt tres.

Poſitiuus gradus.

Poſitiuus, qui rem ſine exceſſu ſignificat: ut, Albus, niger, probus, improbus.

Comparatiuus.

Comparatiuus, qui ſignificationem ſui poſitiui, per aduerbium magis auget: ut,

{Albior / Probior} id eſt {Magis albus / Magis probus.}

Fit autem regulariter à primo poſitiui caſu in, i, addita ſyllaba, or, : ut,

ab {Amici / Pudici} fit {Amicior / Pudicior.}

Superlatiuus.

Superlatiuus, qui ſupra poſitiuum cum aduerbio ualde uel maxime ſignificat: ut,

{Doctiſsimus / Iuſtiſsimus} id eſt {Valde doctus uel maxime doctus, / Valde iuſtus uel maxime iuſtus.}

Fit autem regulariter à primo poſitiui caſu in, i, adiectis, ſ, &, ſimus: ut,

à {Candidi / Prudenti} fit {Candidiſsimus / Prudentiſsimus.}

Quæ uero poſitiua in, r, deſinunt, adiecto, rimus, ſuperlatiuum formant: ut,

{Pulcher pulcherrimus / Niger nigerrimus.}

Excipiuntur, Dextimus à dexter, Maturrimus ſiue maturiſsimus, ab antiquo, matur.

In ſis.

Sex iſta in, lis, ſuperlatiuum formant in, limus, nempe

Facilis

Facilis facillimus,
Docilis docillimus,
Agilis agillimus,
Gracilis gracillimus,
Humilis humillimus,
Similis simillimus.

Quæ deriuantur à Dico, loquor, uolo, facio, ad hunc modum comparantur. *Deriuata à dico, loquor &c.*

Maledicus, Maledicentior, Maledicentissimus } à dico { Magniloquus, Magniloquentior, Magniloquẽtissimus } à loquor

Plautus tamen à mendaciloquus & confidentiloquus, usurpat mendaciloquius et confidentiloquius.

Beneuolus, Beneuolentior, Beneuolentissimus } à uolo { Magnificus, Magnificentior, Magnificentissimus } à facio.

Quoties uocalis præcedit, us, finale, comparatio fit per aduerbia magis & maxime: ut,

Idoneus, Magis idoneus, Maxime idoneus
Arduus, Magis arduus, Maxime arduus.

Interim acré iudicium adhibendum est, ut quæ in legendis autoribus raro occurrunt, raro itidem usurpentur. Cuiusmodi sunt quæ sequuntur. *Comparatio inusitatior.*

Assiduior, Strenuior, Pientissimus uel pijssimus
Egregijssimus, Mirificissimus

Ipsissimus, Perpetuissimus, Tuissimus
Exiguissimus apud Ouidium.
Multissimus apud Ciceronem.

Comparatio anomala. *Comparatio irregularis.*

Bonus, Melior, Optimus
Malus, Peior, Pessimus
Magnus, Maior, Maximus
Paruus, Minor, Minimus.

Multus plurimus
Multa plurima
Multum, plus plurimũ

Vetus
Veterior
Veterrimus

Deterior
Deterrimus
ab antiquo deter

Nequâm
Nequior
Nequissimus

Citra
Citerior
Citimus

Intra
Interior
Intimus

Infra
Inferior
Infimus.

Extra
Exterior
Extimus uel
Extremus

Supra
Superior
Supremus
uel summus

Post
Posterior
Postremus

Vltra
Vlterior
Vltimus.

Prope
Propior
Proximus à quo
Proximior apud Ouidium.

Pridem
Prior
Primus

Diu
Diutior
Diutissimus

Sæpe
Sæpius
Sæpissime.

COMPARATIO DEFECTIVA.

Cõparatio manca.

Inclitus
Inclitissimus

Meritus
Meritissimus

Opimus
Opimior

Sinister
Sinisterior.

Ocyor
Ocyssimus
ab ὠκύς.

Nouus
Nouissimus

Iuuenis
Iunior.

Adolescens
Adolescentior

Senex
Senior

Potior
Potissimus

Ante
Anterior.

Longinquus
Longinquior

Nuper
Nuperrimus

Pænè
Pænissimus.

Cõparatio abusiua.

Interdum etiam à substantiuis fit comparatio, sed abusiuè: ut,

Neronior
Cinædior
Punior

à

Nerone
Cinædo
Pœno.

DE PRONOMINE.

PRONOMEN est pars orationis, qua in demonstranda, aut repetenda re aliqua, utimur.

Prono-

Pronomina ſunt quindecim.

Ego	Iſte	Suus
Tu	Hic	Noſter
Sui	Is	Veſter
Ille	Meus	Noſtras
Ipſe	Tuus	Veſtras.

Quibus addi poſſunt & ſua compoſita: ut,

Egomet, Tute, Idem et ſimilia } Vt etiam { Qui, Quæ, Quod.

DE ACCIDENTIBVS PRONOMINVM.

Accidunt pronomini { Species, Numerus, Caſus, Genus } { Declinatio, Perſona, Figura, } *Accidentia pronomini.*

DE SPECIE PRONOMINVM.

Species pronominum eſt duplex { Primitiua, Deriuatiua. } *Species pronominis.*

Ad primitiuam ſpectant iſta { Ego, Tu, Sui } { Ille, Ipſe, Iſte } { Hic, Is. } *Primitiua.*

Ex primitiuis alia ſunt { Demonſtratiua, alia Relatiua. }

Demonſtratiua dicuntur eadem, quæ & primitiua nimirum, *Demonſtratiua pronomina.*

Ego	Ille	Hic
Tu	Ipſe	Is.
Sui	Iſte	

Relatiua autem ſunt { Ille, Ipſe } { Hic, Is } { Idem, Qui. } *Relatiua pronomina.*

Deriuatiua. Deriuatiua sunt { Meus, Tuus, Suus } { Noster, Vester } { Nostras, Vestras. }

Deriuatiuorum alia sunt { Possessiua, alia Gentilia. }

Possessiua. Possessiua sunt: Meus, tuus, suus, noster, uester.

Gentilia. Gentilia ex eo dicuntur, quòd gentem et nationem, uel partes et sectas significent: ut, Nostras uestras et cuias nomen.

DE NVMERO.

Numerus in pronominibus. Numerus pronominum duplex est.

{ Singularis, Pluralis } ut { Ego, Nos. }

DE CASV.

Casus in pronomine. Casus autem sunt sex quemadmodum in nomine.

Vocatiuo carent omnia pronomina, præter hæc quatuor. Tu, meus, noster, nostras.

Martialis tamen pronomini ipse uocatiuum tribuere uidetur quum ait: Vt *Martis reuocetur amor, seuisq; tonantis,*
A te Iuno peto cestos, et ipsa Venus.

DE GENERE.

Genus in pronominibus. Genera sunt in pronominibus, périnde ut in adiectiuis nominum. Alia enim ad tria genera referuntur: ut, Ego, tu, sui: alia per tria genera uariantur pronomina: ut, meus, mea, meum.

DE DECLINATIONE.

Pronominũ declinatio prima. Declinationes pronominum sunt quatuor. Genitiuus autem primæ declinationis exit in, i: ut,

{ Ego, Tu } gtõ { Mei, Tui } { Et sui, quod recto caret in utroq; numero.

Secunda. Genitiuus secundæ desinit in, iīs, uel, ius, Cuius formæ sunt,

Ille, Ipse, Iste, Hic, Is, Qui } Genitiuo { Illius, Ipsius, Istius, Huius, Eius, Cuius.

Geni-

Genitiuus tertiæ declinationis exit in, i, æ, i, quemadmodum nominum adiectiuorum, quæ per tres terminationes uariantur, Cuius sortis sunt. Tertia.

Ntõ { Meus, mea, meum, / Tuus, tua, tuum, / Suus, sua, suum, / Noster, nostra, nostrũ, / vester, uestra, uestrum, } Gtõ { Mei, meæ, mei, / Tui, tuæ, tui, / Sui, suæ, sui, / Nostri, nostræ, uestri. / Vestri, uestræ, uestri. }

Genitiuus quartæ habet, atis, ex quo ordine sunt Quarta.

{ Nostras / Vestras / Cuias } Genitiuo { Nostratis / Vestratis / Cuiatis. }

Cæteri obliqui in utroq; numero ad formam nominum tertiæ declinationis inflectuntur.

DE PERSONA.

Personæ pronominum sunt tres. Personæ pronominũ,

{ Prima / Secunda / Tertia } ut { Ego / Tu / Ille. }

DE FIGVRA.

Figura est duplex { Simplex / Composita } ut { Ego / Egomet. } Figura.

Promnomina inter se componuntur: ut, Pronominũ compositio.

{ Egoipse / Tupse } { Suũpsius / Meũpsius. }

Ntõ { Istic / Istæc / Istoc uel / Istuc } actõ { Istunc / Istanc / Istoc uel / Istuc } abltõ { Istoc / Istac / Istoc. }

Plur. Nominatiuo et accusatiuo istæc. Eodem modo declinatur et illic, illæc, illoc.

Componuntur etiam cum nominibus: ut, Cuiusmodi, huiusmodi, istiusmodi, illiusmodi.

Compo=

Componuntur & cum præpoſitionibus: ut, Mecum, tecum, ſecum, nobiſcum, uobiſcum, quicum, quibuſcum.

Componuntur itidem & cum aduerbijs: ut,

Eccum, Eccam, Eccos, Eccas ab ecce. Ellum, Ellam, Ellos, Ellas ab ecce.

Vt et idem quoq; ab is, & demum.

Cum coniunctione quoq; componuntur: ut,

Ntō	Hiccine, Hęccine, Hoccine	actō	Hunccine, Hanccine, Hoccine	abltō	Hoccine, Haccine, Hoccine.

Plur. Hæccine, neutrum.

Componuntur deniq; cum ſyllabicis adiectionibus: ut, Met, Te, Ce, Pte.

Met. Met adijcitur primæ & ſecundæ perſonæ: ut, Egomet, meimet, mihimet, memet, noſmet. &c. Sic ſibimet quoque ac ſemet dicimus.

Tumet autem in recto non dicimus, ne putetur eſſe uerbum à tumeo. Sed tuimet, tibimet, temet, uoſmet. &c.

Te. Te adijcitur iſtis {Tu, Te} ut {Tute, Tete.}

Ce. Ce adijcitur obliquis horum pronominum, Hic, ille, iſte, quoties in, s, deſinunt: ut,

Huiuſce hiſce, Illiuſce, Iſtiuſce. Hoſce, Illoſce, Iſtoſce.

Pte. Pte apponitur iſtis ablatiuis {Mea, Tua, Sua, Noſtra, Veſtra} ut {Meapte, Tuapte, Suapte, Noſtrapte, Veſtrapte.}

Interdum etiam maſculinis et neutris adijci ſolet: ut, Meopte

Marte

Marte. Tuopte labore. Suopte iumento. Noſtropte damno. &c.

Quis et qui ad hunc modum componuntur.

Quis in compoſitione huſce particulis poſtponitur.

En	ut	Ecquis
Ne		Nequis
Alius		Aliquis
Num		Nunquis
Si		Siquis.

Et hæc tam in fœminino ſingulari, q̃ in neutro plurali, qua habent non quæ: ut, Siqua mulier. Néqua flagitia. &c. Præter, ecquis, quod utrunq; in fœminino habere reperitur, ecquæ, et ecqua. Ecquæ.

His autem articulis præponitur quis in compoſitione,

Nam	ut	Quiſnam
Piam		Quiſpiam
Putas		Quiſputas
Quam		Quiſquam
Que		Quiſque.

Et hæc ubiq; præterq̃ in ablatiuo ſingulari, quæ, habent non qua: ut, Quænam doctrina, Negotia quæpiam, Optima quæq;.

Quis etiam cum ſeipſo componitur, ut quiſquis, quod & in hunc modum uariatur.

Ntõ	Quiſquis	Abltõ	Quoquo
	Quicquid, actõ quicquid,		Quaqua
			Quoquo.

Qui in compoſitione præponitur his particulis.

Dam	ut	Quidam
Vis		Quiuis
Libet		Quilibet
Cunq;		Quicunq;.

Et hæc ubiq; præterq̃ in ablatiuo ſingulari, quæ, retinent, non qua: ut, Quædam puella, Quæcunq; facinora.

DE VERBO.

Verbum. VErbum est pars orationis, quæ modis & temporibus inflexa, esse aliquid, agereue, aut pati significat: ut,

Sum	Moueo	Moueor
Existo	Tango	Tangor.

Verbū diuiditur in primis in Personale, Impersonale ut Doceo, Oportet

Personale. Personale est, quod certis personis distinguitur: ut,

Ego lego,	Hic legit,
Tu legis,	Illi legunt.

Impersonale. Contra, Impersonale dicitur, quod diuersarum personarum uocibus non distinguitur nec uariatur: ut, Pœnitet, tædet, miseret, oportet.

DE ACCIDENTIBVS VERBO.

Accidentia uerbo. Verbo quidem accidunt ista Genus, Modus, Tempus, Figura; Species, Persona, Numerus, Coniugatio.

DE GENERE.

Verborum genera. Quinq; sunt uerborum genera Actiuum, Passiuum, Neutrum; Deponens, Commune.

ACTIVVM.

Actiuum. Actiuum est quod agere significat, et in, o, finitum, passiuum in, or, formare potest: ut,

Doceo	Doceor
Lego	Legor.

PASSIVVM.

Passiuum. Passiuum est, quod pati significat, et in, or, finitum, actiuam formam, r, dempto, resumere potest: ut,

Amor	Amo
Afficior	Afficio.

Neu-

Neutrum eſt, quod in, o, uel, m, finitum, nec actiuam nec paſsiuam formam integrè induere poteſt: ut, Curro, ambulo, iaceo, ſum. *Neutrum.*

Neutrorum tria ſunt genera.

Nam aliud ſubſtantiuum dicitur: ut, {Sum / Es} {Eſt / Sumus. &c.} *Neutrũ ſubſtantiuum.*

Aliud abſolutum, ſic dictum, quod ipſum per ſe ſenſum abſoluat. Atq; hoc rurſus duplex eſt. Nam alterum actionem completam in ipſo uerbo ſignificat, nec in aliud tranſeuntem: ut, Ambulo, dormio, pluit, ningit. *Neutrũ abſolutum.*

Alterum uero paſsionem in ipſo completam indicat: ut, palleo, rubeo, albeſco, nigreſco.

Eſt præterea & aliud, cuius actio in rem cognatæ ſignificationis tranſit, ac tertiam perſonam paſsiuæ uocis uſurpat: ut,

{Bibo uinum / Curro ſtadium / Viuo uitam} {Vinum bibitur / Stadium curritur / Vita uiuitur.}

Sunt deniq; quæ ſimplicia quidem neutra ſunt, compoſita uero agendi uim concipiunt: ut,

{Eo / Mingo} {Adeo / Commingo.}

DEPONENS.

Deponens, quod, or, finitum, uel actiui ſignificationem habet, ut loquor uerbum: uel neutri, ut philoſophor. *Deponens.*

COMMVNE.

Commune, quod, or, finitum, tam actiuam quàm paſsiuam ſignificationem obtinet: ut, *Commune.*

Veneror	Oſculor	Interpretor
Criminor	Adûlor	Amplector
Conſôlor	Fruſtror	Meditor
Stipulor	Dignor	Experior
Speculor	Teſtor	Ementior.

Multaq; id genus alia, quæ paſsim apud ueteres reperias.

DE MODO.

Modi uerborum. Modi uerborum ſex enumerantur.

Indicatiuus Indicatiuus, qui ſimpliciter aliquid fieri aut non fieri definit: ut, *Probitas laudatur & alget*. Hic modus aliquando per interrogationem uſurpatur: ut, *Quis leget hæc?* aliquando per dubitationem: ut, *An in aſtu uenit aliud ex alio malum?*

Imperatiuus. Imperatiuus, quo inter imperandum utimur. Hic modus futurum non habet, ſed præſens duplex, ut apud Propertium,

Aut ſi es dura, nega: ſin es non dura, uenito. Verg.

Tityre dum redeo, breuis eſt uia, paſce capellas,
Et potum paſtas age Tityre, et inter agendum
Occurſare capro (cornu ferit ille) caueto.

Præteritum autem à ſubiunctiuo mutuatur. Cicero. *Sed amabo te, nihil incommodo ualetudinis tuæ feceris.* Martialis.

Dic quotus es, quanti cupias cœnare, nec uſſum
Addideris uerbum: cœna parata tibi eſt.

Quin et illa paſsiua { Præceptum ſit / Dictum ſit / Determinatum ſit. } Præteriti imperatiui eſſe fatetur Priſcianus. Hic modus etiam permiſsiuus dicitur, quod interdum per hunc permiſsio ſignificetur, ut apud Vergilium.

Si ſine pace tua, atq; inuito numine Troës
Italiam petiere, luant peccata, nec illos
Iuueris auxilio.

Deniq; aliquando etiam ſuppoſitiuus aut hortatiuus appellatur: ut, *Eamus, et in media arma ruamus.*

Optatiuus. Optatiuus, quo optamus fieri rem aliquam, nec refert, factá ne ſit, an fiat, an ſit faciendа: ut, *Vtinam bonis litteris ſuus detur honos.*

Modus optatiuus, potentialis, & ſubiunctiuus, quinq; ſeparata iiſdem uocibus tempora habere uidentur, ut eſt author Linacrus. Præterea notandum eſt præſens huius modi, aſſumere quandoq; ſignificationem futuri: ut, *Vtinam aliquando tecum loquar.*

Po-

Potentialis, quo posse, uelle, aut debere fieri aliquid significamus: ut, Expectes eadem à summo minimoq; poeta, pro potes expectare. Non expectes, ut statim gratias agat, qui sanatur inuitus, pro Non debes expectare. Quis enim rem tam ueterem, pro certo affirmet? pro uult affirmare. Potentialis

Græci hunc modum nunc per indicatiuum, nunc per optatiuum modum et particulam ἄν exprimunt. Græcorum optandi modus.

Subiunctiuus, qui nisi alteri subiiciatur orationi, uel alteram sibi subiectam orationem habeat, per se sententiam non absoluit: ut, Si fueris felix, multos numerabis amicos. Subiunctiuus.

Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Temporum igitur uocibus hi tres modi per omnia (sicut dictum est) conueniunt, discernuntur uero significatu et signis. Optatiuus enim semper adhæret aduerbio cuipiam optandi: ut, Vtinam ueniat aliquando tempus. Potentialis uero neq; ullum aduerbium adiunctum habet, nec coniunctionem. Subiunctiuus autem semper aliquam coniunctionem annexam habet: ut, Si uenero. Vt taceas. Quum cœnauero.

Infinitiuus qui agere quidem aut pati significat, at citra certam numeri et personæ differentiam: ut, Malim probus esse q̃ haberi. Infinitiuus.

DE TEMPORE.

Tempora sunt quinq;. Tem. præs. præterimperfectum.

Præsens, quo actio nunc geri significatur: ut, Scribo.

Imperfectum, quo prius quidem aliquid in agendo fuisse significatur, non tamen absolutã tunc temporis fuisse actionem.

Verg. Hic templum Junoni ingens, Sydonia Dido
Condebat. Erat enim adhuc in opere.

Perfectum, quo præterita absolutáq; significatur actio, hoc in passiuis, deponentibus, & communibus duplex est, et ob id duplici circuitione explicatum. Perfectum

Alterum, quo proximè præteritũ exprimitur: ut, Pransus sum:

alterum, quo ulterius præteritum indicatur: ut, *Pransus fui*. Non enim si modo pransus sis, pransus fui commodè aptéue dixeris.

Præterplus q̃ perfectũ. Plusquàm perfectum, quo actio iamdiu preterita significatur.

Futurum. Futurum, quo res in futuro gerenda significatur. Hic promissiuus modus à nonnullis uocatur, quòd uideatur aliquid promittere, aut uelle facere. Ouid.

Ibimus ô Nymphæ, monstratáq; saxa petemus.

Huius aliud genus est, quod exactum uocant: ut, *Videro, abiero.* Ter. *Si te æquo animo ferre accipiet, negligentem feceris.* Quod quidem exactum futurũ etiam in subiunctiuo modo reperitur. Plin. *Ero securior dum legam, statimq; timebo, quum legero.*

DE FIGVRA.

Figura uerborum. Figura est duplex {Simplex / Composita} ut {Facio / Calefacio.}

Verba composita, quorum simplicia exoleuerunt, sunt

{Defendo / Offendo}	{Aspicio / Conspicio}	{Experior / Comperior}	
{Expedio / Impedio}	{Deleo / Imbuo}	{Compello / Appello}	{Incendo / Accendo}
{Ingruo / Congruo}	{Infligo / Instigo}	{Impleo / Compleo}	{et id genus / alia.}

Quædam etiam uidentur à grẽcis nata: ut, {Impleo à πλῶ / Procello à κέλλω.}

DE SPECIE.

Species uerborum. Species est duplex:

Deriuatiua Primitiua, quæ est prima uerbi positio: ut, Ferueo.

Deriuatiua, quæ à primitiua deducitur: ut, Feruesco.

Deriuatiuæ genera sunt quinq;.

Inchoatiua seu potius meditatiua Inchoatiua à grammaticis appellata (quæ Valla meditatiua potius, et augmentatiua appellat) in, sco, desinunt: ut, *Labasco, calesco, ingemisco, edormisco.*

Hæc

Hæc aut inchoationem ſignificant: ut, *luceſcit*, id eſt, incipit lucere, aut certe gliſcere & intendi, ut apud Verg.

Exſtere mentem nequit, ardeſcitq; tuendo; hoc eſt, magis magiſque ardet. Ex his plæraq; pro thematibus primarijs uſurpantur: ut, *Timeſco, hiſco, conticeſco*: id eſt, *timeo, hio, taceo*.

Frequentatiua deſinunt in to, ſo, xo, aut tor: ut, *Frequentatiua.*

Viſito	Pulſo	Nexo	Sector
Affecto	Viſo	Texo	Scitor
Scriptito	Quaſſo	Vexo	Sciſcitor.

Significant autem uel aſsiduitatem quandam, uel conatum: ut, dictito, id eſt, frequenter dico: uiſo, id eſt, eo ad uidendum. Huc pertinent & illa: Vellico, fodico, albico, & ſimilia id genus, quæ à grammaticis etiam apparatiua appellari ſolent. *Apparatiua*

Deſideratiua finiunt in, urio: ut, lecturio, parturio, eſurio, cœnaturio. Hæc ad ſignificationem ſuorum primitiuorum, ſtudium atq; appetentiam quandam adijciunt: ut, lecturio, id eſt, legere cupio: cœnaturio, id eſt, cupio cœnare. *Deſideratiua.*

Diminutiua in lo uel ſſo exeunt, ut ſorbillo, cantillo, pitiſſo, id eſt, parum ac modice ſorbeo, canto, bibo. *Diminutiua.*

Imitatiua ſunt, quæ imitationem ſignificant: ut, patriſſo, atticiſſo, platoniſſo. At latini hac forma non adeo delectati ſunt. Vnde pro Græciſſo, græcor uſi ſunt, ut cornicor à cornice, uulpinor, à uulpe, Bacchor à Baccho. *Imitatiua.*

DE PERSONA.

Tres ſunt uerbi perſonæ { Prima, Secunda, Tertia } ut { Lego, Legis, Legit. } *Perſonæ uerborum.*

DE NVMERO.

Numeri ſunt item duo { Singularis, Pluralis } ut { Lego, Legimus. } *Numeri uerborum.*

De

DE CONIVGATIONE.

Coniugatio

Quandoquidem de coniugandorum uerborum ratione in rudimentis Anglicis traditum eſt, quæ pueri tanquam ungues ſuos exactiſsimè callere debent: proximum fuerit, ut hæ Guilielmi Lilij de præteritis & ſupinis regulæ lucidiſsimæ quidem illæ, compendioſiſsimęq; necſanè minus utiles, pari auiditate imbibantur.

DE SIMPLICIVM VERBORVM PRAETERITIS.

PRIMA CONIVGATIO.

AS IN præſenti, pefectum formatin aui,
Vt no nas naui, uocito uocitas uocitaui.
Deme lauo laui, iuuo iuui, nexóq; nexuī.
Et ſeco quod ſecuī, neco quod necuī, mico uerbum
Quod micuī, plico quod plicui, frico quod fricuī dat.
Sic domo quod domuī, tono quod tonuī, ſono uerbum
Quod ſonuī, crepo quod crepuī, ueto quod uetuī dat,
Atq; cubo cubuī: Raro hæc formantur in aui.
Do das rite dedi, ſto ſtas formare ſteti uult.

SECVNDA CONIVGATIO.

ES IN præſenti, perfectum formatuī dans.
Vt nigreo nigres nigruī, Iubeo excipe iuſsi.
Sorbeo ſorbuī habet ſorpſi quoq;. Mulceo mulſi,
Luceo uult luxi, ſedio ſedi, uideóq;
Vult uidi, ſed prandeo prandi, ſtrideo ſtridi.
Quattuor his infra geminatur ſyllaba prima,
Pendeo nanq; pependi, mordeo uúltq; momordi,
Spondeo habere ſpoſpondi, tondeo uúltq; totondi,
Suadeo ſuaſi, rideo riſi habet, ardeo arſi.

L, uel, r, ante geo, si stet geo, uertitur in si, Geo.
Vrgeo ut ursi, mulgeo mulsi, dat quoq; mulxi.
Frigeo frixi, lugeo luxi habet, augeo & auxi.
Dat fleo fles fleui, leo les leui, indeq; natum Leo.
Deleo deleui, pleo ples pleui, neo neui.
A maneo mansi formatur, torqueo torsi,
Hæreo uult hæsi. Veo fit ui, ut ferueo ferui. Veo.
Niueo, & inde satum poscit conniueo niui,
Et nixi, cieo ciui, uieoq; ũieui.

TERTIA CONIVGATIO.

TERTIA præteritum formabit ut hic manifestum.
Bo fit bi, ut lambo lambi. Scribo excipe scripsi,
Et nubo nupsi, antiquum cumbo cubuï dat. BO.
Co fit ci, ut uinco uici: uult parco peperci,
Et parsi. Dico dixi, duco quoq; duxi. CO.
Do fit di, ut mando mandi. Sed scindo scidi uult,
Findo fidi, fundo fudi, tundo tutŭdiq;. DO.
Pendo pependi, tendo tetendi, pedo pepĕdi,
Iunge cado, cecidi, pro uerbero cædo cecidi,
Cedo pro discedere, siue locum dare, cessi. Cedo.
Vado, rado, lædo, ludo, diuido, trudo,
Claudo, plaudo, rodo, ex do semper faciunt si.
Go fit xi, ut iungo iunxi. Sed, r, ante go, uult si,
Vt spargo sparsi, lego legi, et ago facit egi. GO.
Dat tango tetigi, pungo punxi, pupŭgiq;.
Dat frango fregi, cum signat pango pacisci,
Vult pepigi: pro iungo pegi: pro cano panxi.
Ho fit xi, traho ceu traxi docet, et ueo uexi. HO. LO.
Lo fit uï, colo ceu coluï. Psallo excipe cum p,
Et sallo sine p, nam salli format utrunq;.
Dat uello uelli, uulsi quoq;: fallo fefelli,
Cello pro frango ceculi, pello pepulíq;.
Mo fit uï: uomo ceu uomuï. Sed emo facit emi, MO.

Como petit compſi, promo prompſi. Adijce demo
Quod format dempſi, ſumo ſumpſi, premo preſsi.

NO. No, fit, ui, ſino ſeu ſiui. Temno excipe tempſi.
Dat ſterno ſtraui, ſperno ſpreui, lino leui
Interdum lini & liui, cerno quoq; creui.
Gigno, pono, cano, genui, poſui, cecini dant.

PO. Po, fit, pſi, ut ſcalpo ſcalpſi. Rumpo excipe rupi,
Et ſtrepo quod format ſtrepui, crepo quod crepui dat.

QVO. Quo fit, qui, ut linquo liqui: quoquo demito coxi.

RO. Ro, fit ui, ſero ceu pro planto et ſemino ſeui,
Quod ſeruï melius dat mutans ſignificatum.
Vult uerro uerri et uerſi, uro uſsi, gero geſsi,
Quæro quæſiui, tero triui, curro cucurri.

SO. So uelut accerſo, arceſſo, inceſſo, atq; laceſſo
Formabit ſiui. Sed tolle capeſſo capeſsi,
Quòdq; capeſsiui facit, atq; faceſſo faceſsi.
Sic uiſo uiſi. Sed pinſo pinſui habebit.

SCO. Sco fit, ui, ut paſco paui, uult poſco popoſci.
Vult didici diſco, quexi formare quiniſco.

TO. To fit, ti, ut uerto uerti. Sed ſiſto notetur
Pro facio ſtare actiuum, nam iure ſtiti dat.
Sterto ſtertuï habet, meto meſſuï. Abecto fit exi,
Vt flecto flexi, pecto dat pexuï habétq;
Pexi. Etiam necto dat nexuï, habet quoque nexi.
Dat mitto miſi, petiꝰ peto ſiue petiui.

VO. Vo fit, ui, ut uoluo uolui: uiuo excipe uixi.
Nexo ut nexuï habet, ſic texo texuï habebit:

Cio. Fit cio, ci, ut facio feci, iacio quoq; ieci.
Antiquum lacio lexi, ſpecio quoque ſpexi.

Dio. Fit dio, di, ut fodio fodi: Gio ceu fugio gi.

Gio. Fit pio, pi, ut capio cæpi, cupio excipe piui.

Pio. Et rapio rapuï, ſapio ſapuï atq; ſapiui.

Rio. Fit rio, ri, ut pario peperi: tio ſsi geminans, ſ,

Tio. Vt quatio quaſsi, quod uix reperitur in uſu.

Deni-

Deniq; uõ, fit, uï, ut ſtatuõ ſtatuï, pluõ pluui Võ.
Format ſiue pluï. Struõ ſed ſtruxi, fluo fluxi.

QVARTA CONIVGATIO.

QVarta dat is, iui, monſtrat ſcio ſcis tibi ſciui,
Excipias uenio dans ueni, cambio campſi,
Raucio rauſi, farcio farſi, ſarcio ſarſi,
Sepio ſepſi, ſentio ſenſi, fulcio fulci,
Haurio item hauſi, ſancio ſanxi, uincio uinxi.
Pro ſalto ſalio ſaluï: et amicio amicui dat. Pes proceſcuſmaticus
Parcius utemur cambiui, hauriui, amiciui,
Sepiui, ſanciui, ſarciui, atq; ſaliui.

DE COMPOSITORVM VERBORVM PRAETERITIS.

PRæteritum dat idem ſimplex et compoſitiuum,
Vt docui edocui monſtrat, ſed ſyllaba ſemper
Quam ſimplex geminat, compoſto non geminatur:
Præterquam tribus his, præcurro, excurro, repungo,
Atq; à do, diſco, ſto, poſco, rite creatis.
A plico compoſitum cum ſub uel nomine, ut iſta Plico.
Supplico, multiplico: gaudet formare plicaui.
Applico complico replico, et explico, uï uel in aui.
Quamuis uult oleo ſimplex olui, tamen inde Oleo.
Quoduis compoſitum melius formabit oleui.
Simplicis at formam redolet ſequitur ſuboletq;.
Compoſita à pungo formabunt omnia punxi, Pungo.
Vult unum pupugi interdumque repungo repunxi.
Natum à do, quando eſt inflexio tertia, ut addo, DO.
Credo, edo, dedo, reddo, perdo, abdo uel obdo,
Condo, indo, trado, prodo, uendo, didi. At unum
Abſcondo, abſcondi. Natum à ſto, ſtas, ſtiti, habebit.

MVTANTIA *primam uocalem ubiq; in, e.*

Verba hæc ſimplicia præſentis, præteritiq;,

 Si com-

Si componantur, uocalem, primam in, e, mutant.
Damno, lacto, ſacro, fallo, arceo, tracto, fatiſcor,
Pario. Partio, carpo, patro, ſcando, ſpargo, parioq;
Cuius nata peri, duo comperit et reperit dant.
Cætera ſed peruĩ, uelut hæc, aperire, operire.
Paſco. A paſco paui, tantum compoſta notentur
Hæc duo, compeſco, dipeſco, peſcuĩ habere,
Cætera, ut epaſco ſeruabunt ſimplicis uſum.

MVTANTIA *primam uocalem ubiq; in*, i.

Hæc habeo, lateo, ſalio, ſtatuo, cado, lædo.
Pango dans pegi, cano, quæro, cædo, cæcĩdi,
Tango, egeo, teneo, taceo, ſapio, rapioq;,
Si componantur, uocalem primam in, i, mutant:
Cano. Vt rapio rapui, eripio eripui. A cano natum
Præteritum per uĩ, ceu concino concinuĩ dat.
Placco. A placeo ſic diſpliceo: ſed ſimplicis uſum
Hæc duo complaceo, cum perplaceo bene ſeruant.
Pango. Compoſita à pango retinent, a, quattuor iſta
Depango, oppango, circumpango, atq; repango.
Manco. A maneo manſi, minuĩ dant quattuor iſta
Præmineo, emineo, cum promineo, immineoq;.
Simplicis at uerbi ſeruabunt cætera formam.
Compoſita à ſcalpo, calco, ſalto, a, per, u, mutant:
Id tibi demonſtrant exculpo, inculco, reſulto.
Compoſita à claudo, quatio, lauo reijciunt, a,
Id docet à claudo, occludo, excludo: à quatioq;
Percutio, excutio: à lauo, proluo, diluo, nata.

MVTANTIA *primam uocalem ubiq; in, i, præterq; in, præterito.*

Hæc ſi componas, ago, emo, ſedeo, rego, frango,
Et capio, iacio, lacio, ſpecio, præmo: ſemper
Vocalem primam præſentis in, i, ſibi mutant,
Præteriti nunquam, ceu frango, refringo, refregi.
A capio, incipio incepi. Sed pauca notentur.

Nanq;

Nanq; ſuum ſimplex perago ſequitur ſatagoq;.
Vtq; abago, dego dat degi, cogo coêgi: Ago.
A rego ſic pergo perrexi, uult quoq; ſurgo Rego.
Surrexi, media præſentis ſyllaba adempta.
Nil uariat facio, niſi præpoſito præeunte, Facio.
Id docet olfacio cum calfacio, inficioq;.
A lego nata, re, ſe, per, præ, ſub, trans præeunte, Lego.
Præſentis ſeruant uocalem: in, i, cætera mutant:
De quibus hæc, intelligo, diligo, negligo tantum
Præteritum, lexi, faciunt: reliqua omnia legi.

DE SIMPLICIVM VERBORVM SVPINIS.

NVNC ex præterito diſcas formare ſupinum.
Bi, ſibi tum ſumit, ſic nanq; bibi bibitum fit. BI.
Ci fit ctum, ut uici uictum, teſtatur et ici, CI.
Dans ictum, feci factum, ieci quoq; iactum.
Di fit ſum, ut uidi uiſum, quædam geminant, s, DI.
Vt pandi paſſum, ſedi ſeſſum: adde ſcidi quod
Dat ſciſſum, atq; fidi, fiſſum: fodi quoq; foſſum.
Hic etiam aduertas, quod ſyllaba prima ſupinis,
Quam uult præteritum geminari, non geminatur.
Idq; totondi dans tonſum docet: atq; cecîdi
Quod cæſum: et cecidi quod dat caſum: atq; tetendi
Quod tenſum et tentum: tutudi tunſum, atq; pepêdi
Quod format peditum, adde dedi quod iure datum uult.
Gi fit ctum, legi lectum, pegi pepigiq; GI.
Dat pactum, fregi fractum, tetigi quoq; tactum,
Egi actum, pupugi punctum, fugi fugitum dat.
Li fit ſum, ut ſalli ſalis pro ſale condio, ſalſum. LI.
Dat pepuli pulſum, ceculi culſum, atq; fefelli
Falſum, dat uelli uulſum, tuli habet quoq; latum.

MI, NI, Mi, ni, pi, qui, tum fiunt, uelut hic manifeſtum,
PI, QVI Emi emptum, ueni uentum, cecini à cano cantum.
A capio cepi dans captum, à cœpio cœptum.
A rumpo rupi ruptum, liqui quoq; lictum.
RI. Ri fit, ſum, ut uerri uerſum, peperi excipe partum.
SI. Si, fit ſum, ut uiſi uiſum, tamen, ſ, geminato,
Miſi formabit miſſum, fulci excipe fultum,
Hauſi hauſtum, ſarſi ſartum, farſi quoq; fartum,
Vſsi uſtum, geſsi geſtum, torſi duo tortum
Et torſum, indulſi indultum indulſúmq; requirit.
PSI. Pſi fit ptum, ut ſcripſi ſcriptum: campſi excipe campſum.
TI. Ti fit, tum, à ſto nanq; ſteti ſiſtoq; ſtiti fit
Præterito, commune ſtatum, uerti excipe uerſum.
VI. Vi fit tum, flaui ut flatum, paui excipe paſtum.
Dat laui lotum, interdum lautum atq; lauatum.
Potaui potum, interdum facit et potatum.
Sed faui fautum, caui cautum, à ſero ſeui
Formes rite ſatum. Leui liniq; litum dat.
Solui à ſoluo ſolutum, uolui à uoluo uolutum.
Vult ſingultiui ſingultum, uæneo uenis
Væniui uænum. Sepeliui ſepultum.
VĪ. Quod dat uī dat itum, ut domui domitum, excipe quoduis
Verbum in uō, quia ſemper uī, formabit in utum,
Exuī ut exutum, à ruo deme ruī ruitum dans,
Vult ſecuī ſectum, necui nectum, friguiq;
Proceſſuſmaticus. Frictum, miſcui item mixtum, ac amicui dat amictum.
Torrui habet toſtum, docui doctum, tenuiq;
Tentum, conſului conſultum, alui altum alitúmq;.
Sic ſalui ſaltum, colui occului quoq; cultum.
Pinſui habet piſtum, rapui raptum, ſeruīq;
A ſero uult ſertum, ſic texui habet quoq; textum.
Hæc ſed uī mutant in ſum, nam cenſeo cenſum.
Cellui habet celſum, meto meſſui habet quoq; meſſum.
Nexui item nexum, ſic pexui habet quoq; pexum.

Dat

Dat patui paſſum, carui caſſum caritumq;.
Xi fit, ctum, ut uinxi uinctum: quinq; abijciunt n, XI.
Nam finxi fictum: minxi mictum, inq; ſupino
Dat pinxi pictum, ſtrinxi, rinxi quoq; rictum.
Xum, flexi, plexi, fixi dant, et fluo fluxum.

DE COMPOSITORVM VERBORVM SVPINIS.

COmpoſitum ut ſimplex formatur quodq; ſupinum.
Quamuis non eadem ſtet ſemper ſyllaba utriq;.
Compoſita à tunſum, dampta, n, tuſum, à ruitum fit Tundo.
I media dempta rutum, et à ſaltum quoq; ſultum. Ruo.
A ſero quandoſatum formar, compoſta ſitum dant. Salio.
Hæc captum, factum, iactum, raptum, a, per, e, mutant, Sero.
Et cantum, partum, ſparſum, carptum, quoq; fartum.
Verbum edo compoſitum, non eſtum ſed facit eſum, Edo.
Vnum duntaxat comedo, formabit utrunq;.
A noſco tantum duo, cognitum et agnitum habentur.
Cætera dant notum, nullo eſt iam noſcitum in uſu.

DE PRAETERITIS VERBORVM IN, OR.

VErba in, or, admittunt ex poſteriore ſupino
Præteritum uerſo, u, per, us, et ſum conſociato
Vel fui, ut à lectu, lectus ſum uel fui. At horum
Nunc eſt deponens, nunc eſt commune notandum.
Nam labor lapſus, patior dat paſſus, et eius Patior.
Nata ut compatior compaſſus, perpetiórq;
Formans perpeſſus, fateor quod faſſus, et inde Fateor.
Nata, ut confiteor confeſſus, diffiteórq;
Formans diffeſſus: gradior dat greſſus, et inde Gradior.
Nata ut digredior digreſſus, Iunge fatiſcor

Feſſus

Feſſus ſum, meſſus ſum metior, utor et uſus.
Pro texo orditus, pro incepto dat ordior orſus.
Nitor niſus uel nixus ſum: ulciſcor & ultus,
Iraſcor ſimul iratus, reor atq; ratus ſum,
Obliuiſcor uult oblitus ſum, fruor optat
Fructus uel fruitus, miſereri & iunge miſertus.
Tuor. Vult tuor et tueor non tutus, ſed tuitus ſum:
Quamuis et tutum et tuitum ſit utriq; ſupinum.
A loquor adde loquutus, et à ſequor adde ſequutus.
Experior facit expertus, formare paciſcor
Gaudet pactus ſum, nanciſcor nactus: apiſcor
Apiſcor. Quod uetus eſt uerbum, aptus ſum, unde adipiſcor adeptus,
Iunge queror queſtus, proficiſcor iunge profectus,
Expergiſcor ſum experrectus. Et hæc quoq; commi-
Niſcor commentus, naſcor natus, moriórq;
Mortuus, arq; orior, quod præteritum facit ortus.

DE VERBIS GEMINVM PRAETERI-TVM FORMANTIBVS.

PRæteritum actiuæ & paſsiuæ uocis habent hæc,
Cœno cœnaui & cœnatus ſum tibi formar.
Iuro iuraui et iuratus, potoq; potaui
Verſus hy- Et potus, titubo titubaui, uel titubatus:
permeter. Sic careo carui & caſſus ſum: prandeo prandi
Et pranſus: pateo patui & paſſus: placeoq;
Dat placui et placitus: ſueſco ſueui, atq; ſuetus.
Væneo pro uendor, uæniui, uenditus et ſum.
Nubo nupſi nuptaq; ſum: mereor meritus ſum
Vel merui: adde libet libuit libitum, & licet adde,
Quod licuit licitum: tædet quod tæduit et dat
Pertesum: adde pudet, faciens puduit puditúmq;:
At q; piget, tibi quod format piguit, pigitúmq;:

De

DE NEVTROPASSIVORVM PRAETERITIS.

NEutropaſsiuum ſic præteritum tibi format.
Gaudeo gauiſus ſum, fido fiſus, & audeo
Auſus ſum, fio factus, ſoleo ſolitus ſum.
Mœreo ſum mœſtus, ſed Phocæ nomen habetur.

Verſus hypermeter.

DE VERBIS *præteritum mutuantibus.*

Quædam præteritum uerba accipiunt aliunde.
Inceptiuum in, ſco, ſtans pro primario, adoptat
Præteritum eiuſdem uerbi: uult ergo tepeſco
A tepeo tepui, ferueſco à ferueo ferui:
A uideo cerno uult uidi: à concutio uult
Præteritum quatio concuſsi: à percutioq;
Percuſsi ferio: à mingo uult meio minxi:
A ſedeo ſido uult ſedi: à ſuffero tollo
Suſtuli, & à fuo ſum fui, & à tulo rite fero tuli,
A ſto ſiſto ſteti tantum pro ſtare: furoq;
Inſaniui, à uerbo eiuſdem ſignificati.
Sic poſcunt ueſcor, medeor, liquor, & reminiſcor,
Præteritum à paſcor, medicor, liquefio, recordor.

Hypermeter.

DE *Verbis præterito carentibus.*

Præteritum fugiunt, uergo, ambigo, gliſco, fathiſco,
Polleo, nideo. Ad hæc, inceptiua, ut pueraſco.
Et paſsiua quibus caruere actiua ſupinis,
Vt metuor, timeor. Meditatiua omnia, præter
Parturio, eſurio, quæ præteritum duo ſeruant.

DE VERBIS *ſupina raro admittentibus.*

Hæc raro aut nunquam retinebunt uerba ſupinum:
Lambo, mico micui, rudo, ſcabo, parco peperci,
Dipeſco, poſco, diſco, compeſco, quiniſco.
Dego, ango, fugo, lingo, mingo, ſatagoq;,

Psallo, uolo, nolo, malo, tremo, strideo, strido,
Flaueo, liueo, auet, paueo, conniueo, feruet.
A nuo compositum, ut renuo: à cado, ut incido: præter
Occido, quod facit occasum, recideq; recasum.
Respuo, linquo, luo, metuo, cluo, frigeo, caluo,
Et sterto, timeo, sic luceo, et arceo, cuius
Composita ercitum habent. Sic à gruo, ut ingruo, natum.
Et quæcunq; in uī formantur neutra secundæ.
Exceptis oleo, doleo, placeo, taceoq;,
Pareo, item careo, noceo, pateo, lateoq;,
Et ualeo, caleo, gaudent hæc nanq; supino.

Composita à linquo retinent sup.

DE VERBIS DEFECTIVIS.

Sed nunc ut totum percurras ordine uerbum,
Istis pauca dabis mutilata et anomala uerba:
Quæ quia clauda quidem remanent, nec uersibus apta,
Qui rectis pedibus plenisq; incedere gaudent:
Hisce sequens dabitur quem cernis sermo solutus.

AIO.

Aio.

Præsens indicat. { Aio, Ais, Ait } Plurali. aiunt.

Præter imperf.	Aiebam, Aiebas, Aiebat	Plur.	Aiebamus, Aiebatis, Aiebant.
Imperatiuus	Ai.		
Præsens optat. Poten. & subiunct.	Aias, Aiat	Plur.	Aiamus, Aiant.
Præsens particip.	Aiens.		

Ausim

AVSIM. Ausim.

Præsens optat. Ausim, Ausis, Ausit. Plur. Ausint.
Poten. et subiunct.

AVE.

Imperatiuus Aue, Aueto. Plur. Auete, Auetote. Aue.

CEDO.

Imperatiuus Cedo, Plurali. Cedite. Cedo.

FAXO.

Futur. Faxo, Faxis, Faxit. pro Faciam uel Fecero. Plur. Faxint. Faxo.

FOREM.

Imperfect. optat. Forem, Fores, Foret. pro Essem, Esses, Esset. Plur. forent. Forem.
Poten. et subiunct.

Infinitiuus Fore, id est, Futurum esse.

QVAESO.

Præsens indicat. Quæso. Plur. Quæsumus. Quæso.

INFIT.

Infit sola uox est, dicit seu dixit significans. Infit.

INQVIO et inquam.

Præsens indicat. Inquio uel inquam, Inquis, Inquit. Plur. inquiunt. Inquio.

Præterperfect. Inquisti, Inquit.

Futur. { Inquies / Inquiet.

Imperatiuus { Inque apud Terentium. / Inquito apud Plautum.

Præsens optat. } Inquiat.
Poten. & subiunct. }

Participium, Inquiens.

Odi. &c. Hæc quatuor sequentia, Odi, cœpi, memini, noui, omnes uoces præteriti perfecti, et plusquam perfecti, omnium modorum integras habent: ut et futuri quoq; quoties à præterito indicatiui formatur: in reliquis magna ex parte deficiunt, nisi quòd memini in imperat. sing. memento. plur. mementote habet.

Notanda. Notabunt præterea pueri { Dor / Furo / For } { Der / Fer à For, simplicia non reperiri.

Præterea { Dic / Duc / Fer / Fac } pro { Dice / Duce / Fere / Face. Voces esse per apocopen concisas, et decurtatas.

Deniq; notabunt { Eo & / Quæo } habere imperfect. { Ibam / Quibam } in fu. { Ibo / Quibo.

DE VERBIS IMPERSONALIBVS.

Verba impersonalia. Et de personalibus quidem hactenus dictum esto, deinceps uero de impersonalibus dicendum, quæ nominatiuum certæ personæ non recipiunt, sed mutatur nominatiuus personæ in obliquos, ut quod anglice personaliter dicimus, I muste reade Vergile, latinè impersonaliter effertur, Oportet me legere Vergilium.

Impersonalia igitur appellantur, non quòd persona careant, (habent enim ut uidemus uocem tertiæ personæ tam actiuam quam passiuam quamplurima) sed quia nullius personæ aut numeri

meri certam significationem, nisi ex adiuncto nominis uel pronominis casu obliquo sortiantur. Nam, oportet me, primæ personę esse uidetur numeriq; singularis: oportet nos, primæ personæ pluralis: oportet te, secundæ personæ singularis: oportet uos, secundæ pluralis: atq; itidem de reliquis.

Sunt igitur impersonalia duplicia { Actiuæ uocis / Passiuæ uocis.

Impersonalia actiuæ uocis sunt hæc & his similia.

Est	Accidit	Vacat	Iuuat
Interest	Contingit	Præstat	Constat
Refert	Euenit	Restat	Conducit
Placet	Expedit	Decet	Miseret
Libet	Liquet	Oportet	Piget
Pœnitet	Licet	Potest	Pudet.
Tædet	Solet		

Deniq; nullum fere uerbum est tam personale, ut non idem impersonalis formam possit induere, nec è diuerso. Nam horum quædam personaliter usurpantur: ut, *Virtus placet probis. Pecunia omnia potest. Ars iuuat egentes.*

Quædam uero semper manent impersonalia: ut, { Pudet / Pœnitet / Oportet.

Tametsi legere est apud Terentium, quæ adsolent, quæquè portent signa ad salutem esse: huic omnia esse uideo.

Coniugantur autem in tertia persona sing. per omnes modos.

{ Aliquet non extat præteritum.
Tædet, pertæsum est, formæ.
Miseret, & miserescit, misertum est.

Inueniuntur etiam in usu { Placitum est / Libitum est / Puditum est / Licitum est / Pigitum est } Præteri. à { Placet. / Libet. / Pudet. / Licet. / Piget.

Impersonalia passiuæ uocis fiunt ab omnibus uerbis actiuis & neutris: ut, Curritur, Turbatur.

Impersonalia supinis et uocibus gerundi carent.

DE GERVNDIIS.

Gerundia.

GErundi porrò uoces, participalia uocari possunt, quod similia participijs sunt, sicut prouerbialia dicimus, quæ sunt similia prouerbijs.

Proinde quia uidebamus parum conuenire inter grammaticos, utrum ad uerba, an ad participia propius pertinerent, hinc in confinio utriusq; partis reliquimus, ut utri uelint sese regno addicant.

Porrò à nomine casum, à uerbo agendi uel patiendi, uel neutrius significationem accipiunt. Et quia temporum nec discrimen discretis uocibus recipiunt, neque numeros aut personas admittunt, ideo nec iusta uerba esse possunt, nec participia.

Gerũdi terminationes sunt tres { Di, genitiui casus. / Do, datiui et ablatiui. / Dũ, nominatiui et accusatiui.

Nota.

Gerundia autem actiuè maiore ex parte significare nulli dubium est, licet interdum etiam passiuè significent. Cuius rei exempla erunt ista. *Athenas quoq; missus erudiendi causa*, id est, ut erudiretur. *Vitaq; uidendo fœmina*, id est, dum uidetur. *Satis ad cognoscendum illustria, Ars ad discendum facilis*, id est, ut cognoscantur, ut discatur.

DE SVPINIS.

Supina.

Supina quoq; merito participalia uerba dicuntur, omniaq; cum gerundi uocibus communia habent. Exeunt autem

{ Prius in, um, / Posterius in, u, } ut { Visum / Visu.

Significant autem, prius quidem ferè actiuè, sicut in rudimentis dictum est, posterius uerò passiuè.

De

DE PARTICIPIO.

RArticipium est pars orationis inflexa casu : quæ à nomine genera casus & declinationem, à uerbo tempora et significationes, ab utroq; numerum et figuram accipit. *Participiũ.*

DE ACCIDENTIBVS PARTICIPIO.

Accidentia participio.

Accidunt participio sex { Genus, Casus, Tempus } { Significatio, Numerus, Figura.

De genere autem et casu et declinatione, idem hic statuendum quod supra in nomine est traditum.

TEMPVS.

Tempora participiorum.

Tempora participiorum sunt tria.

Præsens in, ans, uel in, ens : ut, { Amans, Legens. *Præsens.*

Cæterum, iens, participium ab eo, simplex rarius legitur in nominatiuo. *Iens.*

Sed, euntis, eunti, euntem, eunte, in obliquis.

Composita uero nominatiuum quidem in, iens, finitum habent, genitiuum autem in, untis, ut abiens abeuntis, rediens redeuntis : præter unum ambiens ambientis. &c.

Hanc formam sequuntur etiam horum gerundia : ut,

{ Abeundi, Abeundo, Abeundum } Præter { Ambiendi, Ambiendo, Ambiendum.

Præteritũ.

Præteritum uero in { Tus, Sus, Xus } ut { Doctus, Visus, Nexus.

Futurum autem duplex ; alterum quidem in, Rus, actiuæ ut plurimum

rimum significationis aut neutralis, ut Lecturus, cursurus: Alterum uero in Dus, passiuę significationis semper, ut Legendus.

SIGNIFICATIO.

Significatio. Actiuè significant ea participia, quæ ab actiuis cadunt: ut,

Docens	Docturus
Verberans	Verberaturus.

A neutris cadentia neutraliter significant: ut,

Currens	Cursurus
Dolens	Doliturus.

A quibusdam neutris reperiuntur etiam participia in, dus: ut,

Dubitandus	Carendus
Vigilandus	Dolendus.

Passiuè significant, quæ à passiuis descendunt: ut,

Lectus	Legendus
Auditus	Audiendus.

Participia passiua à neutris. Fiunt participia passiua ab huiusmodi neutris, quorum tertiæ personæ passiuè usurpantur: ut, *Aratur terra, hinc arata, & arandа terra.*

Participia formata à deponentibus, imitantur significationem suorum uerborum: ut,

Loquens, Loquutus, Loquuturus } à loquor.

Deponentibus, quæ olim communia fuerunt, manet participium futuri in dus: ut,

Sequendus	Patiendus
Loquendus	Obliuiscendus
Vtendus	et alia id genus.

Partici. passi. à deponentibus Habent et deponentia præteriti temporis participia, quæ nunc actiuè, nunc passiuè significant. Verg.

Nunc oblita mihi tot carmina. Terentius.

Meditata sunt mihi omnia mea incommoda. Verg.

Mentitaq; tela agnoscunt.

Com-

Communium denique uerborum participia, ipsorum significationem induunt: ut,

{Criminans / Criminatus} {Criminaturus / Criminandus.}

Ab impersonalibus nulla extant participia, *Impersonalia carent participio.*

Præter {Pœnitens / Decens / Libens} {Pertæsus / Pœnitendus / Fudendus.}

Hæc participia præter analogiam à uerbis suis deducuntur, *Participia anomala.*

{Pariturus / Nascisturus / Sonaturus / Arguiturus / Luiturus / Eruiturus} {Noscisturus / Moriturus / Oriturus / Osurus / Futurus.}

Similia participijs sunt ista {Tunicatus / Togatus} {Personatus / Laruatus.}

Et innumera huius sortis uocabula, quæ à nominibus non à uerbis deriuantur.

NVMERVS.

Est & numerus in participijs, ut in nomine. sing. ut, Legens. Plur. ut Legentes. *Numeri in participijs.*

DE FIGVRIS.

Figura est duplex {Simplex / Composita} ut {Spirans / Respirans.} *Figura participij.*

Participia aliquando degenerant in nomina participialia: uel cum alium casum quàm suum uerbum regunt: ut, *Participia sunt nomina.*

{Abundans lactis / Alieni appetens} {Patiens inediæ / Fugitans litium.}

Vel cum componuntur cum dictionibus, cum quibus ipsorum uerba componi non possunt: ut, Infans, Indoctus, Innocens,

cens, Ineptus.

Vel cum comparantur: ut, { Amans, Amantior, Amantissimus } { Doctus, Doctior, Doctissimus }

Vel cum tempus significare desinunt: ut,

Expectem qui me nunquàm uisurus abijsti? hoc est, qui eo animo discesseris, ut me amplius non uideres?

Nullam mentionem fecit cometarum, non prætermißurus, si quid exporati haberet, id est, ita affectus, ut non prætermitteret.

Amandus est doctissimus quisq; id est, dignus est, uel debet amari.

Vita laudata, id est, laudabilis.

Ejciencda est hæc mollities animi, id est, debet ejici.

Participia præsentis temporis non raro fiunt substantiua nomina, modo in masculino genere: ut,

{ Oriens, Occidens } { Profluens, Confluens.

Modo in fœminino: ut, { Consonans, Continens.

Modo in neutro: ut, { Contingens, Accidens } { Antecedens, Consequens.

Modo in communi genere pro uerbalibus in tor, uel trix: ut,

{ Appetens, Diligens } { Sitiens, Indulgens.

Animans modo fœmininum, modo neutrum reperitur.

DE ADVERBIO.

Aduerbiū. ADVERBIVM est pars orationis non flexa, quæ adiecta uerbo, sensum eius perficit atq; explanat.

Explanat etiam interdum & nomen: ut, Homo egregiè impudens.

Ne parum sis seuo. Nimium philosophus.

Aliquoties & aduerbium: ut, Parum honestè se gerit.

De

DE ACCIDENTIBVS ADVERBIO.

Aduerbio accidunt { Significatio { Species / Comparatio { Figura. — Accidentia aduerbio.

Significationis uarietas ex uerborum circumstantijs colligenda est.

ADVERBIA LOCI.

In loco significant hæc:

- Hîc, Illîc, Istîc, Intùs
- Foris, Vsquàm, Nusquàm, Vbi
- Vbiq; Vbicunq; Vbilibet Vtrobiq;
- Vbiuis, Vbiibi, Ibi, Alibi
- Alicubi, Necubi, Sicubi, Inibi
- Ibidem, Inferius, Superius.

In loco spectantia.

Ad locum uero respiciunt,

- Hùc, Illùc, Istùc, Intrò, Aliò, Quò, Aliquò, Nequò, Quoquò
- Siquò, Eò, Eòdem, Quòlibet, Quòuis, Quòcunq; Foras, Horsum
- Aliorsum, Dextrorsum, Sinistrorsum, Sursum, Deorsum, Vtroq; Neutro, Quoquouersum.

Ad locũ significantia

A loco denotant:

- Hinc, Illinc, Istinc, Foras, Inde, Vnde
- Aliunde, Alicunde, Sicunde, Necunde, Indidem, Vndelibet
- Vndeuis, Vndecunq; Supernè, Infernè, Cœlitus, Funditus.

A loco significantia

Per locum significat.

Deniq; per locum innuunt

Hâc	Eâ	Quâ
Illâc	Eâdem	Siquâ
Istâc	Aliâ	Nequâ
Quacunq;	Aliquâ	Quâq;.

TEMPORIS.

Aduerbia temporis sunt,

Dum	Perendie	Sæpe
Quum	Manè	Raro
Quando	Vesperi	Subinde
Aliquando	Nudiustertiùs	Identidem
Quandiu	Nudiusquartùs	Plærunq;
Dudum	Nudiusquintùs	Quotidie
Quamdudum	Nudiusextº. &c.	Quotannis
Iamdudum	Diû	Nunquam
Quampridem	Noctû	Vnquam
Iampridem	Interdiù	Adhuc
Vsq;	Nunc	Etiam pro adhuc
Quousq;	Iam	Hactenus
Toties	Nuper	In dies
Quoties	Aliâs	In horas
Aliquoties	Olim	Vtprimùm
Heri	Item	Quumprimùm
Hodie	Pridem	Simulac
Cras	Tantisper	Simulatq;
Pridie	Paulisper	& similia.
Postridie	Parumper	

Vsq; temporis & loci aduerbium est: ut, *Vsq; sub obscurum noctis. Ab Aethiopia est vsq; hæc.* Est et ubi pro semper aut continuè ponitur: ut, *Vsq; metu mictere finus.*

Nu-

NVMERI.

Aduerbia numeri: ut,
- Semel, Bis, Ter, Quater, Quinquies, Septies, Vigesies, Trigesies
- Quadragies, Septuagies, Octogies, Centies, Millies, Pluries, Infinities. &c.

ORDINIS.

Ordinis sunt
- Inde, Deinde, Hinc, Dehinc, Deinceps, Nouissimo, Imprimis
- Postremo, Primùm, Iamprimùm, Deniq; Demum, Tandem, Adsummùm. &c.

INTERROGANDI.

Aduerbia interrogandi sunt,
- Cur, Quamobrem, Quarè, Quomodò, Ecquid, Quin pro cur non
- Num, Quid ita, Quô, Vnde, Quantum.

VOCANDI.

Vocandi sunt, o, heus, ehò, & si qua sunt similia.

NEGANDI.

Negandi: ut,
- Haud, Non, Minimè
- Nequaquam, Ne pro non, & similia.

AFFIRMANDI.

Affirmandi: ut, Etiam, Sic, Quidni, Sanè, Prorsus, Nempe, Nimirum, Certè, Profectò, Adeò, Planè, Scilicet.

IVRANDI.

Iurandi: ut, Hercule, Mehercules, Medius fidius, Dius fidius, Pol, Aedepol, Castor, Ecastor.

HORTANDI.

Hortandi: ut, Agè, Sodes, Sultis, Amabo, Agedum, Ehodum, Eia, Agite.

PROHIBENDI.

Prohibendi: ut, ne, non.

OPTANDI.

Optandi: ut, utinam, o, osi, si.

EXCLVDENDI.

Excludendi: ut, Modò, Dummodò, Tantummodò, Solummodò, Tantum, Solum, Duntaxat, Demum.

CONGREGANDI.

Congregandi: ut, Simul, Vnà, Pariter, Populatim, Vniversim, Coniunctim. &c.

Segre-

SEGREGANDI.

Segregandi: ut, Seorsum, Gregatim, Egregiè, Nominatim, Viritim, Oppidatim, Vicatim, Priuatim, Speciatim, Bifariam, Trifariam, Omnifariam, Pluriſariam, Hoſtiatim.

DIVERSITATIS.

Diuerſitatis: ut, Aliter, ſecus.

ELIGENDI.

Eligendi: ut, Potius, Potiſsimùm, Imò, Satiùs.

INTENDENDI.

Intendendi: ut, Valde, Nimis, Nimium, Immodicè, Impendiò, Impenſè, Prorſus, Penitus, Funditus, Radicitus, Omnino.

REMITTENDI.

Remittendi: ut, Vix, Aegrè, Paulatim, Senſim, Pedetentim.

CONCEDENTIS.

Concedentis: ut, Licet, Eſtò, Demùs, Sit ita, Sit ſanè.

NEGATAE SOLITVDINIS.

Negatæ ſolitudinis: ut, Non ſolum, Non tantum, Non modum, Nedum.

QVALITATIS.

Qualitatis: ut, Doctè, Pulchrè, Fortiter, Grauiter.

Quantis

QVANTITATIS.

Quantitatis: ut, { Parum, Minimè, Maximè } { Summùm, Adſummùm, & ſimilia.

COMPARANDI.

Comparandi: ut, { Tàm, Quàm, Magis, Minùs } { Maximè, Minimè, Aequè.

REI NON PERACTAE.

Rei non peractę: ut { Fermè, Ferè, Propè } { Propèmodum, Tantum non, Modo non.

DEMONSTRANDI.

Demonſtrandi: ut, En, ecce, ſic: ut quum dicimus, Sic ſcribito.

EXPLANANDI.

Explanandi: ut, { Id eſt, Hoc eſt, Quaſi dicas } { Putà, Vtputà, Vtpote.

DVBITANDI.

Dubitandi: ut, { Forſan, Forſitan, Fortaſsis } { Fors, Fortaſſe.

EVENTVS.

Euentus: ut, { Fortè, Caſu } { Forte fortuna.

Simi-

SIMILITVDINIS.

Similitudinis : ut, { Sic, Sicut, Sicuti, Ita, Item, Itidem } { Tanquam, Quasi, Ceu, Vti, Velut, Veluti. }

DE COMPARATIONE.

Aduerbia à nominibus adiectiuis nata, et comparantur et regunt casus comparatiui et superlatiui : ut, *Comparatio in aduerbijs.*

{ Docte, Doctiùs illo, Doctissimè omnium. }

Similiter et quædam alia : ut, { Bene, Melius, Optimè } { Sæpe, Sæpius, Sæpissimè. } { Malè, Peiùs, Pessimè } { Nuper, Nuperrimè & similia. }

DE SPECIE.

Species est duplex. Principalis, quæ ex se originem habet : ut, Heri, cras. *Species aduerbiorum.*

Deriuatiua est eorum quæ nata sunt aliunde : ut, Furtim à fur. Strictim à stringo. Humaniter ab humanus.

Aliquando neutra adiectiua induunt formam aduerbiorum, ad græcorum imitationem : ut, *Nomina fiunt aduerbia.*

{ Recèns, Toruùm } pro { Recenter, Toruè. }

DE FIGVRA.

Figura est duplex { Simplex, Composita } ut { Prudenter, Imprudenter. } *Figura.*

DE CONIVNCTIONE.

Coniũctio. CONIVNCTIO est pars orationis, quæ sententiarum clausulas aptè connectit.

DE ACCIDENTIBVS CONIVNCTIONI.

Accidentia coniũctioni — Coniunctioni accidunt { Figura, Potestas, Ordo.

DE FIGVRA.

Figura. Figura est duplex, { Simplex, Composita } ut { Nam, Namq;.

DE POTESTATE.

Potestas. Potestas, id est, significatio est uaria. Aliæ enim è coniunctionibus copulatiuæ sunt: ut,

Et	Atq;	Item
Ac	Quoq;	Itidem
Que	Etiam	Cum et tum.

Tum item geminatum: ut, *Vir tum probus, tum eruditus.* Huc spectant et his contrariæ: ut,

Nec	Neu
Neq;	Néue.

Suspensiuæ Hæ quatuor sequentes, Et, q;, nec, neq;, cum geminantur, suspensiuę etiam uocantur, quod aliud semper expectari faciant: ut, *Et fugit, et pugnat. Nec sapit ista, nec sentit.*

Aliæ disiunctiuæ: ut, { Aut, Vel, Ve } { Seu, Siue.

Atq; istæ cum geminantur, suspensiuæ etiam uocantur: ut, *Vel scribit uel dictat.*

Aliæ

Aliæ diſcretiuæ : ut, Diſcretiuæ

Sed, Sédenim, At, Aſt, Atqui
Quidem, Aurem, Quoq; Scilicet, Cæterùm
Verô, Enimuêro, Quodſi, Verùm, Porrò Quin.

Aliæ rationales ſeu illatiuæ : ut, Rationales ſeu illatiuæ.

Ergo, Ideo, Igitur, Itaq; Idcirco, Quare
Quamóbrem, Quocirca, Próinde, Propterea, Ob eam rem, Ea re. Cicero. *Ea re ſtatim ad te Ariſtocritum miſi.* Ea re.

Aliæ cauſales, id eſt, quæ rationem aut præcedentis oratio= nis inferunt : ut, Cauſales.

Nam, Nanq; Enim, Etenim, Quod
Quia, Quippe, Vtpote, Siquidem, Quando
Quandoquidem, Propterea quòd, Quoniam, Quatenus, Et, pro quia.

Vergil. *Audieras et fama fuit*, pro nam uel quia fuit. Quo pro quia : ut, Cicero. *Non quô quicquam deſit, ſed quia valde cupio. &c.* Ouid. *Crede mihi bene qui latuit, bene vixit, et intra Fortunam debet quiſq; manere ſuam.* pro nam uel quia.

Aliæ perfectiuæ ſeu abſolutiuæ : ut, Perfectiuæ

Vti, Quô, pro ut, Ne, et ut, pro ne non. Ter. *Sed patris vim ut queas ferre.* Ne, pro ut non. Cicero. *Opera datur iudicia ne fiant.*

Aliæ continuatiuæ : ut, Si, Sin — Ni, Niſi.

Aliæ dubitatiuæ : ut, Ne, An, Anne — Num, Numquid — Vtrum, Nécne.

Aliæ aduerſatiuæ : ut, { Etſi, Quanq̃, Quamuis } { Licet, Tametſi, & aliæ id genus.

Aliæ redditiuæ earundem : ut, { Tamen, Attamen } { Sédtamen, Verúntamen.

Aliæ diminutiuæ : ut, { Saltem, At } { Certé, Vel : ut, Ne uel ſatum dixeris. } gitum diſceſſeris.

Aliæ electiuæ : ut, { Quam, Ac, Atq; Vt } quando pro quàm accipiuntur.

Expletiuæ, Aliæ expletiuæ : ut, { Quidem, Equidem, Nimirum, Autem, Scilicet, Quoque } { Nam, Profectò, Verò, Enimuéro, Sédenim, Enim pro certè. Verg.

Nam quis te iuuenum confidentiſsime noſtras
Iuſsit adire domos. Terentius. *At enim non ſinam.*

Cum. Sunt dictiones, quæ nunc aduerbia, nunc coniunctiones, nunc præpoſitiones eſſe inueniuntur : ut, cum, quoties caſui iungitur, præpoſitio eſt.

Quando uero ſubiunctiuo modo præponitur, coniunctio eſt At quoties pro quando uſurpatur, aduerbium eſt.

In genere coniunctiones adeo tenui diſcrimine ab aduerbijs diſcernuntur, ut quamſæpiſsimè confundantur : ut, Quando, próinde, et ſimilia.

ORDO.

Ordo. Ordo coniunctionum eſt triplex, nempe

- { Præpoſitiuus, earum ſcilicet quæ in ſententiarum exordio ponuntur.
- { Subiunctiuus, earum quæ ſecundum in clauſula uel tertium uel ad ſummum quartum locum occupant.
- { Communis.

Ex

Ex coniunctionibus, hæ in primis præponi solent, Præpositiuæ.

Nam	Aut	Quátenus
Quare	Vel	Sin
Ac	Nec	Seu
Ast	Neque	Siue
Atq;	Si	Ni
Et	Quin	Nisi.

Subiunctiuæ uero sunt, Quidem, Quoq; Autem; Vero, Enim, Et. Et tres encliticæ, Subiunctiuæ.

Que, ne, ue, sic dictæ, quòd accentum in præcedentem syllabam inclinent: ut, Encliticæ.

Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis,
Indoctúsq; pilæ, discine trochiue quiescit.

Sunt et aliæ quoque uoces aliquot encliticæ: ut, dum, sis, nam. &c.

Communes deniq; dicuntur, quæ indifferenter et præponi et postponi possunt, quales sunt reliquæ ferè omnes, præter prædictas: ut, Communes

Equidem	Saltem
Ergo	Tamen
Igitur	Quanquam. &c.

DE PEAEPOSITIONE.

PRAEPOSITIO est pars orationis indeclinabilis, quæ aliis orationis partibus uel in compositione, uel in appositione præponitur. Præpositio.

Appositione: ut, *Christus sedet ad dexteram patris.* Compositione, ut, *Adactum inramentum adhibendum admonuit.* Præpositiones

Quædam præpositiones postponi suis casibus inueniuntur: ut, postpositæ suis casibus.

Cum	ut	Quibúscum
Tenus		Pube tenus
Versus		Angliam uersus
Vsq;		Ad occidentem usq;.

DE ACCIDENTIBVS PRAEPOSITIONI.

Accidentia prępositioni

Præpositioni accidit casuum regimen, siue constructio. Cæterum in ijsdem casibus mira est significacionis uarietas: quæ non tam regulis, q̃ assiduo legendi atq; scribendi usu discenda est. Exempli causa.

Secundum.

Secundum, aliud significat cum dico: *Secundum autem uulnus accepit*, id est, *iuxta aurem*. Aliud uero hic. *Secundum deum parentes amandi sunt*, id est, proximè post deum. Aliud in hac oratione, *Secundum quietem satis mihi felix uisus sum*, id est, *in quiete, uel inter quietem.*

PRAEPOSITIONES ACCVSATIVVM REGENTES.

Accusatiui casus præposit.

Ex præpositionibus istæ accusatiuo casui adiunguntur.

AD.

Ad calendas græcas.

APVD.

Et bene apud memores ueteris stat gratia facti.

ANTE.

Dicíq; beatus
Ante obitum nemo supremaq; funera debet.

ADVERSVS.

Ne Hercules quidem aduersus duos.

CIS.

Cis Thamesim sita est Aetona.

CITRA, VLTRA.

Est modus in rebus, sunt certi deniq; fines.
Quos ultra citraq; nequit consistere rectum.

INTRA.

Crede mihi, bene qui latuit bene uixit, & intra
Fortunam debet quisq; manere suam.

EXTRA.

Extra omnem ingenij aleam positus Cicero.

Cir-

ETYMOLOGIA.

CIRCVM.

Locale est: ut, Circum montem.

CIRCA.

Circa forum, Circa viginti annos.

CIRCITER.

Tempus & numerum significat. Circiter horam decimam.
Circiter duo millia desiderati sunt.

CONTRA.

Ne contra stimulum calces.

ERGA.

Princeps erga populum clemens.

INTER.

Multa cadunt inter calicem supremaq; labra.

INFRA.

Quem ego infra omnes infimos esse puto.

SVPRA.

Dux hostium cum exercitu supra caput est.

IVXTA.

Cum lucubrando iuxta ancillas lanam faceret.

OB.

Fœda mors ob oculos uersabatur.

PER.

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

PROPE.

Propè urbem, Propè mortem.

PRAETER.

Ita fugias, ne præter casam.

PROPTER.

Aliquid mali propter vicinum malum.

POST.

O cives, cives, quærenda pecunia primum,
Virtus post nummos.

Penes

PENES.

Me penes eſt unum uaſti cuſtodia mundi.

TRANS.

Cœlum non animum mutant, qui trans mare currunt.

PRAEPOSITIONES ABLATIVVM REGENTES.

A.

Ablatiui caſus prępoſi. A me nulla tibi orta eſt iniuria.

AB.

Hæc uocalibus præponitur. Ab alio expectes, alteri quod feceris.

ABS.

Abs quiuis homine beneficium accipere, cum opus eſt, gaudeas.

ABSQVE.

Abſq; eo eſſet. Abſq; pecunia miſerè uiuitur.

CVM.

Damnum appellandum eſt cum mala fama lucrum.

CLAM.

Clam patre, et Plautus, Clam patrem.

CORAM.

Coram ſenatu acta res eſt.

DE.

Sophiſtæ rixantur de lana caprina.

E.

Qui falſum teſtimonium dixiſſe conuictus erat, è ſaxo Tarpeio deijciebatur.

EX.

Ex malis moribus bonæ leges natæ ſunt.

PRO.

Comes facundus in via pro uehiculo eſt.

PRAE.

Huic aliquid præ manu dederis.

SINE.

Sine Cerere et Baccho friget Venus.

Tenus

TENVS.

Capuloq; tenus ferrum impulit ira.

PRAEPOSITIONES VTRIQVE CASVI SERVIENTES.

Hæ quatuor utrumq; casum exigunt, sed diuersa ferè significatione. *Vtriusque casus præposit.*

IN.

In tempore veni, quod omnium rerum est primum. sine motu.
Iugo domos superas scandere cura fuit. motum quodam modo innuit.

SVB.

Sub lucem exportant calathis, id est, paulo ante lucem.
Vasto nidisse sub antro.

SVPER.

Super ripas Tiberis. Fronde super viridi.

SVBTER.

Subter terram.
Densa subter testudine.

Sunt et præpositiones, quæ nunquam extra compositionem inueniuntur, nimirum *Præpositiones nunq̃ extra compositionem repertæ.*

An	ut	Ambio
Di		Diduco
Dis		Distraho
Re		Recipio
Se		Sepono
Con		Condono.

Conuerò quoties cum dictione à uocali incipiente componitur, amittit, n, ut, coagmento, coëmo, coinquino, cooperio.

DE INTERIECTIONE.

INTERIECTIO est pars orationis quæ subincóndita uoce subito prorumpentem animi affectum demonstrat. *Interiectio.*
Tot autem sunt interiectionum significationes, quot animi perturbati *Significatio interiectionum.*

turbati sunt motus.

Exultantis : ut, Euax, uah. Plau. *Euax iurgio tandem uxorem abegi.*

Dolentis : ut, heu, hoi, hei, ò, ah. Terent. ℨ intro, hoi, hei. Vergil. *O dolor atq; decus magnum.*

Timentis : ut, hei, atat. Terent. *Hei uereor ne quid Andria apportet mali.*

Admirantis : ut, Papè. Terent. *Papè noua figura oris.*

Vitantis : ut, apage, apagésis. Teren. *Apagésis, egon' formidolosus ?*

Laudantis : ut, euge. Mart. *Cito, nequiter, euge, beate.*

Vocantis : ut, eho, ho, io. Terent. *Oh qui uocare.*

Deridentis : ut, hui. Terent. *Hui, tu mihi illam laudas ?*

Ex improuiso aliquid deprehendentis : ut, atat. Terentius. *Atat, data hercle mihi sunt uerba.*

Exclamantis : ut, O, prò, pronefâs. Seneca. *O paupertas felix.*

Imprecantis : ut, malùm, uæ malum. Terent. *Quid hoc malum infelicitatis est ?*

Ridentis : ut, haha he. Terent. *Ha ha he defessa iam misera sum te ridendo.*

Silentium iniungentis : ut, au. Terent. *Au ne comparandus hic quidem ad illum est.*

Aliæ partes fiunt interiectiones.

Illud hic obseruandum est nomina quoq; et uerba quandoq; interiectionis loco poni, ut apud Vergil. *Nauibus infandum amissis.* Cicero. *Sed amabo te, cura.* Imò quæuis orationis pars affectum animi incónditum significans interiectionis uice fungitur.

Atq; hæc quidem de octo orationis partium etymologia, quamlibet crassa (quod aiunt) Minerua tradita sint, pueris tantisper dum ordinarijs in ludo operis ac pensis sub ferula defunguntur, abundè sufficere arbitramur. Quod si cui tamen adlubescet quicq; his altius exactiusq; perue stigare, hunc ad grãmaticorum euoluenda perscrutandaq; opera relegandum censemus. Quorum cum magnus sit numerus, & quidem egregiè doctorum, nullum tamen nouimus, quem uel propter eruditionis ac doctrinæ præstantiam, uel propter præcipiendi claritatem elegantiámq;, Linacro nostro comparare posse uideamur, nedùm præponere.

De

DESIDERIVS ERASMVS ROTERODAMVS CHRISTIANO LVBECENSI DE RATIOne ſtudij, epiſtola Paræneticа.

VM TE incredibili quodam ardore litterarum flagrare minimè dubitarem Chriſtiane non uulgaris amice: hortatore nihil opus eſſe putaui, ſed eius quam ingreſſus eſſes uiæ, duce modo, ac tanquàm indice. Id quod mei officij eſſe iudicaui, uidelicet ut tibi homini nõ modo multis modis copulatiſsimo, uerũ etiam iucundiſsimo, ueſtigia quibus ipſe à puero eſſem ingreſſus commonſtrarem. Quæ ſi tu pari cura accipies, atq; ego dicturus ſum: futurum confido, ut neq; me monuiſſe, neq; te paruiſſe pœnituerit. Prima igitur cura ſit, ut præceptorem tibi deligas quàm eruditiſsimum. Neq; enim fieri poteſt, ut is rectè quenq̃ erudiat, qui ſit ipſe ineruditus. Quem ſimul atq; nactus eris, fac modis omnibus efficias, ut ille patris in te, tu filij uiciſsim in illum induas affectum. Ad quod quidem cũm ipſa honeſti ratio nos debet adhortari (quod nõ minus debeamus ijs à quibus rectè uiuendi rationem, quàm à quibus uiuendi initia ſumpſimus) tũm mutua iſta beneuolentia tantum ad diſcendum habet momenti, ut fruſtra ſis litterarum præceptorem habiturus, niſi habueris et amicum. Deinde ut te illi et attentum, et aſsiduum præbeas. Contentione enim immodica nonnunq̃ obruuntur ingenia diſcentium. Aſsiduitas uero et mediocritate ſua perdurat, et cotidianis incrementis maiorem opinione aceruum accumulat. Sacietate cum omnibus in rebus, tum in litteris nihil perniciosius. Laxanda eſt igitur aliquoties illa litterarum contentio, intermiſcendi luſus, ſed liberales, ſed litteris digni, et ab his non nimis abhorrentes. Imò mediis ipſis ſtudijs perpetua quædam uoluptas eſt intermiſcenda: ut ludum potius diſcendi, quam laborem exiſtimemus. Nihil enim perdiu fieri poteſt, quod non agentem aliqua uoluptate remoretur. Optima quæq; ſtatim ac primùm

discę. Extremæ est dementiæ discere dediscenda. Quod in curando stomacho solent præcipere medici, idem tibi in ingenijs seruandum puta. Caue ne aut noxio, aut immodico cibo ingenium obruas. Vtroq; enim iuxtà offenditur. Ebrardum, Catholicon, Brachylogum, cæterósq; id genus, quos percensere neq; possum, neq; operæprecium est, ijs relinquito, quos barbariem immenso labore discere iuuat. Initio non quàm multa, sed quàm bona & quàm bene percipias, refert. Sed iam rationem accipe, qua possis non solùm rectiùs, sed etiam facilius discere. Hoc enim in homine artifice præstare solet artis ratio, ut tantundem operis quum rectius expeditiúsq;, tûm leuiùs etiam efficiat. Diem tibi in operas partire: id quod et à Plinio Secundo, et à Pio Pontifice Max. uiris omnium memoria præstantissimis factitatum legimus. Principio, quod caput est, præceptorem interpretantem non attentus modò, sed et auidus auscultato. Non contentus impigrè sequi differentem, aliquoties præuolare contende.

Caluisius Sabinus lege Senecă Epist. 27. ad Lucilium

Omnia illius dicta memoriæ, præcipua etiam litteris mandabis fidelissimis uocum custodibus. Quibus rursus ita confidas caue, ut dines ille ridiculus apud Senecam, qui fic animum induxerat, ut se tenere crederet quicquid seruorũ quisquam meminisset. Noli committere, ut codices habeas eruditos, ipse ineruditus. Audita ne effluant, aut apud te, aut cum alijs retrecta. Nec his contentus, aliquam temporis partem tacitę cogitationi tribuere mementò: quam unam D. Aurelius tûm ingenio, tûm memorię in primis conducere scripsit. Conflictatio quoq; et tanquam palæstra ingeniorum neruos animi præcipuè tûm ostendit, tûm excitat, tûm adauget. Nec scisciari, si quid dubitabis, nec castigari, si quid errabis, sit pudor. Nocturnas lucubrationes atq; intempestiua studia fugito, nam et ingenium extinguunt, et ualetudinem uehementer offendunt. Aurora Musis amica est, apta studijs. Prænsus aut lude, aut deambula, aut hilariùs confabulare. Quid quod inter ista quoq; studijs locus esse potest? Cibi non quantum libidini, sed quantum ualetudini satis sit, sumito. Sub cœnam pauliſper inambula: cœnatus idem facito. Sub somnum, exquisiti

quip-

quippiam ac dignum memoria legito. De eo cogitantem ſopor opprimat, id experrectus, à te ipſo repoſcas. Plinianum illud ſemper animo inſideat tuo: Omne perire tempus, quod ſtudio non impertias. Cogita iuuenta nihil eſſe fugacius: quæ ubi auolarit ſemel, redit nunq̃. Sed iam hortator eſſe incipio, indicem pollicitus. Tu ſuauiſsime Chriſtiane, hanc formam, aut ſi quam poteris meliorem, ſequere, ac bene uale.

DE MODO REPETENDAE LECTIONIS eodem Eraſmo autore.

QVIBVSDAM prima ac unica ferè cura eſt, ſtatim ad uerbum ediſcere, quod equidem non probo, eſt enim tũm magni laboris, tũm fructus propè nullius. Quorſum enim attinet pſitaci more uerba non intellecta reddere? Commodiorem igitur uiam accipe. Lectionem quidem auditam continuo relege: ita ut uniuerſam ſententiam paulo altiùs animo infigas. Deinde à calce rurſus ad caput redibis, et ſingula uerba excutere incipies, ea duntaxat inquirens, quę ad grammaticam curam attinent, uidelicet, ſi quod uerbum obſcurum, aut ancipitis deriuationis, ſi heteroclitæ coniugationis, quod ſupinum, quod præteritum faciat, quos habeat maiores, quos nepotes, quam conſtructionem, quid ſignificet, et huiuſmodi nonnulla. Hoc ubi egeris, rurſum de integro percurrito: ea iam potiſsimum inquirens, quæ ad artificium thetoricum ſpectant. Si quid uenuſtiùs, ſi quid elegantiùs, ſi quid concinniùs, dictum uidebitur: annotabis indice, aut aſteriſco appoſito. Verborum compoſitionẽ inſpicies, orationis decora ſcrutaberis, autoris conſilium indagabis, qua quicque ratione dixerit. Vbi quid te delectauerit uehementiùs: caue præter caſam (quod aiunt) fugias. Fige pedem, ac abs te ipſo rationem exige, quarè tantoperè ſis ea oratione delectatus, cur non ex cæteris quoq; parem ceperis uoluptatem. Inuenies te accumine, aut exornatione aliqua oratoria, aut com-

positionis harmonia: aut (ne omnia persequar) simili quapiam causa commotum fuisse. Quod si aliquod adagium, si qua sententia, si quod prouerbium uetus, si qua historia, si qua fabula, si qua similitudo non inepta, si quid breuiter, acutè, aut alioqui ingeniosè dictum esse uidebitur: id tanq̃ thesaurum quendam animo diligenter reponendum ducito ad usum, et ad imitationem. His diligenter curatis, ne pigeat quarto iterare. Nam hoc habent eruditorum uirorum, summo ingenio, summis uigilijs elucubrata scripta, ut milles relecta, magis magisq; placeant, semperq; admiratori suo nouum miraculum ostendant. Id quod tibi in tabula tua sæpenumero nec sine causa laudata euenire solet, quod antea non animaduertisses: idem tibi multo amplius in bonis autoribus eueniet. Releges igitur quarto, ac quæ ad philosophiam, maximè uerò Ethicen referri posse uideantur, circumspicies si quòd exemplum, quod moribus accommodari possit. Quid autem est, ex quo non uel exemplum uiuendi, uel imago quædam uel occasio sumi queat? Nam in aliorum pulchrè ac turpiter factis quid deceat, quid non, iuxta uidemus. Hæc si facies, iam uel ediderceris, quanquam aliud egisti. Tum demum, si libet, ad ediscendi laborem accedito, qui tum aut nullus erit, aut certè perquam exiguus. Quid deinde? Restat, ut cum studiosis congrediaris, tuas annotationes in medium proferas, uicissimq; illorum audias. Alia laudabis, alia reprehendes: tua partim defendes, partim castigari permittes. Postremò, quod in alijs laudasti, tuis in scriptis imitari conaberis.

Secreta studia à doctis laudantur: at ita, ut postea è latebris in arenam prodeamus, uiriumq; nostrarum periculum faciamus. Id quod sapientissimè à Socrate est dictum. Experiamur utrum partus ingeniorum uitales sint, nimirum obstetricum industriam imitati. Quare alternatim utrisq; utetur, qui non uulgariter uoler euadere doctus.

VALE.

De

DE CONSTRVCTIONE OCTO PARTIVM.

ATQVE DE OCTO quidem orationis partibus earúmq; ſpeciebus, quatenus ad etymologiam attinet, hactenus dictum eſto: deinceps de eisdem, quatenus ad ſyntaxim, quę conſtructio dicitur, agemus.

Eſt igitur conſtructio debita partium orationis inter ſe compoſitio connexioq;, iuxta rectam grammatices rationem. Ea uerò eſt qua ueterum probatiſsimi, tûm in ſcribendo, tûm in loquendo ſunt uſi. *Cõſtructio quid ſit.*

Cæterùm priuſquàm de partium orationis ſtructura ſingulatim pertractemus, quædam in genere de tribus grammaticæ concordantijs ſunt paucis diſſerenda. *Concordantiæ grammatices.*

CONCORDANTIA NOMINATIVI ET VERBI.

VERBVM perſonale cohæret cum nominatiuo in numero et perſona: ut, *Nunquam ſera eſt ad bonos mores uia. Fortuna nunquam perpetuò eſt bona.* *Prima concordantia.*

Nominatiuus primæ uel ſecundæ perſonę rariſsimè exprimitur, niſi cauſa diſcretionis: ut, *Vos damnaſtis*, quaſi dicat, prætera nemo aut emphaſis gratia: ut, *Tu es patronus, tu pater, ſi deſeris tu, perimus*: quaſi dicat, præcipue et præ alijs tu patronus es.

In uerbis quorum ſignificatio ad homines tantum pertinet, tertiæ perſonę nominatiuus ſępe ſubauditur: ut, eſt, fertur, dicunt, ferunt, aiunt, prædicant, clamitant, et in ſimilibus: ut, *Fertur atrocia flagitia deſignaße. Teq; ferunt iræ pœnituiſſe tuæ.*

Non ſemper uox caſualis eſt uerbo nominatiuus, ſed aliquando uerbum infinitum: ut, *Mentiri non eſt meum.*

Aliquan-

Aliquando oratio: ut,

Adde quòd ingenuas didicisse fideliter artes,
Emollit mores, nec sinit esse feros.

Aliquando aduerbium cum genitiuo: ut, *Partim uirorum ceciderunt in bello. Partim signorum sunt combusta.*

Exceptio prima.

Verba infiniti modi pro nominatiuo accusatiuum ante se statuunt: ut, *Te redisse incolumem gaudeo. Te fabulam agere uolo.* Resolui potest hic modus per quòd et ut, ad hunc modum. *Quòd tu redisti incolumis gaudeo. Vt tu fabulam agas, uolo.*

Verbum inter duos nominatiuos diuersorum numerorum positum, cum alterutroque conuenire potest: ut, Terent. *Amantium iræ amoris redintegratio est.* Ouid. *Quid enim nisi uota supersunt?* Idem. *Pectora percussit, pectus quoq; robora fiunt. Nihil hic nisi carmina desunt.*

Exceptio secunda.

Impersonalia præcedentem nominatiuum non habent: ut, *Tedet me uitæ, Pertæsum est coniugij.* De quibus suo loco.

Nomen multitudinis singulare quandoq; uerbo pluralli iungitur: ut, *Pars abiere. Vterq; deluduntur dolis.*

CONCORDANTIA SVBSTANTIVI ET ADIECTIVI.

Secũda concordantia.

ADIECTIVVM cum substantiuo, genere, numero, et casu consentit: ut,

Rara auis in terris, nigroq; simillima cygno.

Ad eundem modum participia & pronomina, substantiuis adnectuntur: ut,

Donec eris felix, multos numerabis amicos,
Nullus ad amissas ibit amicus opes.

Senec. *Non hoc primùm pectora uulnus mea senserunt, grauiora tuli.*

Aliquando oratio supplet locum substantiui: ut, *Audito regem Dorobormiam proficisci.*

Con-

CONCORDANTIA RELATIVI ET ANTECEDENTIS.

RElatiuum cum antecedente concordat, genere, numero & perſona: ut, Vir bonus eſt quis? Tertia concordantia.

Qui conſulta patrum, qui leges iuraq; ſeruat.

Nec unica uox ſolum, ſed interdum etiam oratio ponitur pro antecedente: ut, In tempore ad eam ueni, quod omnium rerum eſt primum. Nota.

Relatiuum inter antecedentia diuerſorum generum collocatum, nunc cum priori conuenit: ut, Senatus aſſiduam ſtationem eo loci peragebat, qui hodie ſenaculum appellatur. Non procul ab eo flumine, quod Salium uocant, Propius à terra Iouis ſtella fertur, quæ Phaëton dicitur: Nunc cum poſteriore: ut, Homines tuentur illum globum, quæ terra dicitur. eſt locus in carcere, quod Tullianum appellatur. In coitu lunæ, quod interlunium uocant.

Aliquando relatiuum, aliquando et nomen adiectiuum reſpondet primitiuo, quod in poſſeſſiuo intelligitur: ut, Terent.

Omnes omnia bona dicere, & laudare fortunas meas, qui filium haberem tali ingenio præditum. Noſtros uidiſti flentis ocellos.

Quoties nullus nominatiuus interſeritur inter relatiuum & uerbum, relatiuum erit uerbo nominatiuus: ut, Felix qui potuit boni Fontem uiſere lucidum.

At ſi nominatiuus relatiuo et uerbo interponatur, relatiuum regetur à uerbo, aut ab alia dictione, quæ cum uerbo in oratione locatur: ut, Ouid. Caſus relatiui.

Gratia ab officio, quod mora tardat, abeſt.

Cuius numen adoro. Quorum optimum ego habeo. Cui ſimilem non uidi. Quo dignum te iudicaui. Quo melius nemo ſcribit. Quem uidendo obſtupuit. Lego Vergilium, præ quo cæteri poëtæ ſordent. &c.

DE SVBSTANTIVORVM CONSTRVCTIONE.

Substantiuorum constructio.

QVum duo substantiua diuersæ significationis sic concurrunt, ut posterius à priore possideri quodam modo uideatur, tum posterius in genitiuo ponitur: ut, *Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.* Rex pater patriæ. Princeps spes Angliæ. Cultor agri. Arma Achillis.

Proinde hic genitiuus sæpissimè adiectiuum in possessiuum mutatur: ut,

{ *Patris domus* / *Paterna domus* } { Heri filius / Herilis filius. }

Est etiam, ubi in datiuum uertitur. *Vbi pater est, ubiq; maritus.* Herus tibi, mihi pater.

Exceptio.

Appositio.

Excipiuntur quæ in eodem casu per appositionem connectuntur, : ut, *Effodiuntur opes iritamenta malorum.*

Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.

Adiectiuum in neutro genere absolutè, hoc est, absque substantiuo positum, aliquando genitiuum postulat: ut, *Paululum pecuniæ.* Hoc noctis. *Non uidemus manticæ quod in tergo est.*

Quantum quisq; sua nummorum seruat in arca,
Tantum habet et fidei.

Ponitur interdum genitiuus tantum, nempe priore substantiuo per eclipsim subaudito, ut in huiusmodi locutionibus. *Vbi ad Dianæ ueneris, ito ad dexteram.* Ventum erat ad Vestæ. Vtrobique subauditur templum. Hectoris Andromache, subauditur uxor.

Deïphobæ Glauci, subauditur filia. Huius uideo Byrrhiam, subaudi seruum.

Laus & uituperium.

Laus et uituperium rei uarijs modis effertur, at frequentius in ablatiuo, uel genitiuo: ut, *Edouardum nostrum eximia spe, summaq; nobilitate principem fac eruditas.* Vir nulla fide: *Obscuri generis nebulo.* Ingenui *multus puer, ingenuiq;* pudoris.

Opus

Opus et usus.

Opus et usus ablatiuum exigunt: ut, *Autoritate tua nobis opus est.* Gel. *Pecuniã, qua sibi nihil esset usus, ab ijs quibus sciret usui esse, nõ accepit.* Opus.

Opus autem adiectiuè pro necessarius quandoq; poni uidetur, uariéque construitur. Cice. *Dux nobis et autor opus est.* Idem. *Dicis nummos mihi opus esse ad apparatum triumphi.* Teren. *Alia quæ opus sunt, para.* Cic. *Suspicij operam intelligo ex tuis litteris tibi multum opus non fuisse.*

DE ADIECTIVORVM CONSTRVCTIONE.

GENITIVVS.

ADiectiua, quæ desiderium, noticiam, memoriam, arq; ijs contraria significant, genitiuum adsciscunt: ut, *Est natura hominum notitatis auida. Mens futuri præscia. Memor esto brevis ævi. Imperitos rerum eductos liberè in fraudem illicis. Non sum animi dubius, sed denius æqui. Græcarum litterarum rudis.* Adiectiuorum constructio.

Adiectiua uerbalia in, ax, etiam in genitiuum feruntur: ut, Verbalia in ax.

Audax ingenij — *Vtilium sagax*
Tempus edax rerum — *Propositi tenax*
Virtus est uitiorum fugax — *Pecuniarum petax. &c.*

Ingens præterea adiectiuorum turba nullis certis regulis obstricta, casum patrium postulant. Quorum farraginem satis quidem amplam congesserunt Linacrus & Despauterius: Tu uero crebra lectione, ea tibi reddes admodum familiaria.

Nomina partitiua aut partitiuè posita, interrogatiua quędam & certa numeralia, genitiuo, à quo et genus mutuantur, gaudent: ut, Cic. *Quanquam te Marce fili annum iam audientem Cratippum, idq; Athenis, abundare oportet præceptis, institutisq; philosophiæ, propter summum et doctoris autoritatem et uibis, quorum alter te scientia augere potest, altera exemplis. &c. Vtrum horũ manis accipe. Quisquis fuit ille deorum. An quisquam hominũ est æquè miser, ut ego. Diuũm promittere nemo auderet. Tres fratrum, quatuor iudicum. Sapientum octauus quis*

fuerit non dum constat, Primus Regum Romanorum fuit Romulus.

Num. uaria constructio.

In alio tamen sensu ablatiuum exigunt cum præpositione: ut, Primus ab Hercule Tertius ab Aenea. In alio uero sensu datiuum: ut, Nulli pietate secundus. Vsurpantur autem & cum his præpositionibus E, De, Ex, Inter, Ante: ut, Est deus è nobis alter. Solus de superis. Primus inter omnes. Primus ibi ãte omnes, magna comitãte caterua.

Interrogatiuum.

Interrogatiuum, & eius redditiuum, eiusdem casus et temporis erunt: ut, Quarum rerum est nulla satietas? diuitiarum. Quid rerum nunc geritur in Anglia? Consultur de religione.

Fallit hæc regula quoties interrogatio fit per cuius, ia, ium: ut, Cuium pecus? Laniorũ? Aut per dictionem uariæ syntaxeos: ut, Furti ne accusas, an homicidij? an utroq;? Fallit deniq; cũ per possessiua, Meus, tuus, suus. &c. respondendum est: ut, Cuius est hic codex? Meus.

Comparatiua & superlatiua.

Comparatiua et superlatiua accepta partitiuè, genitiuũ unde et genus sortiuntur, exigunt. Comparatiuũ autẽ ad duo, superlatiuũ ad plura refertur: ut, Manuum fortior est dextera. Digitorum medius est longissimus. Accipiuntur autem partitiuè cum per E, Ex, aut Inter, exponuntur: ut, Vergilius poëtarum doctissimus, id est, ex poëtis, uel inter poëtas.

Comparatiua cum exponuntur per quàm, ablatiuum adsciscunt: ut, Vilius argentum est auro: uirtutibus aurum, id est, quàm aurum, quàm uirtutes. Adsciscunt et alterum ablatiuum, qui mensuram excessus significat: ut, Quanto doctior es, tanto te geras submissius.

Tantò, quantò, multò, longè, ætate, natu, utriq; gradui apponuntur: ut, Tantò pessimus omnium poëta, quantò tu optimus omnium patronus. Nocturnæ lucubrationes longè periculosissimæ habentur. Longè cæteris peritior es, sed non multo melior tamen. Omne animi uitium tanto conspectius in se crimen habet, quanto maior qui peccat habetur. Maior & maximus ætate. Maior et maximus natu.

DATIVVS.

Cõmodum & incommodum.

Adiectiua quibus commodum, incommodum, similitudo, dissimilitudo, uoluptas, summissio, aut relatio ad aliquid significatur, in datiuum transeunt: ut, Sis bonus ó felixque tuis. Turba gravis paci, placideq; inimica quieti. Est finitimus oratori poëta. Qui color albus erat, nũc

est

est contrarius albo.

Iucundus amicis. Omnibus suppex. Si facis ut patriæ, sit idoneus utilis agro.

Huc referuntur adiectiua ex con, præpositione composita: ut, contubernalis, commilito, conseruus, cognatus. &c. Composita cum con.

Quædam ex his quæ similitudinem significant, etiam genitiuo gaudent: ut, *Quem metuis, par huius erat. Ter. Patres æquum esse censent nos iamiam à pueris illico nasci senes, neq; illarum affines esse rerum, quas fert adolescentia. Domini similis es. Mens conscia recti. Præterea Regina tui fidissima dextra occidit ipsa sua.* Similitudo.

Communis, alienus, immunis, uarijs casibus seruiunt: ut, *Cic. Commune animantiũ omnium est coniunctionis appetitus procreandi causa. Mors omnibus communis. Hoc mihi tecum commune est. Sal. Non aliena cõsilij. Senec. Alienus ambitioni. Cic. Non alienus à Scenolæ studijs. Ouid. Vobis immunibus huius esse mali dabitur. Plin. Caprificus omnibus immunis est. Immunes ab illis malis sumus.* Varia constructio quorundam adiectiuorum.

Natus, commodus, incommodus, utilis, inutilis, uehemens, aptus, interdum etiam accusatiuo cum præpositione adiungunctur: ut, *Natus ad gloriam.*

Verbalia in, bilis, accepta passiuè, ut et participia seu potius participialia in dus, datiuo adiecto gaudent: ut, *O mihi post nullos Iuli memorande sodales. Nulli penetrabilis astro lucus erat.* In, bilis, et dus.

ACCVSATIVVS.

Magnitudinis mensura subijcitur adiectiuis in accusatiuo: ut, *Gnomon septem pedes longus, umbrã non amplius quatuor pedes longam reddit.* Interdum et in ablatiuo: ut, *Fons latus pedibus tribus, altus triginta.* Interdum etiam et genitiuo. Colu. *In morem horti areas latas pedum denũm, longas pedum quinquagenũm facito.* Mensura.

ABLATIVVS.

Adiectiua, quæ ad copiam, ægestatémue pertinent, interdum ablatiuo, interdum et genitiuo gaudent: ut,

Amor et melle et felle est fecundissimus.

Dines agris, dines positis in fœnore nummis.

At fessæ, multa referunt se nocte minores. Cruta thymo plena.

Quæ regio in terris nostri non plena laboris? Copia et inopia.

Dives opum, dives pictaï ueſtis et auri.
O cunctæ in terras animæ, et cœleſtium inanes.
Expers fraudis, gratiæ beatus.

Diuerſitas. Nomina diuerſitatis ablatiuum ſibi cum præpoſitione ſubijciunt: ut, Alter ab illo. Aliud ab hoc. Diuerſus ab iſto.
Nonnunquam etiam datiuum: ut, Hunc diuerſum.

Cauſa. Adiectiua regunt ablatiuum ſignificantem cauſam: ut, Pallidus ira
Iucundus ſenectute. Liuida armis brachia. Trepidus morte futura.

Modus rei Forma uel modus rei adijcitur nominibus in ablatiuo: ut Facies miris modis pallida. Nomine grammaticus, re barbarus. Sum tibi natua parens, præceptor conſilijs. Troianus origine Cæſar. Spe dives, re pauper Syrus natione.

Dignus etc. Dignus, indignus, præditus, captus, contentus, extorris aut ferendi caſum adiectum uolunt: ut, Dignus es odio. Qui filium haberem tali ingenio præditum. Atq; oculis capti fodere cubilia talpæ. Sorte tua contentus abi.
Horum nonnulla genitiuum interdum uendicant: ut, Militia eſt operis altera digna tui. Deſcendam magnorum haud quaq; indignus auorũ.

DE PRONOMINVM CONSTRVCTIONE.

Pronomina primitiua. MEi, tui, ſui, noſtri, ueſtri, genitiui primitiuorum ponuntur cum paſsio ſignificatur: ut, Languet deſiderio tui.
Pars'q; tui latitat corpore clauſa meo. Imago noſtri.
Meus, tuus, ſuus, noſter, ueſter, adijciuntur, cũ poſſeſsio rei denotatur: ut, Fauet deſiderio tuo, Imago noſtra, id eſt quam nos poßidemus.

Derivatiua pronomina. Noſtrum et ueſtrum genitiui, ſequuntur diſtributiua, partitiua, comparatiua et ſuperlatiua: ut, Vnuſquiſq; ueſtrum, Nemo noſtrum. Ne cui ueſtrum ſit mirum. Maior noſtrum. Maximus natu ueſtrum.

Poſſeſſiua pronomina. Hæc poſſeſsiua meus, tuus, ſuus, noſter, et ueſter, hos genitiuos poſt ſe recipiunt, Ipſius, ſolius, unius, duorum, trium. &c. omnium, plurium, paucorum, cuiusq;, et genitiuos participiorum, quæ ad genitiuum primitiui in poſſeſsiuo incluſum referuntur: ut, Ex tuo ipſius animo coniecturam feceris. Dico mea unius operа rem.

ra rempub. esse liberatam. Meum solius peccatum corrigi non potest. Noster ducum euentus ostendat, utra gens sit melior. In sua cuiusque laude præstantior. Nostra omnium memoria. Vestris parcorum respondet laudibus. Scripta

Cum mea nemo legat, uulgo recitare timentis.

Sui et suus reciproca sunt, hoc est, semper reflectuntur ad id quod præcessit in eadem oratione: ut, *Petrus minium admiratur se. Parcit erroribus suis.* Aut annexa per copulam: ut, *Magno opere Petrus rogat, ne se deseras. Cicero reminiscitur clientum suorum.* Reciproca.

Ipse ex pronominibus trium personarum significationem repræsentat: ut, *Ipse uidi, Ipse uideris, ipse dixit.* Et nominibus pariter ac pronominibus adiungitur: ut, *Ipse ego, Ipse ille, Ipse Hercules.* Ipse.

Idem, etiam omnibus personis iungi potest: ut, *Ego idem adsum. Idem has nuptias perge facere. Idem iungat uulpes, & mulgeat hircos.* Idem.

Hæc demonstratiua, hic, ille, iste, sic distinguuntur. Demonstratiua.

His, mihi proximum demonstrat: iste, eum, qui apud te est: Ille, eum qui ab utroq; remotus est, indicat.

Ille, tum usurpatur cum ob eminentiam, rem quampiam demonstramus: ut, *Alexander ille magnus.* Iste uero ponitur, quando cum contemptu rei alicuius mentionem facimus: ut, *Istum exulem quòad poteris ab ea pellito.* Ille et iste.

Hic et ille, cum ad duo anteposita referuntur, hic ad prius et propius: Ille, ad prius et remotius propriè ac usuatissimè referri debet: ut, *Agricolæ contrarium est pastoris propositum, ille quam maximè subacto et puro solo gaudet, hic nouali graminoso: Ille fructum è terra sperat, hic è pecore.* Est tamen ubi diuerso pronomen hic ad remotius suppositum referri inuenias, et ille ad proximius. Hic et ille

DE VERBORVM CONSTRVCTIONE.

NOMINATIVVS POST VERBVM.

VErba substantiua: ut, Sum, forem, fio, existo: uerba uocandi passiua: ut, Nominor, appellor, dicor, uocor, nuncupor Nominatiuus uterq.

cupor: & ijs similia, ut scribor, salutor, habeor, existimor: Item uerba gestus, ut sedeo, dormio, cubo, incèdo, curro, utrinq; nominatiuum expetunt: ut, *Deus est summum bonum. Perpusilli uocantur nani. Fides religionis nostræ fundamentum habetur. Malus pastor dormit supinus. Homo incèdit erectus in cœlum.*

Denig; omnia ferè uerba post se nominatiuum habent, adiectiui nominis quod cum suppposito uerbi casu, genere, et numero concordat: ut, *Rex mandauit primus extirpari hæresim. Pij orant taciti. Boni discunt seduli.*

Infinitum quoq; utrinq; eosdem casus habet, præcipuè cum uerba optandi eisq; similia accedunt: ut, *Hypocrita cupit uideri iustus, hypocrita cupit se uideri iustum. Malo diues esse quàm haberi. Malo me diuitem esse quàm haberi. Natura beatis omnibus esse dedit, si quis cognouerit uti. Nobis non licet esse tam disertis uel disertos. Expedit bonas esse nobis. Quo mihi commisso non licet esse piam.* Quanq; in his postremis exemplis, subaudiuntur accusatiui ante uerba infinita, *Nos esse disertos, Vos esse bonas, Me esse piam.*

GENITIVVS POST VERBVM.

Possess. & officium.

SVm genitiuum postulat, quoties significat possessionem, aut ad aliquid pertinere: ut, *Pecus est Melibæi. Adolescentis est, uiros natu reuereri. Regum est parcere subiectis et debellare superbos.* Excipiuntur hi nominatiui, meum, tuum, suum, nostrum, uestrum, humanum, belluinum, & similia: ut, *Non est meum contra auctoritatem senatus dicere. Eia haud uestrum est iracundos esse. Humanum est irasci.* At hic subintelligi uidetur officium: quod aliquando etiam exprimitur: ut, *Tuum est officium, has bene ut adsimules nuptias.*

Aestimandi uerba.

Verba æstimandi genitiuis gaudent: ut, *Plurimi passim fit pecunia. Pudor parui penditur. Nihili uel pro nihilo habentur litteræ. Pluris opes nunc sunt quam prisci temporis annis.*

Aestimo, uel genitiuum, uel ablatiuum adsciscit: ut, *Non huius te æstimo. Magno ubiq; uirtus æstimanda est.*

Flocci, nauci, nihili, pili, assis, huius, teruncij, his uerbis æstimo-

mo, pendo, facio, peculiariter adiiciuntur: ut, *Ego illum flocci pendo. Nec huius facio, qui me pili æstimat.* Singularia sunt illa, *Aequi boni consulo, Aequi boni facio*, id est, *in bonam accipio partem.*

Verba accusandi, damnandi, monendi, absoluendi, et consimilia, genitiuum postulant, qui crimen significet: ut, *Qui alterum incusat probri, ipsum se intueri oportet. Etiam sceleris condemnat generum suum.* *Accusandi uerba.*

Parce tuum natem sceleris damnare Cupido.

Admoneto illum pristinæ fortunæ. Monachi noti absoluti sunt.

Vertitur hic genitiuus aliquando in ablatiuum uel cum præpositione uel sine præpositione: ut, *Si in me iniquus es iudex, condemnabo eodem ego te crimine. Vxorem de pudicitia grauiter accusauit.*

Putaui ea de re admonendum esse te.

Vterq;, nullus, alter, neuter, alius, ambo, et superlatiuus gradus, non nisi in ablatiuo id genus uerbis subduntur: ut,

Accusas furti, an stupri, an utroq; ? sine de utroq; ? ambobus ? uel de ambobus ? neutro ? uel de neutro ? De plurimis simul accusaris.

Satago, misereor, miserescо, genitiuum admittunt: ut, *Miserere &c.*

Is rerum suarum satagit.

Oro miserere laborum
Tantorum, miserere animi non digna ferentis.
Et generis miserescе tui.

At misereor, et miserescо, rarius cum datiuo leguntur. Senec.

Huic succurro. Huic misereor. Boët.

Dilige iure bonos, & miserescе malis.

Reminiscor, obliuiscor, memini, genitiuum aut accusatiuum desyderant: ut, *Datæ fidei reminiscitur. Proprium est stultitiæ, aliorum uitia cernere, obliuiscі suorum. Faciam, ut meiq;, & huius diei ac loci semper memineris. Omnia quæ curant, senes meminerunt.*

Memini de hac re, de armis, de te, id est, *mentionem feci.*

Potior aut genitiuo aut ablatiuo iungitur: ut,

Romani signorum & armorum potiti sunt.

Egressi optata potiuntur Troes arena.

DATIVVS POST VERBVM.

Verba acquirendi.

OMnia uerba acquisitiuè posita, adscisc unt datiuum eius rei, cui aliquid quocunq; modo acquiritur: ut,

Mihi istic nec seritur nec metitur.

Nescio quis teneros oculis mihi fascinat agnos.

Huic regulæ appendent uariĳ generis uerba: In primis uerba significantia commodum aut incommodum, regunt datiuum: ut,

Ista seges demum uotis respondet auari agricolæ. Non potes mihi nec commodare nec incommodare. *Validis incumbite remis.* Suam eruditionem tibi acceptam fert.

Ex his quædam etiam efferuntur cum accusatiuo: ut, *Vnum studetis omnes, unum sentitis.* Si *ea memorem, quæ ad uentris uictum conducunt, mora est.* In *hæc studia incumbite.* Naturáne plus ad eloquentiam conferat, *an doctrina? Fessum quies plurimum iuuat.*

Verba comparandi.

Verba comparandi regunt datiuum: ut,

Sic paruis componere magna solebam.

Fratri se et opibus et dignatione adæquauit.

Interdum additur ablatiuus cum præpositione: ut, Comparo Vergilium cum Homero. Aliquando accusatiuus cum præpositione: ad: ut, Si *ad eum conferatur, nihil est.*

Verba dandi.

Verba dandi et reddendi, regunt datiuum: ut, Fortuna multis nimium dedit, nulli satis Ingratus est, qui gratiam bene merenti non reponit.

Varia constructio.

Hæc uariam habent constructionem, Dono tibi hoc munus. Dono te hoc munere. Huic rei aliquid temporis impertias. Plurima salute Parmenonem summum suum impertit Gnato. Aspersit mihi labem. Aspersit me labe. Instrauit equo penulam Instrauit equum penula. Vt piget infido consuluisse uiro, id est, dedisse consilium, uel etiam prospexisse. Rectore carentis de cunctis consulit astris, id est, petit consilium. Consule saluti tuæ, id est, prospice. Pessimè istuc inte atq; in illum consulis, id est, statuis. *Metuo, timeo, formido tibi* uel de te, id est, *sum sollicitus pro te.* *Metuo, timeo, formido te* uel à te, scilicet, ne mihi noceas.

Verba promittendi.

Verba promittendi ac soluendi regunt datiuum: ut, Hæc tibi promitto, ac recipio sanctissimè esse obseruatum. Aes alienum mihi numerauit.

Verba

Verba imperandi et nunciandi, datiuum requirunt: ut, Verba imperandi.

Imperat aut seruit collecta pecunia cuiq.

Quid de quoq; uiro, & cui dicas sæpe caueto.

Dicimus, tempero, moderor tibi et te. Refero tibi et ad te. Item. Refero *ad senatum*, id est, propono, scribo, mitto, tibi et ad te. Do tibi litteras, ut ad aliquem feras, do ad te litteras, id est, mitto, ut legas.

Verba fidendi datiuum regunt: ut, Verba fidendi.

Vacuis committere uentis nisi nisi seue decet.

Mulieri ne credas, ne mortuæ quidem.

Verba obsequendi et repugnandi datiuum regunt: ut, Semper obtemperat pius filius patri. Quæ homines arant, nauigant, ędificant, uirtuti omnia parent. Ipsum hunc orabo, huic supplicabo. Venienti occurrite morbo. Ignauis precibus fortuna repugnat. Verba obsequendi.

At ex his quędam cum alijs casibus copulantur. Ad *amorem* nihil potuit accedere. Hoc accessit meis malis. Illud constat omnibus, seu inter omnes. Hæc *fratri* mecum non conueniunt. Sæuis inter se conuenit ursis. Auscultо tibi, id est, obedio. Auscultо te, id est, audio. Adamas dissidet magneti, seu cum magnete. Certat cum illo. Et grecanicè illi, Noli pugnare duobus, id est, contra duos.

Tu dic mecum quo pignore certes.

Verba minandi et irascendi regunt datiuum: ut, Vtriq; mortem minatus est. Adolescenti nihil est quod succenseat. Verba minandi.

Sum, cum compositis, præter possum, datiuum exigit: ut,

Rex pius est reip. ornamento. Mihi nec obest, nec prodest. Multa petentibus, desunt multa.

Datiuum postulant uerba composita cum his præpositionibus: Verba composita.

PRAE.

Ego meis maioribus uirtute præluxi.

Sed præeo pro uinco, præcedo, præcurro, præuertor, accusatiuo iunguntur.

AD.

Albo gallo ne manum admoliaris.

CON.

Conducit hoc tuæ laudi. Conuixit nobis.

SVB.

Subolet iam uxori, quòd ego machinor.

ANTE.

Iniquißimam pacem, iuſtißimo bello antefero.

POST.

Poſthabeo, poſtpono famæ pecuniam.

Poſtpoſui tamen illorum mea ſeria ludo.

Terent. dixit. Qui ſuum commodum poſtabuit præ meo commodo.

OB.

Quum nemini obtrudi poteſt, itur ad me.

IN.

Impendet omnibus periculum.

INTER.

Ille huic negotio non interfuit modo, ſed etiam præfuit.

Varia conſtructio. Pauca ex his mutant datiuum aliquoties in alium caſum: ut,

Præſtat ingenio alius alium. Multos virorum anteit ſapientia. In amore hæc inſunt vitia. Interdico tibi aqua & igni.

Eſt, pro habeo, datiuum exigit: ut,

Velle ſuum cuiq; eſt, nec voto vivitur uno.

Eſt mihi namque domi pater, eſt iniuſta noverca.

Huic confine eſt, ſuppetit: ut,

Pauper enim non eſt, cui rerum ſuppetit uſus.

Sum cum multis alijs geminum adſciſcit datiuum: ut,

Exitio eſt avidis mare nautis. Speras tibi laudi fore, quod mihi vitio vertis. Nemo ſibi mimos accipere debet favori.

Eſt ubi hic datiuus tibi, aut ſibi, aut etiam mihi, nulla neceſſitatis, at feſtiuitatis potius cauſa additur: ut,

Ego tibi hoc effectum dabo. Expedi mihi hoc negotium. Suo ſibi hunc inguſo gladio.

ACCVSATIVVS POST VERBVM.

Verba tranſitiua. VErba tranſitiua cuiuſcunq; generis, ſiue actiui, ſiue communis, ſiue deponentis, exigunt accuſatiuum: ut,

Percontatorem fugito, nam garrulus idem eſt.

Nec

Nec retinent patulæ commissa fideliter aures.
In primis uenerare deos. Aper agros depopulatur.

Quin etiam uerba quamlibet alioqui intransitiua atq; absoluta accusatiuum admittunt cognatæ significationis: ut, *Tertiam ætatem hominum uiuebat Nestor. Longam incomitata uidetur ire uiam.* Neutra transitiua.

Duram seruit seruitutem.

Hunc accusatiuum mutant autores non raro in ablatiuum: ut,

Diu uideor uita uiuere. Ire recta uia. Morte obijt repentina.

Sunt et quæ figuratè accusatiuum habent: ut,

Nec nox hominem sonat, ô dea certe,
Qui curios simulant, & Bacchanalia uiuunt.
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum.

Duo accusatiui.

Verba rogandi, docendi, uestiendi, duplicem regunt accusatiuum: ut, *Tu modo posce deum ueniam. Dedocebo te istos mores. Ridiculum est, te me admonere istud. Induit se calceos, quos prius exuerat.* Duplex accusatiuus.

Rogandi uerba interdum mutant alterum accusatiuum in ablatiuum: ut, *Ipsum obtestemur, ueniamq; oremus ab ipso.*

Suspitionem istam ex illis quære.

Vestiendi uerba interdum mutant alterum accusatiuum in ablatiuum uel datiuum: ut, *Induo te tunica, uel tibi tunicam. Hoc te celauimus unum. Bassus noster de hoc me celauit.*

ABLATIVVS POST VERBVM.

QVoduis uerbum admittit ablatiuum significantem instrumentum, aut causam, aut modum actionis.

INSTRVMENTVM.

Dæmona non armis sed morte subegit Iesus.
Naturam expellas furca licet, usq; recurret.
Hi iaculis, illi certant defendere saxis.

CAVSA.

Gaudeo (ita me dij ament) gnati causa. Vehementer ira excanduit.
Inuidus alterius rebus macrescit opimis.

MODVS ACTIONIS.

Mira celeritate rem peregit.

Dum uires animiq; ſinunt, tolerate laborem.
Iam ueniet tacito curua ſenecta pede.

Ablatiuo cauſæ et modi actionis aliquando additur præpoſitio: ut, *Baccharis præ ebrietate, Summa cum humanitate tractauit hominem.*

Quibuſlibet uerbis ſubijcitur nomen precij in ablatiuo caſu: ut, *Truncio, ſeu uitioſa nuce non emerim.*
Multo ſanguine ac multaribus ea victoria ſtetit.

Vili, paulo, minimo, magno, nimio, plurimo, dimidio, duplo, adijciuntur ſæpe ſine ſubſtantiuis: ut, *Redime te captum quam queas minimo. Vili uænit triticum. Conſtat paruo fames, magno faſtidium.*

Excipiuntur hi genitiui, ſine ſubſtantiuis poſiti, Tanti, quanti, pluris, minoris, tantîuis, tantîdem, quantilibet, quanticunq; : ut, *Tanti eris alijs, quanti tibi fueris. Non uendo pluris quàm alij, fortaſſe etiam minoris. Vix Priamus tanti totaq; Troia fuit.*

Sin addantur ſubſtantiua, in ablatiuo efferuntur: ut,
Tanta mercede docuit, quanta hactenus nemo.
Minore precio uendidi, quàm emi.

Valeo etiam interdum cum accuſatiuo iunctum reperitur: ut, *Denarij dicti, quod denos æris ualebant, quinarij quòd quinos.*

Verba abũ dandi. Verba abundandi, implendi, onerandi, et his diuerſa, ablatiuo gaudent: ut, *Amore abundas Antipho. Malo uirum pecunia, quàm pecuniam uiro indigentem. Sylla omnes ſuos diuitijs expleuit. Hoc te crimine expedi. Homines nequiſſimi, quibus te onerant mendacijs.*
Ego hoc te faſce leuabo. Aliquem familiarem ſuo ſermone participauit.

Ex quibus quædam nonnunquam etiam in genitiuum feruntur: ut, *Quam dines niuei pecoris, quam lactis abundans.*
Quaſi tu huius indigeas patris. Quid eſt quod in hac cauſa defẽſionis egeat? Implentur ueteris Bacchi, pinguiſq; ferinæ. Poſtquam dextra fuit, cædis ſaturata. Omnes mihi labores leues fuere, præterquam tui carendum quòd erat. Paternum ſernum ſui participauit conſilij.

Fungor. Fungor, fruor, utor, et ſimilia, ablatiuo iunguntur. *Qui adipiſci ueram gloriam uolunt, iuſtitiæ fungantur officijs. Optimum eſt aliena frui inſania. In re mala, animo ſi bono utare, iuuat.*
Aſpice uenturo lætentur ut omnia ſæclo.

Qui

Qui ſua victoria tam inſolenter gloriarentur.

Deſtruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.

Veſcor carnibus. Haud equidem tali me dignor honore. Vt malis gaudeat alienis. Exemplorum multitudine ſuperſedendum eſt. Regni cum ſocietate muneravit. Communicabo te ſemper menſa mea.

Proſequor te amore, laude, honore. &c. i. amo, laudo, honôro. Proſequor

Afficio te gaudeo, ſupplicio, dolore. &c. id eſt, exhilaro, punio, contriſto. Afficio.

Mereor cum aduerbijs, bene, malè, melius, peius, optimè, peſsimè, ablatiuo adhæret cum præpoſitione, de: ut, Mereor.

De me nunquàm bene meritus es. Eraſmus de lingua latina optimè meritus eſt. Catilina peſsimè de repub. meruit.

Quædam accipiendi, diſtandi, et auferendi uerba, ablatiuum cum præpoſitione optant: ut,

Iſtuc ex multis iam pridem audieram. A trepido nix abſtinet ira magiſtro. Naſci à principibus fortuitum eſt. Procul abeſt ab urbe imperator.

Vertitur hic ablatiuus aliquando in datiuum: ut,

Viuere ſi recte neſcis, diſcede peritis.

Eſt uirtus placitis abſtinuiſſe bonis.

Heu fuge nate dea, teq; his (ait) eripe flammis.

Verbis quæ uim comparationis obtinent, adijcitur ablatiuus ſignificans menſuram exceſſus: ut, *Deforme exiſtimabat, quos dignitate præſtaret, ab ijs uirtutibus ſuperari.* Vis comparandi.

Quibuſlibet uerbis additur ablatiuus abſolutè ſumptus: ut, Ablatiuus abſolutus.

Imperante Auguſto natus eſt Chriſtus, imperante Tiberio crucifixus.

Credo pudicitiam Saturno rege moratam
In terris.

Nil deſperandum Chriſto duce, & auſpice Chriſto.

Iam Maria, audito Chriſtum ueniſſe, cucurrit.

Verbis quibuſdam additur auferendi caſus per ſynecdochen, et poëtice accuſatiuus: ut, *Aegrotat animo magis quam corpore. Candet dentes. Rubet capillos.* Synecdoche

Quædam tamen efferuntur in gignendi caſu: ut, *Abſurdè facis, qui angas*

angas te animi Exanimatus pendet animi. *Deſipiebam mentis*. Plaut. *Diſcrutior animi, quia ab domo abeundum eſt mihi.*

Diuerſi caſus. Eidem uerbo diuerſi caſus, diuerſæ rationis apponi poſſunt: ut, *Dedit mihi ueſtem pignori, te præſente propria manu.*

Paſsiuis additur ablatiuus agentis, ſed antecedente præpoſitione, interdum et datiuus: ut, *Laudatur ab his, culpatur ab illis. Honeſta bonis uiris non occulta petuntur.*

Quorum participia frequentius datiuis gaudent: ut, *Nulla tuarum audita mihi, nec uiſa ſororum. Oblitus q̃ meorum, obliuiſcendus et illis.*

Cæteri caſus manent in paſsiuis qui fuerunt actiuorum: ut, *Accuſaris à me furti. Habeberis ludibrio. Dedoceberis à me iſtos mores. Priuaberis magiſtratu.*

Conſtructio neutropaſs. Vapulo, uęneo, liceo, exulo, fio, neutropaſsiua paſsiuam conſtructionem habent: ut, *A præceptore uapulabis. Malo à ciue ſpoliari, quàm ab hoſte uænire. Quid fiet ab illo? Virtus paruo precio licet omnibus. Cur a conuiuijs exulat philoſophia?*

Verba infinita. Quibuſdam tum uerbis, tum adiectiuis, familiariter ſubijciuntur uerba infinita: ut, *Iuuat uſq̃ morari, & conferre gradum.*

Dicere quæ puduit, ſcribere iuſſit amor,
Vis fieri dines Pontice? nil cupias.
Et erat tum dignus amari.
Audax omnia perpeti gens humana ruit per uetitum nefas.

Ponuntur interdum figuratè, et abſolutè uerba infinita: ut, *Hæccine fieri flagitia?* ſubauditur decet, oportet, par eſt, æquum eſt, aut aliquid ſimile. *Criminibus terrere nouis, hinc ſpargere uoces. Et quærere conſcius arma*, id eſt, *terrebat, ſpargebat, quærebat.*

DE GERVNDIIS.

Gerundia. GERVNDIA, ſiue gerundi uoces et ſupina regunt caſus ſuorum uerborum: ut, *Efferor ſtudio uidendi parentes. Vtendum eſt ætate, cito pede labitur ætas. Scitatum oracula Phœbi mittimus.*

DI.

Gerundia in, di, pendent à quibuſdam tùm ſubſtantiuis, tùm adiectiuis

iectiuis: ut,

Et quæ tanta fuit Romam tibi causa uidendi?
Cecropias innatus apes amor urget habendi.
Aeneas celsa in puppi, iam certus eundi.

Poëticè infinitus modus loco gerundi ponitur: ut, *Studium quibus arma tueri. Peritus medicari.* Nota.

Interdum non inuenustè adiicitur gerundi uocibus etiam genitiuus pluralis: ut, *Quum illorum uidendi gratia me in forum contulissem. Date crescendi copiam nouarum. Concessa est diripiendi pomorum atq; obsoniorum licentia.*

DO.

Gerundia in, do, pendent ab his præpositionibus, A, Ab, Abs, De, E, Ex, Cum, In, pro: ut, *Ignaui à discendo cito deterrentur. Amor et amicitia, utrunq; ab amando dictum est. Ex defendendo quàm ex accusando uberior gloria comparatur. Consultatur de transeundo in Galliam.*

Rectè scribendi ratio cum loquendo coniuncta est.
Pro uapulando ab hoste mercedem petam.

Ponuntur et absq; præpositione: ut, *Alitur uitium crescitq; tegendo.*
Scribendo disces scribere.

DVM.

Gerundia in, dum, pendent ab his præpositionibus, Inter, Ante, Ad, Ob, propter. *Inter cœnandum hilares este. Ante damnandum ingentes tollent animos. Locus ad agendum amplissimus. Ob absoluendum, munus ne acceperis. Veni propter te redimendum.*

Cum significatur necessitas, ponuntur citra præpositionem, addito uerbo est: ut, *Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.*
Vigilandum est ei, qui cupit uincere.

Gerundia in nomina uertuntur.

Vertuntur gerundi uoces in nomina adiectiua: ut,

Tantus amor florum, et generandi gloria mellis.
Ad accusandos homines duci præmio proximum latrocinio est.
Cur adeo delectaris criminibus inferendis?

DE SVPINIS.

VM.

Supinum. PRIVS supinum actiuè significat & sequitur uerbum aut participium significans motum ad locum: ut,

Spectatum ueniunt, ueniunt spectentur ut ipsæ.

Milites sunt missi speculatum arcem.

Illa uerò, do uenum, do filiam nuptum, latentem habent motum. At hoc supinum in neutro passiuis, et cum infinito, iri, passiue significat: ut, Coctum ego non uapulatum, dudum conductus sum.

Postquam audierat non datum iri uxorem filio. Poetæ dicunt, Eo uisere, uado uidere. Ponitur & absolutè cum uerbo est: ut, Actum est, ilicet, periisti. Itum est in uiscera terræ. Cessatum est satis.

V.

Nota. Posterius supinum passiuè significat, & sequitur nomina adiectiua: ut, Sum extra noxam, sed non est facile purgatu.

Quod factu fœdum est idem est et dictu turpe.

Qui pecunia non mouetur, hunc dignum spectatu arbitramur.

In istis uerò, Surgit cubitu, redit uenatu: Cubitu et uenatu, nomina potius censenda uidentur, quam supina.

DE TEMPORE ET LOCO.

TEMPVS.

Pars temporis. QVAE significant partem temporis, in ablatiuo frequentius usurpantur, in accusatiuo raro. Nemo mortalium omnibus horis sapit. Nocte latent mendæ. Id tempus creatus est consul. Quanquàm hæc eclipsis, uidetur esse præpositionis, per, uel sub.

Duratio temporis. Quæ autem durationem temporis et continuationem denotant, in accusatiuo, interdum et ablatiuo efferuntur: ut,

Hic iam tercentum totos regnat itur annos.

Noctes atq; dies patet atri ianua ditis.

Hic tamen hac mecum poteris requiescere nocte.

Imperauit triennio, et decem mensibus, octoq; diebus. Dicimus etiam

am, In paucis diebus, de die, de nocte. Promitto in diem. Commodo in mensem. Annos ad quinquaginta natus. Per tres annos studui.
Puer id ætatis. Non plus triduum aut triduo.
Tertio uel ad tertium calendas uel calendarum.

SPACIVM LOCI.

Spacium loci in accusatiuo effertur, interdum & in ablatiuo: ut, Spacium loci.
Dic quibus in terris (et eris mihi magnus Apollo)
Treis pateat cœli spacium, non amplius ulnas.
Iam mille passus processeram. Abesi bidui, subintelligitur spacium uel spacio, itinere uel iter. Abest ab urbe quingentis passuum millibus.

APPELLATIVA LOCORVM.

Nomina appellatiua & nomina maiorum locorum, adduntur ferè cum præpositione uerbis significantibus in loco, ad locum, à loco, aut per locum: ut,
In foro uersatur. Meruit sub rege in Gallia.
Ad templum non æquè Palladis ibant Iliades.
Legantur in Hyspaniam maiores natu nobiles.
E Sicilia decedens Rhodum ueni. Per mare ibis ad Indos.

Omne uerbum admittit genitiuum proprij nominis loci in quo fit actio, modo primæ uel secundæ declinationis et singularis numeri sit. Quid Romæ faciam? mentiri nescio. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi. Loca propria.

Hi genitiui, humi, domi, militiæ, belli, propriorum sequuntur formam: ut, Domi bellique simul uiximus. Parui sunt foris arma, nisi est consilium domi.

Domi, non alios secum patitur genitiuos, quàm meæ, tuæ, suæ, nostræ, uestræ, alienæ: ut, Versor domi meæ, non alienæ. Domi.

Verum si proprium loci nomen pluralis duntaxat numeri, aut tertiæ declinationis fuerit, in datiuo aut ablatiuo ponitur: ut, Colchis, an Assyrius, Thebis nutritus, an Argis. Sueton. Lentulus Getulicus Tiburi genitum scribit. Liui. Neglectum Anxuri præsidium. Cic. Cum una sola legione fuit Carthagini. Romæ Tibur amo uentosus Tibure Romam. Cic. Cum tu Narbone mensas hospitum connomeres. Idem. Commendo tibi domum eius, quæ est Sycione.

Sic utimur ruri, uel rure in ablatiuo: ut, *Ruri fere se continet.*
Rure paterno est tibi far modicum.

AD LOCVM.

Ad locum. Verbis significantibus motum ad locum apponitur proprium loci in accusatiuo: ut, *Concessi Cantabrigiam ad capiendum ingenij cultum. Eo Londinum ad merces emendas.* Ad hunc modum utimur rus et domus: ut, *Ego rus ibo.*
Ite domum saturæ, uenit hesperus, ite capellæ.

A LOCO, PER LOCVM.

A loco. Verbis significantibus motum à loco aut per locum, adijciturproprium loci in ablatiuo: ut, *Nisi ante Roma profectus esses, nunc eam relinqueres. Eboraco* siue per *Eboracum sum facturus iter.*
Ad eundem modum usurpantur domus et rus: ut,
Nuper exijt domo. Timeo ne pater rure redierit.

DE IMPERSONALIVM CONSTRVCTIONE.

GENITIVVS.

Imperson. constructi. HAEC tria impersonalia, interest, refert & est, quibus libet genitiuis annectuntur, præter hos ablatiuos fœmininos, mea, tua, sua, nostra, uestra, & cuia: ut, *Interest magistratus tueri bonos, animaduertere in malos. Refert multum Christianæ reip. episcopos doctos et pios esse. Prudentis est multa dissimulare. Tua refert teipsum nosse. Ea cædes criminpotissimum datur ei, cuia interfuit, non ei, cuia nihil interfuit.*

Adijciuntur et illi genitiui, tanti, quanti, magni, parui, quanticunq;, tantidem: ut, *Magni refert, quibuscum vixeris. Tanti refert honesta agere. Vestra parui interest. Et interest ad laudem meam.*

DATIVVS.

In datiuum feruntur hæc impersonalia, accidit, certum est, contingit, constat, confert, competit, conducit, conuenit, placet, displicet, dolet, expedit, euenit, liquet, libet, licet, nocet, obest, prodest, præstat, patet, stat, restat, benefit, malefit, satisfit, supersest, sufficit, uacat, pro ocium est: ut, *Conuenit mihi tecum. Emori per*

uirtutem

uirtutem mihi præstat, quàm per dedecus uiuere. Non uacat exiguis rebus adesse Ioui. Dolet dictum imprudenti adolescenti & libero.

A noverca malefit priuignis. A deo nobis benefit.

Stat mihi casus renouare omnes, id est, *statutum est.*

ACCVSATIVVS.

Hæc impersonalia accusandi casum exigunt, iuuat, decet cum compositis: delectat, oportet: ut, *Me iuuat ire per altum. Vxorem ædes curare decet. Dedecet uiros muliebriter rixari.* Cato. *Patremfamilias uendacem, non emacem esse oportet.*

His uero, attinet, pertinet, spectat, propriè additur præpositio, ad: ut, *Me ne uis dicere quod ad te attinet? Spectat ad omnes bene uiuere.* Quintil. *Pertinet in utramq; partem.*

ACCVSATIVVS CVM GENITIVO.

His impersonalibus subijcitur accusatiuus cum genitiuo, pœnitet, tædet, miseret, misereſcit, pudet, piget: ut, Cic. *Si ad centesimum uixisset annum senectutis eum suæ non pœniteret? Tædet animam meam uitæ meæ. Aliorum te miseret, tui nec miseret, nec pudet. Fratris me quidem pudet pigetq;.*

Nonnulla impersonalia remigrant aliquando in personalia: ut, *Non omnes arbusta iuuant.* *Nanq; decent animos mollia regna tuos.* *Agricolam arbor ad frugem perducta delectat. Nemo miserorum commisereſcit. Te non pudet istud? Non te hæc pudent?* *Imperson. fiunt pers.*

Cœpit, incipit, desinit, debet, solet, et potest, impersonalibus iuncta, impersonalium formam induunt: ut, *Vbi primum cœperat non conuenire, quæstio oriebatur. Tædere solet auaros impendij. Desinit illum studij tædere. Sacerdotem inscitiæ pudere debet. Peruenire ad summum, nisi ex principijs non potest.* *Cœpit &c.*

Verbum impersonale passiuæ uocis similem cum personalibus passiuis casum obtinet: ut, *Ab hostibus constanter pugnatur.*

Qui quidem casus interdum non exprimitur: ut, *Strato discumbitur ostro.*

Verbum impersonale passiuæ uocis, pro singulis personis utriusq; numeri indifferenter accipi potest: ut,

Statur, id est, sto, stas, stat, stamus, statis, stant. Videlicet ex ui adiuncti obliqui: ut, Statur à me, id est, sto, statur ab illis, id est, stant.

DE PARTICIPII CONSTRVCTIONE.

Particip. constructi.

PArticipia regunt casus uerborum à quibus deriuantur: ut,

Duplices tendens ad sydera palmas, talia uoce refert.

Vbera lacte domum referent distenta capellæ. Diligendus ab omnibus.

Quanquam in his usitatior est datiuus: ut,

Restat Chremes qui mihi exorandus est.

GENITIVVS.

Participiorum uoces cum fiunt nomina, genitiuum postulant: ut, Alieni appetens. Sui profusus. Cupientissimus tui. Inexpertus belli. Indoctus pilæ.

ACCVSATIVVS.

Exosus, perosus, pertæsus, actiuè significant, et in accusatiuum feruntur: ut, Immundam segnitiem perosæ. Astronomus exosus ad unum mulieres. Pertæsus ignauiam suam.

Exosus et perosus, etiam cum dandi casu leguntur uidelicet passiuè significantia: ut, Germani Romanis perosi sunt.

Exosus deo et sanctis.

ABLATIVVS.

Natus, prognatus, satus, cretus, creatus, ortus, editus, in ablatiuum feruntur: ut, Bona bonis prognata. Sate sanguine diuum.

Quo sanguine cretus. Venus orta mari, mare præstat eunti.

Terra editus.

DE ADVERBII CONSTRVCTIONE.

NOMINATIVVS.

Aduerb. constructi.

EN et ecce demonstrandi aduerbia, nominatiuo frequentius iunguntur, accusatiuo rarius.

En primus: sunt hic etiam sua præmia laudi.

Ecce tibi status noster.

En

En quatuor aras.

Ecce duo tibi Daphni, duoq; altaria Phœbo.

En et ecce exprobrantis ſoli accuſatiuo nectuntur: ut, *En animum et mentem. En habitum. Terent. Ecce autem alterum.*

GENITIVVS.

Quædam aduerbia loci, temporis, et quantitatis, genitiuum poſt ſe recipiunt.

LOCI.

ut, Vbi, ubínam, nuſquam, eò, longè, quò, ubiuis, huccine: ut, *Vbi gentium. Quo terrarum abijt? Nuſquam loci inuenitur. Eò impudentiæ uentum eſt.*

TEMPORIS.

ut, Nunc, tunc, tum, interea, pridie, poſtridie. *Nihil tunc temporis amplius quàm fiere poteram. Pridie eius diei pugnam inierunt. Pridie calendarum ſeu calendas.*

QVANTITATIS.

ut, Parum, ſatis, abundè, &c. *Satis ſoquentiæ, ſapientiæ parum. Abunde fabularum audiuimus.*

Inſtar, æquiparationem, menſuram, aut ſimilitudinem ſignificat: ut, *Inſtar montis equum diuina Palladis arte Aedificant. Mittitur Philippus ſolus, in quo inſtar omnium auxiliorum erat. Sed ſeelus hoc meriti pondus & inſtar habet.* Inſtar.

Hic apponitur interdum præpoſitio, ad: ut, *Vallis ad inſtar caſtrorum cluditur.*

Populus Ro. è parua origine, ad tantæ magnitudinis inſtar emicuit. Genitiuus feſtiuitatis.

Ah minimè gentium, non faciam. Hic genitiuus, gentium, feſtiuitatis cauſa additur.

DATIVVS.

Quædam datiuum admittunt nominum, unde deducta ſunt: ut, *Venit obuiam illi.* Nam obuius illi dicitur. *Canit ſimiliter huic. Et ſibi inutiliter vivit. Propinquius tibi ſedet, quàm mihi.*

Sunt et hi datiui aduerbiales, tempori, luci, ueſperi: ut, *Tempori uenit, quod omnium rerum eſt primum. Luci occidit hominem. Vidi ad nos afferri ueſperi.*

Accu-

ACCVSATIVVS.

Sunt quæ accuſandi caſum admittunt præpoſitionis, unde ſunt profecta: ut, *Caſtra propius urbem mouentur.*

Proximè Hiſpaniam ſunt Mauri.

Cedò. Cedò, flagitantis exhiberi, accuſatiuum regit: ut,

Cedò quemuis arbitrum.

ABLATIVVS.

Aduerbia diuerſitatis, aliter, ſecus, et illa duo, ante, poſt, cum ablatiuo non raro inueniuntur: ut, *Multo aliter. Paulo ſecus. Multo ante, Longe ſecus. Et longo poſt tempore uenit. Paulo poſt*, niſi et ipſa aduerbia potius cenſenda ſunt.

Aduerbia comparatiui et ſuperlatiui gradus admittunt caſus, comparatiuis et ſuperlatiuis aſſuetos ſubſeruire, ſicut ante præceptum eſt: ut, *Acceßi propius illo. Optime omnium dixit.*

Legimus propiùs ad deos, et propiùs à terris.

Plus. Plus nominatiuo, accuſatiuo, et ablatiuo iunctum reperitur: ut,

Plus quinquaginta hominum ceciderũt. Aberat acies paulo plus quingentos paſſus. Dies triginta, aut plus eo, in naui fui.

QVIBVS uerborum modis quæ congruant aduerbia.

Nota. Vbi, poſtq̃, et cum temporis aduerbia, interdum indicatiuis, interdum uero ſubiunctiuis uerbis apponuntur: ut,

Hæc ubi dicta dedit. Vbi nos lauerimus, ſi uoles lauato.

Cum faciam uitula pro frugibus, ipſe uenito.

Cum canerem reges, & prælia, Cynthius aurem uellit.

Hic prius aduerbium, poſterius coniunctio eſſe uidetur.

DONEC.

Donec. Donec pro quamdiu indicatiuo gaudet: ut, *Donec eram ſoſpes.*

Pro quouſq; nunc indicatiuum, nunc ſubiunctiuum exigit: ut,

Cogere donec oues, ſtabulis, numerúmq; referre
Iußit. Col. Donec ea aqua, quam adieceris, decocta ſit.

DVM.

Dum. Dum, de re præſenti non perfecta, aut pro quam diu fatendi mo-

modum poscit: *Dum apparatur uirgo in conclaui.*
Ego te meum dici tantisper uolo: dum quod te dignum est, facis.
Dum pro dummodo, aliàs potentiali, aliàs subiunctiuo nectitur: ut, *Dum prosim tibi. Dum ne ab hoc me falli comperiam.*
Dum pro donec subiunctiuo tantum: ut,
Tertia dum Latio regnantem uiderit æstas.

QVOAD.

Quoàd pro quàm diu uel indicatiuis uel subiunctiuis: pro donec subiunctiuis solis adhibetur: ut, *Quoàd expectas contubernalem?* Quod.
Quoàd possem, & liceret, ab eius latere nunquàm discederem.
Omnia integra seruabo, quoàd exercitus huc mittatur.

SIMVLAC. &c.

Simulac simulatq; indicatiuo et subiunctiuo adhærent: ut,
Simulac belli patiens erat. Simulatq; adoleuerit ætas.

QVEMADMODVM. &c.

Quemadmodum, ut, utcunq;, sicut, utrunq; modum admittunt, Vt.
Vt salutabis ita et resalutaberis. Vt sementem feceris, ita et metes.
Vt pro postquam indicatiuo iungitur: *Vt uentum est in urbem.*

QVASI. &c.

Quasi, ceu, tanquam, perinde acsi, haud secus acsi, quum proprium habent uerbum, subiunctiuo apponuntur: ut,
Tanquàm feceris ipse aliquid. Quasi non norimus nos inter nos.
Aliàs copulant consimiles casus: ut, *Noui hominem tanquàm te*
Arridet mihi quasi amico.

NE.

Ne prohibendi uel imperatiuis, uel subiunctiuis præponitur: ut, Coram.
Ne sæui magna sacerdos. Hic ne bubo magnus est, ne metuas.
Ne pro non, cæteris modis inseruit.
Aduerbia accedente casu, transeunt in præpositiones: ut,
Cantabit uacuus coram latrone uiator.

DE CONIVNCTIONVM CONSTRVCTIONE.

Coniunct. construct. Coniunctiones copulatiuę, et disiunctiuę, cum his quatuor quàm, nisi, prætercą, an, similes omnio casus nectunt: ut, Socrates docuit Xenophontẽ et Platonẽ. Vtinam calidus esses aut frigidus. Albus an ater homo sit nescio. Est minor natu quàm tu. Nemini placet nisi uel prætercą sibi. Excepto, si casualis dictionis ratio aliqua priuata repugnet, uelaliud poscat: ut, Emi librũ centusi et pluris. Vixi Romæ et Venetijs. Horat. In Meti descendat iudicis aures, et patris et nostras.

Coniunctiones copulatiuæ et disiunctiuæ, aliquoties similes modos et tempora conglutinant: ut,

Recto stat corpore, despicitą terras.

Aliquoties autem similes modos, sed diuersa tempora: ut,

Nisi me lactasses amantem, et uana spe produceres.
Tibi gratias egi, et te aliquando collaudare possum.

ETSI. &c.

Etsi, tametsi, etiamsi, quanq̃, in principio orationis, indicatiuos modos, in medio subiunctiuos sępius postulant. Quamuis, et licet subiunctiuos frequentius: ut, Etsi nihil noui afferebatur.

Quanquàm animus meminisse horret.
Quamuis Elisyos miratur Græcia campos.
Ipse licet uenias musis comitatus Homere.

NI, NISI. &c.

Ni, Nisi, si, siquidem, quod, quia, quàm, postquàm, posteaquàm, ubi pro postq̃, nunq̃, priusq̃, et indicatiuis, et subiunctiuis adhærent: ut, Quòd redieris incolumis gaudeo. Castigo te, non quòd odio habeam, sed quòd amem. Aliud honestum iudicas, quàm philosophi statuant. Granius accusas, quàm patitur tua consuetudo.

Si. Si, utriq; modo iungitur, at si, pro quamuis, subiunctiuo tantum: ut, Redeam? non si me obsecret.

Si quis, tantum indicatiuo: ut, Si quis adest.

QVANDO. &c.

Quando, quandoquidem, quoniam, indicatiuo iunguntur: ut,

Dicite

Dicite (quandoquidem in molli consedimus herba.)
Quoniam mihi non credis, ipse facito periculum.

QVIPPE.

Quippe, quum proprium habet uerbum, gaudet indicatiuo: ut, Quippe.
Danda est huic uenia, quippe ægrotat.
Si addideris, qui, utrunq; admittit modum: ut, Non est huic danda uenia, quippe qui iam bis peierauit, siue peierauerit.

QVI.

Qui cum habet uim causalem, subiunctiuum postulat: ut, Qui.
Stultus es qui huic credas.

CVM.

Cum, pro quamuis, pro quandoquidem, uel quoniam, subiunctiuis semper adhæret: ut, Nos cum præcipi nihil posse dicamus, tamen alijs de rebus disserere solemus.
Cum sis officijs Gradiue uirilibus aptus.

CVM, TVM.

Cûm et tûm, item tûm geminatum, similes modos copulant. Cum.
Est autem in cûm quiddam minus, atq; ideo in priore clausulæ parte statuitur, in tûm quiddam maius, ac proinde in posteriore clausulæ parte locatur: ut, Amplectitur cûm eruditos omnes, tûm in primis Marcellum. Odit tûm tûm litteras uirtutem.

NE, AN, NVM.

Ne, an, num, interrogandi particulæ, indicatiuum amant: ut,
Superátne, et uescitur aura ætherea?
At cum accipiuntur dubitatiuè, aut indefinitè, subiunctiuum postulant: ut, Vise num redierit. Nihil refert feceris ne, an persuaseris.

VT.

Vt, causalis seu perfectiua coniunctio, et ut, pro ne non, post uerba timoris, nunc potentiali, nunc subiunctiuo iungitur: ut,
Filium perduxere illuc secum, ut una esset meum. Te oro Dane, ut redeat iam in uiam. Metuo ut subsistet hospes, id est, ne non subsistet.
Vt, concedemis, siue positum pro quanquàm, et ut, pro utpote, subiunctiuo seruit. Vt omnia contingant quæ uolo, leuari non possum.
Non est tibi fidendum, ut qui toties fefelleris. Vt qui solus relictus fueris.

Vt pro postq̃, pro quemadmodum, uel sicut, & interrogatiuum, indicatiuis nectitur: ut, *Vt ab urbe discessi, nullum intermisi diem, quin scriberem. Tu tamen has nuptias perge facere, ut facis.*

Credo ut est dementia. Vt ualet? ut meminit nostri?

Quanq̃ de hoc in aduerbij quoque constructione paulo supra est dictum.

DE PRAEPOSITIONVM CONSTRVCTIONE.

Præpos. constr. PRAEPOSITIO subaudita, interdum facit, ut addatur ablatiuus: ut, *Habeo te loco parentis*, id est, *in loco. Apparuit illi humana specie*, id est, *sub humana specie.*

Discessit magistratu, id est, *à magistratu.*

Præpositio in compositione eundem nonnunquàm casum regit, quem et extra compositionem regebat: ut,

Nec posse Italia Teucrorum auertere regem. Prætereo te insalutatum. Emoti procumbunt cardine postes. Detrudunt naues scopulo.

Nota. Verba composita cum A, ab, ad, con, de, e, ex, in, nonnunquam repetunt easdem præpositiones cum suo casu extra compositionem, idq; eleganter: ut, *Abstinuerunt à uiris. Amicos aduocabo ad hanc rem. Cum legibus conferemus. Detrahere de tua fama nunq̃ cogitaui. Cum ex insidijs euaseris.*

Postquam excessit ex ephebis. In rempub cogitatione curaq; incumbe.

IN.

In. In, pro erga, contra, & ad, accusandi casum habet: ut,

Accipit in Teucros animum, mentemq; benignam.

Quid meus Aeneas in te committere tantum,

Quid Troës potuere?

Quò te Meri pedes? an quò uia ducit in urbem?

In. Item, in, accusatiuo iungitur, quoties diuisio, mutatio, aut incrementum rei cum tempore significatur: ut,

Eſque locus, parteis ubi se uia findit in ambas.

Versa est in cineres sospite Troia uiro. Amor crescit in horas.

In, cum significatur actus in loco, ablatiuum postulat: ut,

Fulmine

Fuluum spectatur in ignibus aurum.

Sub, pro ad, per, et ãte, accusatiuo innititur: ut, Sub umbrã properemus

Legati ferè sub id tempus ad res repetendas missi, id est, per id tempus.

Sup noctem cura recursat, id est, paulo ante noctem, uel instante nocte.

Aliâs ablatiuum admittit: ut,

Quicquid sub terra est in apricum proferet ætas.

Sub nocte silenti, id est, in nocte silenti.

SVPER.

Super, pro ultra accusatiuo iungitur: ut, Super.

Super Garamantas et Indos proferet imperium.

Super pro de, et in, ablatiuo: ut, Multus super ea re, uariusq; rumor.

Fronde super uiridi.

SVBTER.

Subter uno significatu, utriq; casui apud autores iungitur: ut, Subter.

Pugnatum est super, subterq; terras. Vergil. Omnes

Ferre libet subter densa testudine casus.

TENVS.

Tenus gaudet ablatiuo, & singulari, & plurali: ut, Pube tenus. Tenus.

Pectoribus tenus. At genitiuo tantum plurali: ut, Crurum tenus,

Præpositiones cum casum amittunt, migrant in aduerbia: ut,

Longo post tempore uenit. Ponè subit coniux.

Coram, quem quæritis, adsum Troius Æneas.

DE INTERIECTIONVM CONSTRVCTIONE.

INteriectiones non rarò absolutè & sine casu ponuntur. Interiectionum constructio.

Spem gregis ah silice in uuda connixa reliquit.

Quæ malum dementia?

O.

O exclamantis, nominatiuo, accusatiuo, & uocatiuo iungitur: ut, O festus dies hominis.

O fortunitos nimium, bona si sua norint, agricolas.

O formose puer, nimium ne crede colori.

HEV, PRO.

Heu. Heu et prô, nunc nominatiuo, nunc accuſatiuo adhærent. Heu Pietas. Heu priſca fides. Heu ſtirpem inuiſam. Prô Iupiter, tu homo adiges me ad inſaniam. Prô deûm atq; hominum fidem.

Prô. Proſancte Jupiter. apud Plautum.

HEI, VEH.

Hei et ueh, datiuo apponuntur: ut,

Hei. Hei mihi quod nullis amor eſt medicabilis herbis.

Veh meſero mihi, quanta de ſpe decidi.

Veh.

DE FIGVRIS.

Figura, quid ſit. FIGVRA EST NOVATA, arte aliqua, dicendi forma. Cuius duo tantum genera, dictionis ſcilicet & conſtructionis, hoc loco trademus.

FIGVRAE DICTIONIS.

Figuræ dictonis ſunt ſex, Próthesis, Aphéreſis, Epénthesis, Syncope, Paragôge, Apócope

Prothesis. Próthesis, eſt appoſitio litteræ uel ſyllabæ ad principium dictionis: ut, Gnatus pro natus. Tetuli pro tuli.

Aphæreſis. Aphæreſis eſt ablatio litteræ uel ſyllabę à principio dictionis: ut, Ruit pro eruit. Temnere pro contemnere.

Epénthesis. Epénthesis, eſt interpoſitio litteræ uel ſyllabæ in medio dictionis: ut, Relliquias, relligio, addito, l, Induperatorem pro imperatorem.

Syn-

Syncope, est ablatio litterę uel syllabę è medio dictionis: ut, Abiit, petiit, dixti, repostum. &c. Syncope.

Paragôge, est appositio litteræ uel syllabæ ad finem dictionis: ut, Dicier pro dici. Paragôge.

Apócope, est ablatio litteræ uel syllabę, à fine dictionis: ut, Pecûli pro peculij, Dixtin' pro dixtine. Apócope

FIGVRAE CONSTRVCTIONIS.

Figuræ constructionis sunt octo.

- Appositio
- Euocatio
- Syllepsis
- Prolepsis
- Zeugma
- Synthesis
- Antiptôsis
- Synécdoche.

APPOSITIO.

APpositio est duorum substantiuorum eiusdem casus, quorum alterum declarat alterum, continuata siue immediata coniunctio: ut, Flumen Rhenus. Potest autem appositio plurium substantiuorum esse: ut, Marcus Tullius Cicero. Appositio quid.

Interdum apud autores in diuersis casibus ponuntur substantiua, perinde quasi ad diuersa pertinerent: ut, Vrbs Patauij, apud Vergilium. Vrbs Antiochiæ, apud Ciceronem.

In appositione substantiua non semper eiusdem generis, aut numeri inueniuntur. Nam quoties alterum substantiuorum caret numero singulari, aut est nomen collectiuum, diuersorum numerorum esse possunt: ut, Vrbs Athenæ.

Ouid. *In me turba ruunt luxuriosa proci.*

Verg. *Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent.*

Triplice nomine fit appositio.

Restringendæ generalitatis gratia: ut, Vrbs Roma. Animal equus. Appositio quid.

Tollendę æquiuocationis causa: ut, Taurus mons Asiæ, Lupus piscis.

Et ad proprietatem attribuendã: ut, Erasmus uir exactissimo iudicio.

Nireus adolescens insigni forma. Timotheüs homo incredibili fortuna.

Euo-

EVOCATIO.

Euocatio. CVM prima uel ſecunda perſona immediatè ad ſe euocat tertiam, ambæ fiunt primæ uel ſecundæ perſonæ: ut, Ego *pauper laboro*. *Tu diues ludis*. Eſt ergo euocatio, immediata tertiæ perſonæ ad primam uel ſecundam reductio.

Obſeruandum uero eſt, uerbum ſemper conuenire cum perſona euocante: ut, Ego *pauper laboro*. *Tu diues ludis*.

Nam in euocatione quatuor ſunt: perſona euocans, quę ſemper eſt prima uel ſecunda: euocata, quæ ſemper eſt tertia: uerbum, quod ſemper eſt primæ uel ſecundæ perſonæ: et abſentia coniunctionis.

Euocatio uaria. In euocatione, perſona uocans et euocata aliquando ſunt diuerſorum numerorum, ut pote uel cum perſona euocata caret numero ſingulari: ut, Ego *tuæ delitiæ iſtùc ueniam*: Aut quum eſt nomen collectiuum: ut, *Magna pars ſtudioſorum amœnitates quærimus*: hic ſubauditur nos.

Aut deniq; cum eſt nomen diſtributiuum: ut,

In magnis læſi rebus uterq; ſumus, ſubintelligitur nos.

Duplex enim eſt euocatio, explicita, ubi tam perſona euocans quàm euocata exprimitur: et implicita ubi perſona euocans ſubintelligitur: ut, *Sum pius Aeneas*: ſubintelligitur, ego. Populus ſuperamur ab uno, ſubauditur, nos.

SYLLEPSIS.

Syllepſis. SYLLEPSIS ſeu conceptio, eſt comprehenſio indignioris ſub digniore, à σὺμ con, et λύβω ſumo.

Duplex autem eſt conceptio, perſonarum ſcilicet, quoties perſona concipitur cum perſona: et generum, quoties genus indignius, cum genere digniore concipitur. Cuius declarandæ rei gratia hæc quæ ſequuntur obſeruabis.

Copulatum per coniunctionem, &, nec, neq;, et cum pro et, acceptum, eſt pluralis numeri: ac próinde uerbum, aut adiectiuum, aut relatiuum exigit plurale. Quod quidem uerbum, aut adiectiuum

lectiuum, aut relatiuum genere et persona cum digniori suppositio ac substantiuo quadrabit: ut, *Quin tu et soror facitis? Ego et mater miseri perimus. Tu et vxor, qui adfuistis, testes estote.*

Conceptio personarum.

Dignior enim est persona prima, quàm secunda, aut tertia: & dignior secunda quàm tertia: ut, *Ego et pater sumus in tuto.* Dignior persona.

Tu atq; frater estis in periculo. Neq; ego neq; tu sapimus.

Iphitus et Pelias mecum diuellimur inde.

Rhemo cum fratre Quirinus iura dabunt.

Cum, tamen singulare uerbum magis amat: ut, Cum.

Tu quid ego et populus mecum desyderet, audi.

Conceptio generum.

Dignius etiam est masculinum genus quàm fœmininum aut neutrum, et dignius fœmininum quàm neutrum: ut, Dignius genus.

Rex et regina beati. Calybs et aurum sunt in fornace probati.

Hinc per uim, leges et plebiscita coactæ.

At cum substantiua res inanimatas significant, adiectiuum aut relatiuum usitatius in neutro genere ponitur: ut,

Vergil. *Cum Daphnidis arcum*
Fregisti & calamos, quæ tu peruerse Menalca,
Et cum uidisti puero donata, dolebas. Salust. *Ira & ægritudo permista sunt.* Idem *Huic bella ciuilia cædes et discordia ciuilis grata fuerunt. Virga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt.*

Porro conceptio aliàs directa est, nempe cum concipiens i. dignius, et conceptum i. indignius copulantur per, et, uel, atq;, uel que: alias indirecta cum copulantur per, cum: ut, *Ego cum fratre sumus candidi*, ubi útraq; conceptio est indirecta.

Est etiam quędam cõceptio generum implicita, nempe quando nec genus concipiens, nec genus conceptum explicantur, sed de mare atq; fœmina perinde loquimur ac de solo mare: ut si dicam, uterq; est formosus, loquens de sponso et sponsa. Sic Ouid. *Impliciti laqueis nudus vterq; iacet*, loquens de Marte & Venere reti implicitis à Vulcano.

PROLEPSIS.

Prolepsis. PROLEPSIS seu præsumptio, est pronunciatio quædam rerum summaria. Fit autem quum congregatio siue totum cum uerbo uel adiectiuo aptè cohæret, deinde partes totius ad idem uerbum uel adiectiuum reducuntur, cum quo tamen ferè non concordant: ut,

Duæ aquilæ volauerunt, hæc ab oriente, illa ab occidente.

Hic, congregatio seu totum, *duæ aquilæ*, cum uerbo, *volauerunt*, per omnia concordat, cum quo partes, *hæc* & *illa*, ad idem uerbū relatę in numero non concordant.

Congregatio siue totum est dictio pluralis numeri: ut, *duæ aquilæ*. Aut plurali æquiualens: ut, Corydon et Thyrsis. Nam copulatum æquiualet plurali: ut, *Compulerantq; greges Corydon et Thyrsis in unum*: Thyrsis oues, Corydon distentas lacte capellas.

Aut congregatio est nomen collectiuum: ut,

Populus uiuit, alij in penuria, alij in delitijs.

Sulpitius et Aldus quinque dicunt in prolepsi esse necessaria: congregationem, ut in priore exemplo, *duæ aquilæ*: uerbum, ut *volauerunt*: partes, ut *hæc et illa*: partium determinationem: ut, *ab oriente et occidente*: et ordinem, uidelicet quòd totum præcedat, partes sequantur.

Duplex autem est prolepsis: explicita ubi omnia exprimuntur, quæ in prolepsi esse oportet: ut, *Equi concurrunt, hic à dextra, ille à sinistra hippodromi*: et implicita in qua aliquid tacetur: ut,

Alter in alterius iactantes lumina nultus
Quærebant taciti noster ubi esset amor.

Deest altera partium cum determinatione, uidelicet, et *alter in alterius*. Et *Alter alterius onera portate*. Vbi deest (*nos*) et altera pars cum determinatione, uidelicet, *et alter alterius*. Terent.

Curemus æquam uterq; partem. Hic totum *nos* subintelligitur, et partes, *alter et alter*, includuntur in distributiuo uterq;.

Diomedes prolepsim dicit esse, quoties id quod posterius gestū est, ante describimus: ut, *Lauinia uenit littora*. Lauinium enim non

nondum erat, quum Aeneas ueniret in Italiam. Dictur uero prolepsis à, προ, quod est ante, et λάβω sumo.

ZEVGMA.

ZEVGMA est unius uerbi uel adiectiui uiciniori respondentis ad diuersa suppositа reductio, ad unum quidem expressè, ad alterum uerò per supplementum: ut, *Nihil te nocturnum præsidium palatij, nihil urbis uigiliæ, nihil timor populi, nihil concursus bonorum omnium, nihil hic munitissimus habendi senatus locus, nihil horum ora uultùsq; mouerunt?* Hic, *mouerunt*, expressè reducitur ad, *ora uultùsq;*, at ad cætera per supplementum. Subintelligendum est enim præsidium mouit, uigiliæ mouerunt, timor populi mouit, bonorum concursus mouit, habendi senatus locus mouit. Zeugma.

Attamen quando est comparatio uel similitudo, uerbum uel adiectiuum conuenit cum remotiore: ut, *Ego melius quàm tu scribo.* Comparatio.

Ego sicut fœnum arui. Hoc ille ita prudenter atq; ego fecisset.

Item per nisi: ut, *Talem filium nulla nisi tu pareret.*

Licet poëtæ interdum aliter loqui soleant: ut,

Nihil hic nisi carmina desunt.

Quid nisi secretæ læserunt Phillida syluæ?

De quibus in concordantia uerbi et nominatiui supra est dictum.

Et Cecero, *Quare ut arbitror, prius hic te nos, quàm istuc tu nos uidebis.*

Tribus modis fit Zeugma.

In persona: ut, *Ego et tu studes.*

In genere: ut, *Maritus et uxor est irata.*

In numero: ut, *Hic illius arma, hic currus fuit.*

Ponitur aliquando uerbum uel adiectiuum in principio, et tum uocatur protozeugma: ut, *Dormio ego et tu.*

Quandoq; in medio, uocatúrq; mesozeugma: ut, *Ego dormio et tu.*

Quandoq; in fine, et uocatur hypozeugma: ut, *Ego et tu dormis.*

Requiruntur autem in Zeugmate quatuor, duo substantiua: ut, *Rex et regina.* Coniunctio, quæ uel copulatiua, uel disiunctiua, uel etiam expletiua esse potest, ut, et, uel. &c. Verbum uel adiectiuum: ut, *Irata est*, et quod uerbum uel adiectiuum uiciniori suppo-

sito respondeat. Fit etiam quoddam zeugmatis genus per aduerbia: ut, *Cubas vbi ego Cœnas quando nos.*

Quando uerbum ad duo supposita reducitur, et cum utroq; conuenit, est zeugma, ut dicunt, locutionis, non constructionis: ut, *Ioannes fuit piscator et Petrus.*

Dicitur autem zeugma, quasi copulatum à græco uerbo ζευγύνω uel ζεύγνυμι, quod est copulo.

SYNTHESIS.

Synthesis. SYNTHESIS est oratio congrua sensu, non uoce: ut, *Pars in frustra secant. Gens armati.*

Fit autem synthesis nunc in genere tantum, idq; aut sexus discernendi causa: ut, *Anser fœta, Elephantus grauida:*

Aut supplementi gratia: ut, *Præneste sub ipsa.s. urbe. Centauro in magna. s. naui.*

Nunc in numero tantum: ut, *Turba ruunt. Aperite aliquis ostium.*

Nunc uero in genere & numero simul: ut, *Pars mersi tennere ratem. Hic manus ob patriam pugnando uulnera passi.*

Dicitur autem Synthesis à σὺν quod est con, & θέσις positio quia est compositio, id est, cõstructio facta gratia significationis.

ANTIPTOSIS.

Aetiptôsis. ANTIPTOSIS ob ἀντὶ quod est pro, et πτῶσις casus, est positio casus pro casu, idq; interdũ non inuenustè: ut, *Vrbem quam statuo, uestra est. Populo ut placerent, quas fecisset fabulas. Sermonem quem audistis, non est meus. Eius non uenit in mentem* pro id. Quanq; hic, uenit, impersonaliter potius usurpari existimãdũ est. *Aristotelis libri sunt omne genus elegantia referti:* pro omnis generis. *Sic id genus, quod genus. &c. Id ne estis autores mihi?* pro eius.

Interdum autem fit durior antiptôsis: ut, *Salue primus omnium parens patriæ appellate,* pro prime. *Habet duos gladios, quibus altero te occisurum minatur, altero nillichm.*

synec-

SYNECDOCHE.

SYNECDOCHE est, cum id quod partis est, attribuitur toti: ut, *Aethiops albus dentes*. Hic album quod solis dentibus conuenit, toti attribuitur Aethiopi. Synecdoche.

Per synecdochen omnia nomina adiectiua, aliquam proprietatem significantia, item uerba passiua & neutralia significantia aliquam passionem, possunt regere accusatiuum, aut ablatiuum, significantem locum, in quo est proprietas aut passio. ut, *Aeger pedes uel pedibus*, *Saucius frontem uel fronte*. *Doleo caput uel capite*. *Redimitus tempora lauro*. *Truncatus membra bipenni*. *Effusas laniata comas, contusaq; pectus*.

Nam illę græcæ phrases sunt. *Excepto quòd non simul esses, cætera læetus. Cætera similes, uno differunt.*

Dicitur autem Synecdoche à σὺν quod est con, et ἐκδέχομαι susci pio, quod uidelicet, totum cum sua parte capiatur.

SI CVI LVBET figuratæ constructionis elegantias pernoscere, legat Thomam Linacrum de Eclipsi, Pleonasmo, & enallage, déq; alijs figuris eruditè, dilucidè, ac copiosè differentem.

DE PROSODIA.

PROSODIA est, quæ rectam uocum pronunciationem tradit. Latinè accentus dicitur. Prosodia.

Diuiditur autem Prosodia in { Tonum / Spiritum / Tempus.

Tonus est lex uel nota, qua syllaba in dictione eleuatur uel deprimitur. Tonus.

Est autem tonus triplex { Acutus / Grauis / Circumflexus.

Tonus acutus est uirgula obliqua, ascendens in dextram, sic /.
Grauis, est uirgula obliqua, descendens in dextram, ad hunc modum \.
Circumflexus, est quiddam ex utrisq; conflatum, hac figura ^.
Huc additur etiam Apostrophus, qui est quędam circuli pars in summo litteræ appositа, quam sic pinges ’
Hac nota ultimam dictionis uocalem deesse ostenditur: ut,

Tanton’ me crimine dignum dixisti? pro tantóne.

Spiritus. Spiritus duo sunt { Asper / Leuis.

Asper, quo aspirata profertur syllaba: ut, *Homo, honor.*
Leuis, quo citra aspirationem syllaba profertur: ut, *Amo, onus.*

TONORVM REGVLAE.

PRIMA.

Monosyllaba. MOnosyllaba dictio breuis, aut positione longa acuitur: ut, Mél, fél, párs, páx. Natura longa circumflectitur: ut, Spês flôs, sôl, thûs, rûs.

SECVNDA.

Dissyllaba. In dissyllaba dictione si prior longa fuerit natura, posterior breuis, prior circumflectitur: ut, Lûna, mûsa. In cæteris acuitur: ut, Citus, látus, sólers.

TERTIA.

Polysyllaba. Dictio polysyllaba, si penultimam habet longam, acuit eandem, ut libértas, penátes. Sin breuem habet penultimam, acuit antepenultimam: ut, Dóminus, póntifex.

Excipiuntur composita à facio: ut, Benefácis, malefácis, calefácit, frigefácit, quæ penultimam acuunt.

At si penultima longa fuerit natura, et ultima breuis, circumflectitur penultima: ut, Românus, Amâtor.
Composita à fis, fit, ultimam acuunt: ut, madefís, calefít, benefít satisfít.

appen-

APPENDIX.

Quia hodie propter hominum imperitiam circumflexus ab acuto uix prolatione discernitur, grammatici circumflexum cum acuto confuderunt. *Accentuum confusio.*

QVARTA.

Quinq; sunt quę tonorum regulas perturbant. *Quæ tonos perturbent.*

DIFFERENTIA.

Differentia tonum transponit: ut, Vná aduerbium ultimam acuit, ne uideatur esse nomen. Sic eó, aliquó, alió, continuó, seduló, porró, forté, quá, siquá, aliquá, nequá, illó, falsó, citó, feré, plané, et id genus alia, putá pro sicut, poné pro post, corám, circúm, aliâs, palám, ergó coniunctio, sed ergô pro causa circumflectitur: ut, Illius ergô uenimus. Hæc igitur omnia sicut græca acutisona in fine quidem sententiarum acuuntur, in consequentia uero grauantur. *Differẽtia.* *Ergô.*

Sic differentię causa antepenultima suspenditur in his, déinde, próinde, périnde, alíquando, síquando, néquando, húcusq;, álonge, délonge, déinceps, dúntaxat, déorsum, quápropter, quínimo, enímuero, propémodum, ádmodum, áffabre, interáloci, nihilóminus, paulóminus, cum non sunt orationes diuersæ, uti sunt, púbe tenus, crúrum tenus. Non enim composita sunt, uelut háctenus quátenus, et eius generis reliqua.

TRANSPOSITIO.

Transpositio tonum inuertit. Id quod usu uenit in prępositionibus, quæ postpositæ grauantur: ut, *Transpositio.*

Transtra per et remos. *Te penes imperium.*

ATTRACTIO.

Attractio tonum mutat, cum post uocabulum aliquod sequitur coniunctio inclinatiua: ut, q;, ne, ue. Attrahunt enim hæ particulæ accentum syllabæ præcedenti, eámq; acuunt: ut, *Luminá q; saxusq; dei.* Sic dum, sis, nam, parelca. *Attractio.*

Vbi

Vbi autem est manifesta compositio, non uariatur tonus: ut, Vbique. Déniq; útiq;, ítaq;, úndiq;, híccine, & huiusmodi. Vbiq; tamen temporis sui tonum seruat, et ubîuis.

CONCISIO.

Concisio. Concisio transfert tonum, cum dictiones per syncopen aut apocopen castrantur. Tunc enim tonum retinent integræ dictionis: ut, Vergíli, Valéri, Mercúri.

Sic quędam nomina et pronomina syncopata circumflectunt ultimam: ut, Arpînâs, Rauennâs, nostrâs, uestrâs, cuiâs, ab Arpinâtis, Rauennâtis, nostrâtis. &c.

Sic donéc à donecum. Sic hûc, illûc, istûc, adhûc. &c. pro hûcce, illûcce. &c. Et composita à dîc, dûc, fâc, ut, benedîc, redûc, calefâc.

IDIOMA.

Idióma. IDIOMA, hoc est linguæ proprietas, tonum uariat, adeo ut si dictiones græcæ integrè ad nos ueniant, seruent tonum suum: ut, Simóis periphas, penultimam acuunt: At facta latina antepenultimam eleuant, quia corripiunt penultimam. Quę autem prorsus latina fiunt, latinum quoq; tonum seruant: ut, Geórgica, bucólica, antepenultima acuta, licet apud gręcos in ultima tonum habeant. Sic & comoédia, tragoédia sóphia, symphónia: tonum recipiunt in antepenultima, licet in sua lingua habeant in penultima. Nota.

Porrò si ignoretur proprius peregrinæ uocis tonus, tutissimum fuerit iuxta latinum accentum illam enunciare.

Syllabæ communes in prosa oratione semper corripiuntur: ut, Célebris, cáthedra, mediocris.

De

DE CARMINVM RATIONE.

HACTENVS de tonis et ſpiritibus, deinceps de ſyllabarum tempore, & carminis ratione pauca adiiciemus.

Tempus eſt ſyllabæ pronunciandæ menſura. Tempus ſyllabarum

Syllaba breuis unius eſt temporis, longa uero duorum.

Tempus breui ſic notatur ∪.

Longum autem ſic –ut, Terrā –∪.

Ex ſyllabis iuſto ordine diſpoſitis fiunt pedes.

Eſt autem pes duarum ſyllabarum pluriumue conſtitutio ex certa temporum obſeruatione. Pes.

Pedum alij diſſyllabi, alij triſsyllabi.

De tetraſyllabis autem non multum attinet ad hoc noſtrum inſtitutum diſſerere.

Diſſyllabi ſunt Spondeus, Pyrrichius, Trochæus, Iambus — ut — Virtūs. Deŭs. Pànis. Ămans.

Triſſyllabi octo Molooſſus, Tribrachus, Dactylus, Anapeſtus, Bacchius, Antibacchius, Amphimacer, Amphibrachus — ut — Magnātēs. Dŏmĭnŭs. Scrībĕre. Pĭĕtās. Hŏnestās. Audīre. Chārĭtās. Vĕnīrĕ.

Porrò pedes iuſto numero atq; ordine concinnati, carmen conſtituunt.

Eſt enim carmen oratio, iuſto atq; legitimo pedum numero conſtricta. Carmen.

Carmen compoſituro inprimis diſcendum eſt, pedibus ipſum rite metiri, quam ſcanſionem uocant.

Eſt autem ſcanſio legitima carminis in ſingulos pedes commenſuratio. Scanſio.

Scansioni accidunt Synalæpha, Eclipsis, Synæresis, Diæresis, & Cæsura.

SYNALAEPHA.

Synalæpha. Synalæpha est elisio quædam uocalis ante alteram in diuersis dictionibus: ut,

Sera nimis uitæ est crastina uita hodie.

Fit & interdum in una dictione: ut,

Dij	Deinde	Semiustus	& similia.
Dijs	Deinceps	Deest	
Iidem	Semianimis	Deerat	
Iisdem	Semihomo	Deerit	

At heu et ô nunquàm intercipiuntur.

ECLIPSIS.

Eclipsis. Eclipsis est, quoties, m, cum suo uocali perimitur, proxima dictione à uocali exorsa: ut,

Monstr' horrend' inform' ingens cui lumen ademptum, pro monstrum horrendum informe. &c.

SYNAERESIS.

Synæresis. Synæresis est duarum syllabarum in unam contractio: ut,

Seu lento fuerint alueraria uimine texta.

DIAERESIS.

Diæresis. Diæresis est ubi ex una syllaba dissecta fiunt duæ: ut,

Debuerant fusos euoluisse suos.

CAESVRA.

Cæsura. Cæsura est quum post pedem absolutum, syllaba breuis in fine dictionis extenditur.

Huius species sunt

Triemimeris ex pede & syllaba: ut,

Pectoribus inhians spirantia consulit exta.

Penthemimeris ex duobus pedibus et syllaba: ut,

Omnia uincit amor, et nos cedamus amori.

Epthemimeris ex tribus pedibus & syllaba: ut,

Ostentans artem patriæ, arcumq; sonitem.

Enneëmimeris ex quatuor pedibus et syllaba, ut,

Ille latus niueum molli fultus hyacintho.

DE GENERIBVS CARMINVM.

CArminum genera de quibus nos hoc loco potissimùm tractare decreuimus, sunt Heroïcum, Elegiacum, Asclepiadéum, Sapphicum, Phaleucium, Iambicum. *Carminum genera.*

CARMEN HEROICVM.

Carmen Heroicum, quod idem Hexametrum dicitur, constat pedibus numero quidem sex, genere uero duobus, dactylo, & spondéo. Quintus locus dactylum, sextus spondéum peculiariter sibi uendicat. Reliqui hunc uel illum prout uolumus. ut, *Heroicum.*

Tĭtўrĕ tū pătŭlæ rĕcŭbāns sŭb tēgmĭnĕ fāgī.

Reperitur aliquando spondèus etiam in quinto loco: ut,

Clara deûm soboles magnum Iouis incrementum.

Vltima cuiusq; uersus syllaba habetur communis.

CARMEN ELEGIACVM.

Carmen Elegiacum, quod et pentametri nomen habet, è duplici constat penthemimeri, quarum prior duos pedes dactylicos, spondaicos, uel alterutros comprehendit cum syllaba longa, altera etiam duos pedes, sed omnino dactylicos, cum syllaba item longa: ut, *Elegiacum.*

Rēs ēst sŏlĭcĭtī plēnă tĭmōrĭs āmŏr.

CARMEN ASCLEPIADEVM.

Carmen Asclepiadéum constat ex penthemimeri, hoc est spondeo & dactylo, & syllaba longa, et duobus demde dactylis: ut, *Asclepiadéum.*

Mœ cœnās ătăuīs ēdĭtē rēgĭbŭs.

CARMEN SAPPHICVM.

Carmen Sapphicum constat ex trocheo, spondéo, dactylo, et duobus demum trocheis: ut, *Sapphicum.*

Iām sătis tĕrrīs nĭuĭs atque dī ræ.

In hoc tamen carminis genere, post tres uersus additur

Adonicum. Adonicum, quod constat ex dactylo & spondeo: ut,

Integer uitæ, scelerisq; purus
Non eget Mauri iaculis, nec arcu,
Nec uenenatis grauida sagittis
Fusce pharetra.

Carmen phaleucium siue endecasyllabum.

Phaleuciũ. Carmen phaleucium siue endecasyllabum constat ex spondeo, dactylo, et tribus tandem trocheis: ut,

Quō quò diffugiãs păuens Măbĭlĭ.
Nostrum non poteris latere nasum.

Carmen iãmbicum archilochium.

Iambicum. Legitimus uersus iãmbicus è solis constat iãmbis: ut,

Sŭĭs ĕt ĭpsă Romă ŭĭrĭbŭs rŭĭt.

Recipit tamen interdum in locis imparibus, pro iãmbo tribrachum, spondeum, dactylum, anapestum, atq; in paribus tribrachum: spondeum rarius.

Hoc carmen in duo genera diducitur, dimetrum & trimetrum seu Senarium.

DIMETRVM.

Dimetrum Dimetrum constat ex quatuor pedibus: ut,

O cărmĭnŭm dūlcēs nŏtæ.
Quas ore pulchra melleo
Fundis, lyræq; succinis.

TRIMETRVM siue Senarium.

Trimetrum. Trimetrum senis constat pedibus: ut,

Qui nōs dămnant, sunt hĭstrĭōnēs maxĭmi.
Nam Curios simulant, uiuunt Bacchanalia.

De

DE QVANTITATE PRIMARVM SYLLABARVM.

PRIMARVM syllabarum quantitas octo modis cognoscitur. *Quantitas syllabarum*

Positione
Vocali ante Vocalem
Diphthongo
Deriuatione
Compositione
Præpositione
Regula
Exemplo seu autoritate.

POSITIO.

Positio.

Vocalis ante duas consonantes, aut duplicem in eadem dictione ubiq; positura longa est: ut, Ventus, axis, patrizo.

Quod si consonans priorem dictionem claudat, sequente item à consonante inchoante, uocalis præcedens etiam positione longa erit: ut,

Maior sum quàm cui possit fortuna nocere.

Syllabæ, ior, sum, fit positione longæ sunt.

At si prior dictio in uocalem breuem exeat, sequente à duabus consonantibus incipiēte, interdum sed rarius producitur: ut,

Occulta spolia, & primes de pace triumphos.

Vocalis ante aliam.

Vocalis breuis ante mutam sequente liquida, communis redditur: ut, Patris, uolucris,
Longa uero non mutatur: ut, Arātrum, Simulācrum.

VOCALIS ANTE ALTERAM.

Vocalis ante alteram in eâdem dictione ubiq; breuis est: ut, dĕus præ ămplus.

Excipias genitiuos in, iīs: ut, Vniīus, illiīus, &c. Vbi, i, communis, reperitur, licet in, alterĭus, semper sit breuis, in, alīus, semper longa.

Excipiendi sunt etiam genitiui & datiui quintę declinationis, ubi, e, inter geminum, i, longa fit, ut faciēi, alioqui non: ut, Rĕi, spĕi, fidĕi.

Fi, etiam in fio, longa est, nisi sequantur, e, et, r, simul: ut, fierem, fieri. Iuuenal. Sic *fiunt* octo *mariti*. Idem. *Quod fieri non posse putes.*

Obe, interiectio priorem syllabam ancipitem habet.

Vocalis ante alteram in græcis dictionibus subinde longa fit: ut, dicite Pierides. Respice Laërten. Et in possessiuis: ut, Aenēia nutrix, Rhodopēius Orpheus.

DIPHTHONGVS.

Diphthongus. Omnis diphthongus apud latinos longa est: ut, Aūrum, neuter musæ, nisi sequente uocali, ut præ ire.

DERIVATIO.

Derivatio. Deriuatiua eandem cum primitiuis quantitatem sortiuntur: ut, amator, amicus, amabilis, prima breui ab amo.

Excipiuntur tamen pauca, quæ à breuibus deducta, primam producunt. Cuius generis sunt,

Vox uōcis à uŏco
Lex lēgis à lĕgo
Rex rēgis à rĕgo
Sēdes à sĕdeo
Iūmentum à iŭuo
Fōmes & fomentum à fŏueo
Iūcundus à iŭuo
Iūnior à iŭuenis
Mōbilis à mŏueo
Hūmanus ab hŏmo
Vōmer à uŏmo
Pēdor à pĕde.

Sunt & contra quæ à longis deducta corripiuntur: ut,

Dux dŭcis à dūco,
Dīcax maledĭcus & id genus multa à dīco,
Fĭdes à fīo
ărena, ăriſta } ab āreo
Pŏsui à pōno
Gĕnui à gīgno
Frăgor, Frăgilis } à frāngo
Nŏto, as, à nōtu
Năto, as, à nātu
Dĭsertus à dĭsſero
Sŏpor à sōpio.

Et alia nonnulla ex utroq; genere, quæ relinquuntur studiosis inter legendum obseruanda.

Com-

COMPOSITIO.

Composita simplicium quantitatem sequuntur: ut,

{Pŏtens / Impŏtens} {Sōlor / Consōlor} {Lĕgo, is, / Perlĕgo} {Lēgo, as, / Allēgo.}

Excipiuntur tamen hæc breuia à longis enata, nempe

{Innŭba / Pronŭba} à nūbo {Deiĕro / Peiĕro} à iūro

Et quæcunq; sunt huius generis.

PRAEPOSITIO.

Ex præpositionibus hæ ubiq; producuntur, A, De, Præ, Se, E, nisi uocali sequente: ut, unda dehiscens. Sudibúsue præ ustis, apud Verg. Pro, quoq; longa est, præterquam in istis. Præpositio.

{Prŏcella / Prŏfugus / Prŏteruus / Prŏnepos / Prŏpago pro stirpe / Prophanus}
{Prŏfiteor / Prŏfundus / Prŏficiscor / Prŏfari / Prŏpero / Prŏfugio / Prŏfecto.}

Procuro, profundo, propello, propulso, propago, as, primam syllabam habent ancipitem.

Propheta et propino græca sunt per, o, paruum, et próinde primam breuem habent.

Di, etiam producitur, nisi in, {Dĭrimo et / Dĭsertus.}

Reliquæ præpositiones, si positio sinat, corripiuntur. Cuiusmodi sunt, Ad, Ob, Ab, Sub, Re, In. &c.

REGVLA.

Omne præteritum dissyllabum priorem habet longam: ut, Legi, ēmi. Regula.

Excipias tamen {Fĭdi / Bĭbi / Dĕdi} {Scĭdi / Stĕti / Tŭli.}

Primam præteriti geminantia, primã itidem breuem habent: ut,

Pepen-

Pĕpendi	Pĕpĕdi	Pŭpugi
Tĕtendi	Tŭtudi	Dĭdici
Tŏtondi	Fĕfelli	Cĕcĭdi à cado
Mŏmordi	Tĕtigi	Cĕcîdi à cædo.

Quin & ſupinum diſſyllabum priorem quoq; producit. ut,

Mōtum	Excipe	Quĭtum	Rŭtum
Lātum		Sĭtum	Rătum
Lōtum		Lĭtum	Dătum
Crētum		lŭtum	Sătum

Et cĭtum à cieo, es. Nam cîtum à cio, cis, quartæ, priorem habet longam.

EXEMPLVM ſeu autoritas.

Quarum uero ſyllabarum quantitas ſub prædictas rationes non cadit, à poëtarum uſu, exemplo, atq; autoritate petenda eſt, certiſsima omnium regula. Diſcant ergo pueri obſeruare ex poëtis communes primarum ſyllabarum quantitates, cuius ſortis ſunt.

Quæ primam habeant communem.

Britannus	Criticus	Hymen	
Bithynus	Curetes	Italus	
Cacus	Diana	Liquor	
Coſyra	Fidenæ	Liquidus	
Crathis	Gradiuus	Lycas	& ſimilia.
Pachinus	Hinulus	Orion	
Palatium	Pyrene	Rudo	
Pelion	Rubigo	Sycheus	
	Rutilius	Sycarius	

DE MEDIIS SYLLABIS.

Mediæ ſyllabæ

MEDIAE ſyllabæ partim eàdem ratione qua primæ, partim etiam ex incrementis genitiui, atq; coniugacionis analogia cognoſci poſſunt,

De incrementis genitiui nominum polyſyllabarum, ſuprà in gene-

generibus nominum abundè dictum arbitramur, unde petere licebit, si quid de hac re hæsitaueris. Cætera frequens lectio et optimorum poëtarum obseruatio facilè suppeditabunt.

Coniugationis analogiam ex imbibitis rudimentis pueri dicerunt, nempe, a, indicem primæ coniugationis longam esse iuratura, præterquam in, do, et eius compositis, quando huius sunt coniugationis: ut,

Coniugationum analogia.

{Dămus / Circúndămus} {Dăbis / Circúndábis} {Dăre / Circúndáre. &c.}

Præterea syllabas, rimus et ritis, in præterito perfecto modi subiunctiui ubiq; pro breuibus habendas animaduertant: In futuro autem, in oratione prosa, longas esse debere, in carmine uero indifferentes reperiri, quemadmodum contendit Aldus: ut,

Rimus & ritis.

Præterito {Amauérimus / Amauéritis} futuro {Amauerîmus / Amauerîtis.}

Est et ubi mediæ syllabæ uariant apud poëtas, ut in his quæ subiunximus.

Mediæ syllabæ cõmunes.

{Connūbium / Connŭbium} {Malēa / Malĕa} {Bathēus / Bathĕus}
{Ficēdula / Ficĕdula} {Pharsālia / Pharsălia} {Sidōnius / Sidŏnius} et similia.

Adiectiua in, inus, latina penultimam producunt: ut,

{Clandestînus / Mediastînus / Parietînus} {Matutînus / Vespertînus / Repentinus.}

Præter hæc sequentia {Diútinus / Crástinus / Prístinus / Peréndinus / Ornótinus} {Serótinus / Oleáginus / Fáginus / Cédrinus. / Carbásinus.}

Et reliqua materialia siue à metallorum nominibus formata in, inus, qualia sunt permulta à græcis uocibus deducta in νος: ut,

{Christállĭnus / Myrrhĭnus} {Hyacinthĭnus / Adamántĭnus} &c.

Cætera felicius docebit usus, & poëtarum obseruatio, q̃ ullæ grammaticorum regulæ, quas sine ullo aut modo aut fine de mediarum syllabarum quantitate tradere solent. Quare illis prętermissis, ad ultimarum syllabarum quantitates aperiendas iam accingamur.

DE VLTIMIS SYLLABIS.

Vlt. syllabæ.

QVanquàm ultimę syllabæ ipsum litterarum numerũ aut æquant aut etiam superant, non tamen pigebit illas etiam ordine percurrere.

A.

Primum, a, finita producuntur: ut,

Amā, Contrā, Ergā } excipias { Pută, Ità, Quiă.

Item nominatiuos, accusatiuos, & uocatiuos in, a, cuiuscunq; fuerint generis, numeri, aut declinationis, præter uocatiuos in, a, à græcis in, as, ut, ô Aenea, ô Thomā.

Numeralia in ginta, a, finalem habent communem, sed frequentius longam, ut triginta, quadragintā.

B, D, T.

In b, d, t, desinentia, breuia sunt, ut, ăb, ăd, caput.

E.

E, finita breuia sunt: ut, { Marĕ, Pœnĕ } { Legĕ, Scribĕ.

Excipiendæ sunt omnes uoces quintæ inflexionis in, e: ut, diē, fidē: unà cum aduerbijs inde enatis: ut,

{ Hodiè, Quotidiē, Pridiè, Postridiè } { Quarē, Quadrerē, Earē, & si qua sunt similia.

Et secundæ item personæ singulares imperatiuorum actiuorum secundæ coniugationis: ut,

{ Docē, Mouē } { Manē, Cauē.

Pro-

Producuntur etiam monosyllaba in, e: ut, In e mono syllaba.

{Mē / Tē / Sē} præter {Quĕ / Vĕ / Nĕ} Coniunctiones encliticas.

Quin et aduerbia quoq; in, e, ab adiectiuis deducta, ē, longum habent: ut,

{Doctē / Pulchrē / Valdē} Quibus accedunt {Fermē / Ferē.} pro ualide.

Benĕ tamen et malĕ corripiuntur.

Postremò quæ à græcis per, η, scribuntur, natura producuntur, cuiuscunq; fuerint casus, generis, aut numeri: ut,

{Lethē / Anchisē} {Cetē / Tempē.}

I

I, finita longa sunt: ut, {Dominī / Magistrī} {Amarī / Docerī.} I.

præter, {Mihi / Tibi / Sibi} {Vbi / Ibi / quæ communia sunt.}

Nisĭ uero et quasĭ corripiuntur. Cuius etiam sortis sunt datiui & uocatiui græcorum, quorum genitiuus singularis in, os, breui exit: ut,

Huic {Palladĭ / Phyllidĭ / Minoïdĭ} o {Amarillĭ / Alexĭ / Daphnĭ.}

L.

L, finita corripiuntur: ut, {Animăl / Annibăl / Mĕl} {Pugĭl / Sŏl / Consŭl.} L.

Præter nil contractum à nihil, Et barbara quædam in, el: ut,

{Michaēl / Grabriēl} {Raphaēl / Danīēl.}

V ñ N, finita

N.

N, finita producuntur: ut, { Pæān, Hymēn, Quín } { Xenophōn, Nōn, Dæmōn.

Excipe { Forſăn, Forſităn, Ă̆n } { Tamĕn, Attamĕn, Veruntamĕn. &c.

In. Corripitur &, In, cum compoſiti s: ut { Exĭn, Subĭn } { Deĭn, Proĭn.

Accedunt his et uoces illæ, quæ per apócopen caſtrantur: ut,

{ Men', Viden' } { Audin', Nemon'

En. Nomina item in, en, quorum genitiuus, ĭnis, correptum habet: ut, { Carmen, Crimen } ĭnis { Pecten, Tibicen } ĭnis

On. Græca etiam in on, per, o, paruum, cuiuſcunq; fuerint caſus: ut,

Ntō { Ilion, Pelion } actō { Caucaſon, Pylon.

In. Quædam etiam, in In, ut Alexin: in, yn, ut Itynin, an, quoq;
An. à nominatiuis in a: ut,

Ntō { Iphigenia, Aegīna } actō { Iphigeniăn, Aegīnăn.

Nam in, an, à nominatiuis in, as, producuntur: ut,

Ntō { Aeneas, Marſyas } actō { Aeneān, Marſyān.

O.

O. O, finita communia ſunt: ut,

{ Amo, Virgo, Porrò } { Docendo, Legendo, Eundo, & aliæ gerundi uoces in do.

Præter obliquos in, o, qui ſemper producuntur: ut,

Huic { Domino, Seruo } ab hoc { Templo, Damno.

Et aduerbia à nominibus deriuata: ut,

Tan-

Tantō, quantō, liquidō, falsò, primō, manifestō, &c.
Præter sedulò, mutuò, crebrò, seriò, quæ sunt communia.
Cæterùm modŏ, et quomodŏ, semper corripiuntur.
Citŏ quoq; ut et ambŏ, duŏ atq; homŏ, uix legũtur producta.

Monosyllaba tamen in, o, producuntur: ut dō, stō, ut & ergō pro causa.

Item græca per, ω, cuiuscunq; fuerint casus: ut,

Hæc {Sapphō, Didō} huius {Androgeō, Apollō} hunc {Athō, Apollō}.

R.

R, finita corripiuntur: ut, {Cæsăr, Torculăr, Pĕr} {Vĭr, Vxŏr, Turtŭr}. R.

Cor, semel apud Ouidium prodūctum legitur. Cor.

Molle meum teneris cor est violabile telis.

Producuntur etiam {Fār, Lār, Nàr} {Vēr, Fūr, Cūr}.

Pâr, quoq; cum compositis: ut, {Compār, Impār, Dispār}. Pâr.

Græca quædam in, er, quæ illis in, ης, desinunt: ut, Er.

{Aĕr, Cratēr, Statèr} {Charactēr, Aethēr, Sotēr}.

Præter patĕr et matĕr, quæ apud latinos ultimam breuem habent.

S.

S, finita pares cum numero uocalium habent terminationes, nempe, {As, Es, Is} {Ōs, Vs}. S.

As.

Primo, as, finita producuntur: ut, {Amàs, Musàs} {Maiestās, Bonitās}.

Præter græca, quorum genitiuus sing. in, dos, exit: ut,

{Archăs / Pallăs} gtō {Archados / Pallados.}

Et præter accusatiuos plur. nominum crescentium: ut,

Heros {Heroos / Phyllidos} actō plu. {Herōăs / Phyllidăs.}

Es.

Es. Es, finita longa sunt: ut, {Anchisēs / Sedēs} {Docēs / Patrēs.}

Excipiuntur nomina in, es, tertiæ inflexionis, quæ penultimam genitiui crescentis corripiunt: ut,

{Milĕs / Segĕs / Ariĕs / Abiĕs / Pariĕs} {Diuĕs / Præpĕs / Ceres / Pĕs, / cum compositis.}

Es, quoq; à sum, unà cum compositis corripitur: ut,

{Potĕs / Adĕs,} {Prodĕs / Obĕs.}

Quibus, penĕs, adiungi potest, unà cum neutris ac nominatiuis pluralibus græcorum: ut,

{Hippomanĕs / Cacoēthĕs} {Cyclōpĕs / Naïadĕs}

Is.

Is. Is, finita breuia sunt ut, {Parĭs / Panĭs} {Tristĭs / Hilarĭs.}

Excipe obliquos plurales in, is, qui producuntur: ut,

{Musīs / Mensīs à mensa} {Dominīs / Templīs.}

Item quèis pro quibus, cum producentibus penultimam genitiui crescentis: ut,

{Samnīs / Salamīs,} gtō {Samnītis / Salamīnis.}

Adde

Adde huc quæ in eis diphthongum desinunt, siue græca, siue latina, cuiuscunq; fuerint numeri aut casus: ut,

Symoeīs Parteīs
Pyroeīs Omneīs.

Et monosyllaba item omnia: ut, uīs, līs, præter, ĭs, & quĭs, nominatiuos, & bĭs apud Ouidium.

Istis accedunt secundæ personæ singulares uerborum in, is, quorum secundæ personæ plurales desinunt in, ītis, penultima producta, unà cum futuris subiunctiui in, ris: ut, Ris.

Audīs Audītis
Velīs plur. Velītis
Dederīs Dederītis.

Os.

Os, finita producuntur: ut, Honōs Dominōs
Nepōs Seruōs. Os.

Præter compŏs, impŏs, & ŏs, ossis, & græca per, o, paruum: ut,

Delŏs Palladŏs
Chaŏs Phyllidŏs.

Vs.

Vs, finita corripiuntur: ut,

Famulŭs Tempŭs
Regiŭs Amamŭs.

Excipiuntur producentia penultimam genitiui crescentis: ut, Vs.

Salūs Salûtis
Tellūs gtō Tellûris.

Longæ sunt etiam omnes uoces quartæ inflexionis in, us, præter nominatiuum et uocatiuum singulares: ut, huius manūs, hæ manùs, has manús, ô manūs.

His accedunt etiam monosyllaba: ut,

Crūs Mùs
Thūs Sūs. &c.

Et

Et græca item per ου diphthongum, cuiusmodi fuerint eius: ut, Hic {Panthūs / Melampūs} huius {Sapphūs / Clīūs.}

Atq; pijs cunctis uenerandum nomen Iēsus.

V.

Postremo, u, finita producuntur omnia: ut,

{Manū / Genū} {Amatū / Diū.}

ΤΕΛΟΣ.

Ε᾽ὰν ἦς φιλομαθὴς, ἔσῃ πολυμαθής.

LONDINI, in ædibus Thomæ Bertheleti typis impressi.
Cum priuilegio ad imprimendum solum.
ANNO. M. D. XLVI.